ekim öngününde lenin

mavi defter

emmanuil kazakeviç

EVRENSEL BASIM YAYIN

mavi defter

emmanuil karakeviç

Bu kitap, Yabancı Diller Yayınevi (Moskova) tarafından yapılan İngilizce basımından Türkçeye çevrilmiştir.

Mavi Defter / *Emmanuil Kazakeviç*
Çeviren: *Özlem Koşar*
Evrensel Basım Yayın-*34*
Kapak Resmi: *K. Kosmoçiou*, "Öngün"
Birinci Baskı: *Şubat 1996*,
İkinci Baskı: *Ekim 1996, Yaylacık Matbaası*

ISBN 975-7837-69-5

EVRENSEL BASIM YAYIN
Kuledibi-Büyükhendek Caddesi No: 7/4 Tünel-İstanbul
Tel: 0212 293 63 45-47 • Fax: 293 63 31

ekim öngününde lenin

mavi defter

belgesel roman

Emmanuil Kazakeviç

çeviren:
Özlem Koşar

2. Baskı

EVRENSEL BASIM YAYIN

1

Ay, solgun Kuzey göğünde donuk donuk parlıyordu. İki kayık gölde süzülerek ilerliyordu. Lenin öndeki kayığın kıç tarafındaydı. Gözlerini uzak kıyının sakin alacakaranlığına dikmişti. Eğer gölün ötesindeki çayırlar sessiz ve güvenliyse mavi defterini getirtip, uzun süredir aklında olan oldukça önemli bir broşürü tamamlayabileceğini düşünüyordu.

Sakin görünen uzaklara dikkatle bakarken ne kadar gereksiz bir iş yaptığını ayrımsadı; en iyisi gözlerini kapatmaktı. Bu, daha önce hiç aklına gelmemişti. Gözlerini kapattığında, sadece ıskarmozların gıcırtısını ve suyun çıkardığı sesleri duydu. Ancak şimdi, bir kayıkta, ağır ağır sola kayan, sislerin gölgelediği ayın ve uçsuz bucaksız bir göğün altında olduğunu duyumsayabilmişti.

Yıllardır ilk kez derin bir dinginliğin içindeydi. Sanki aylardır hiç durmadan koşuyordu; soluk soluğa dağlara çıkıyor, sonra aceleyle aşağı iniyor, düşmemek için kendini zor tutuyordu. Evler, sokaklar, şehirler, ülkeler, insan kalabalıkları, önünde sürükleniyordu. Sözcükler sonsuz bir akıntıydı; değişik seslerden, sıcak, etkileyici fısıltılardan oluşan, Rusça veya yabancı dillerde, bilimsel veya basit, kaba veya incelikli, de-

ğerli, nefret dolu sözcükler. Hepsi üstüne üstüne geliyor, onu telaşlandırıyor, bir koşucuya karşı esen rüzgâr gibi ona karşı mücadele ediyorlardı. Ve işte şimdi aniden durulvermişti. Durmuş ve kendini solgun göğün altında, karanlık sularda kayarak ilerleyen küçük bir kayığın içinde bulmuştu. Uğuldayan sözcükler ve önünden çabuk çabuk geçen yüzler yok olmuş, neredeyse çözümsüz sorunların insanın beynini delen darbeleri durmuştu. Iskarnozlar belli belirsiz gıcırdıyor, su sakin sakin çağıldıyordu.

Bu arada kıyıya gittikçe yaklaşıyorlardı. Kayıkları şimdi yaylım ateşine tutuluverse, bu pek de beklemedikleri bir şey olmazdı. Böyle bir şeyle karşılaşmaları sadece Lenin'in nerede olduğunu bilen bir düzine insandan birinin boşboğazlık etmesine ya da gizlilik kurallarını bir şekilde ihlal etmesine bağlıydı. O zaman askeri Kadetler ve Kazaklar buralarda pusu kurmuş olabilirdi, belki de her biri bir ağacın ardındaydı. Lenin, geçen pazar Taurida Sarayı'nın yakınlarında gördüğü bir Kazak'ın yüzünü anımsadı. Budala, kör bir suratti bu; üniformasının pantolonundaki çizgiler kadar kırmızıydı. Lenin, belki de bu Kazak'ın, hedefinden başka hiçbir şeyi göremeyen birer yarık halindeki gözleriyle kıyıdaki ağaçlardan birinin arkasında durduğunu düşündü.

Hiç korku duymuyordu. Aslında Ulyanov'un hayatının, kendisi için pek de önemli olmadığını düşündü. Kırk yedi yıl önce Simbirsk'te doğmuş, yığınlarca kitap devirip dağlar kadar kâğıt doldurmuş o Ulyanov, şimdi kendini çok yorgun hissediyor, uykusuzluk ve başağrısı çekiyordu. Ani ve acısız bir ölüm onu korkutmuyordu, çünkü o, ölümsüz bir doğanın ölümlü bir parçası olduğunu çocukluğundan beri çok, hem de çok iyi biliyordu. Ama Lenin'in; Rusya'nın en devrimci partisinin liderinin hayatı... işte her ne pahasına olursa olsun kur-

tarılması gereken *buydu*.

Düşmanları onun ölümünü dört gözle beklerken devrim için sağ kalması gerektiği açıktı. Doğal olarak, yıllardır devrimin koşullarını hazırlarken kendisini de devrime hazırlamıştı. Avrupa'daki birçok şehrin sokaklarını adımlamış, dağlarına tırmanmış, nehirlerinde yüzmüş, kayak yapmış, bisiklete binmişti. Bunların hepsi devrim uğrunaydı, zamanı geldiğinde fiziksel olarak sağlıklı olmalı, eylem saati çaldığında o gerilime dayanabilecek güçte olmalıydı. Ama kişi olarak kendisinin önemini pek düşünmemişti, ancak son zamanlarda, o da üç ay önce, on yıllık bir göçten sonra Petrograd'a döndüğünde, olaylardaki rolünün tam olarak farkına varmıştı.

Komik bir şüphecilikle, sanki tarih öncesi bir olayı hatırlar gibi, Finlandiya yolculuğu geldi aklına. Rusya'ya doğru sansasyonel ve cüretkâr dönüş yolculuğunun son aşamasıydı bu. Tren gece Petrograd'a vardığında, karısıyla birlikte Shirokaya Caddesi'ndeki Anna İlyiniçna'nın evine nasıl gideceklerini düşünerek endişeleniyorlardı. Finlandiya İstasyonu'ndan gecenin geç vaktinde, hem de Paskalya günü araba bulabilecekler miydi? Platformda şeref kıtası gibi duran gemicileri, kendisini karşılamaya gelen kalabalığı, İstasyon Alanı'ndaki halk kitlesini, istasyonun kocaman girişindeki kapıda bekleyen zırhlı arabaları, "Hoşgeldin Lenin" yazılı sancakları ve kızıl bayrakları aydınlatan ordu projektörlerini görünce, devrimin boyutları hakkında dışarıda ne kadar yetersiz bir fikre sahip olduğunun farkına vardı. Sürgün sırasında dış etkilerden uzak, rutin çalışmayla; kimi zaman imparatorluk canavarının koca cüssesinde sinek ısırığına benzer belli belirsiz sonuçlar yaratıyor gibi görünen o yorucu çalışmayla ne kadar çok iş yapılmıştı! O sessiz, rutin çalışma, şimdi istasyondaki kalabalığın içinde gözüne çarpan Petrogradlı işçi Çugurin'de nasıl

da canlanıyordu. Paris yakınlarında, Longjumiau'daki parti okulunda eğitim görmüştü Çugurin. Çugurin'in yüzü, gözyaşlarından sırılsıklamdı.

Lenin, hir zırhlı arabanın üstüne çıkınca önünde bir kasket denizi buldu. Kendi başındaki siyah melon şapkadan biraz utanmıştı: bu başkaldıran işçi kalabalığının ortasında, zırhlı arabanın üstünde ne kadar da aykırı duruyordu! Melon şapkasını bir daha takınmamak üzere çıkarıp arkasına sakladı. Daha sonra da onu arabada, zırhlı araç taburundan bir asker olan sürücünün yanındaki koltuğa bıraktı. Zırhlı araç, binlerce insanın eşliğinde Petrograd sokaklarında ilerlemeye başlayınca Lenin, taksi bulmak konusunda ne kadar telaşlandığını anımsadı. Belki de biraz üzüntüyle, bir daha hiç taksiye binemeyeceğini, bir daha hiç "özel yaşamı" olamayacağını düşündü. Şimdi o artık ya devrimci Rusya'ya önderlik edecek ya da ölecekti. O günlerin tüm heyecanına ve ilhamına rağmen, bu düşünce ara sıra aklından geçiyordu.

Böyle anlarda muhteşem Odyssey alegorisi geliyordu aklına. *Odysseus*, yaşamının yarısı boyunca ülkesi İthaca'ya dönmek için çabaladıktan sonra, ülkesinin kıyılarına vardığında onu tanıyamaz. Lenin, İthaca'sını hemen tanımıştı, ama kendisinin onun Odysseus'u olduğunun ayırdına hemen varamamıştı.

O günler boyunca bunun farkına vardı. Olağanüstü bir duyarlılıkla devrimin nabzını elinde tutabildiğinin, onun med cezirlerini, derinlerden gelen tüm akıntılarını duyumsayabildiğinin farkına vardı. Daha önce zekâsı hiç bu kadar keskinleşmemişti, insanları harekete geçiren can kaynağını daha önce hiç bu kadar açıkça görememişti. Öbek öbek insanlar, toplantılar, mitingler... neyin önemli neyinse önemsiz olduğunu daha önce hiç bu kadar kolaylıkla ayırt edememişti.

O süre içinde Partili yoldaşlarını özel olarak gözlemledi. Deneyimlerinin, devrimci coşkularının ve daha pek çok yeteneklerinin hakkını vermek gerekiyordu. Konuşma, yazın, örgütçülük yeteneklerini sıralayınca çoğunun, eğer kendisi orada olmasa onun yerini alabilecekleri sonucuna vardı. Rus Devrimi tek adama bağlı değildi, ama devrime en açık ve en tutarlı anlamı kazandırabilmek için kendisini öne çıkartıyordu.

Lenin kayığın içinde gözlerini kapatıp kımıldamadan oturdu. Kendisini dinginliğin kollarına bırakırken, bunun tamamen düşsel olduğunu ve her an tüm sorunların, koca cüsseleriyle önünde boy gösterebileceklerini biliyordu elbette. Bir an sonra, nabız atışlarının kaçınılmazlığı içinde, son günlerin deneyimleri ve hararet kalbine hücum edecekti; karısı Nadejda Konstantinovna için, kız kardeşleri için, Partili yoldaşları için duyduğu endişe, onlar için ta yüreğinde sakladığı sevecenlik... Partili kadınlar, erkekler; kimi yaşam sevinciyle dolu, kimi öbür dünyaya sevdalı, kimi doğuştan ateşli, kimi ağırbaşlı ve ciddi, ama hepsi ortak bir amaca kendilerini adamış ve onu son nefeslerine kadar savunmaya hazır. Neredeyse yine, yüzleri zihninden bir kez daha teker teker geçen işçilerin, denizcilerin, askerlerin yaşamları için duyduğu bıçak gibi keskin sorumluluğun acısı kalbine saplanacaktı. İnatçı düşüncelerin ve karmaşık politik hesapların beynine dolmaya çalışan ters akıntısına sessizce karşı koydu ve mümkün olduğunca dinlenmeye çalıştı. Ve daha fazla karşı koyamayacağını anlayınca, dalgaları göğüsleyen bir yüzücü gibi onları karşılamak üzere gözlerini açtı.

Lenin gözlerini açınca, hareketsiz duran çalıların çok yakında olduğunu gördü. Bodur ağaçlardan bir duvar, suyun kıyısına kadar iniyordu. Kayık, pruvadan çalılara yanaştı.

2

Yemelyanov kürekleri yerine koydu, bir an kımıldamadan durdu, dikkatle etrafı dinledi, sonra kalkıp kıyıya atladı ve kayığı çekti. Kolya da atladı. Ardından ikinci kayık onlara yetişti ve yanlarına yanaştı. Yolcular kımıldanmaya ve fısıldaşmaya başladılar. Yakınlarda bir balaban kuşu neredeyse insan sesine benzer çığlıklar atıyordu.

Lenin ayaklarının altında duran kâğıt dolu evrak çantasına uzandı, alıp koltuğunun altına sıkıştırdı ve kıyıya atladı. Diğer kayıktan da dört adam indi. Yemelyanov, insanlara, kayıklara ve göle, sanki hepsinin sahibiymiş gibi bir bakış attı ve Lenin'e başıyla işaret etti:

"Gidelim."

O önden yürüyor, arkasından da tek sıra halinde Lenin, Zinovyev ve dört oğlu geliyordu: Kolya, Saşa, Kondrati ve Sergey. Başlangıçta, ayaklarının altındaki ıslak topraktan, yürüdükçe sesler çıkıyordu, ama çok geçmeden sert zemine ulaşmışlardı. Havada bataklık ve çayır bitkilerinin kokusu vardı.

Yemelyanov yolu iyi biliyordu. Lenin'i oraya getirmeden önce bölgeyi iyice kontrol etmiş, hatta bir keresinde gece bile gelmişti. Bu yüzden güven içinde, biraz paytak paytak yürüyor, her şeyi bu kadar iyi planladığı için mutluluk duyuyor ve bunu Lenin'in de fark etmesini umut ediyordu. Sağ omzu, getirdiği erzaklarla dolu torbanın ağırlığından biraz çökmüştü. Kimseye rastlamayacaklarına ne kadar emin olsa da Lenin'in her türlü silahı getirmesini yasaklaması onu hayal kırıklığına uğratmıştı. Zulada üç tüfeği vardı. Güzelce yağlanmış halde, düzinelerce fişeğiyle birlikte güvenli bir yere saklamıştı onları. Ama Lenin bunun lafını bile duymak istemiyordu. Sadece gülmüş ve elini sallayarak,

"Silah kullanma zamanı da gelecek. O zamana kadar onlara iyi bak. Onları yağladığımı söylemiştin. Çok güzel. Onlara gereksinimimiz olacak. Üç tanesine değil, milyonlarcasına. Daha azını hayatta kabul etmem. Üç tanesi bizi kurtarmaz. Bir sorun çıkacak olursa, bizi ancak komik duruma düşürürler. Komik insanlar veya komik cesetler oluruz. Bugün sen ve ben politikacıyız, asker değil," demişti.

Yemelyanov, eski bir parti militanıydı. 1905 ve sonrasında, elinden ne silahlar geçmişti! Her zaman el altında bir silahın bulunması gerektiğine inanırdı. Cebinde bir tabancayla ya da omzunda bir tüfekle kendini daha güvende hissederdi. Ama şikâyet etse de, sonunda bundan vazgeçti. Lenin, kulübenin tavanarasında, onlarla birlikte, samanların üzerinde uyuduğu, patates çorbası, ringa balığı ve sebze lapasından oluşan öğünlerini paylaştığı, çocuklarıyla ve karısı Nadejda'yla konuştuğu ve sık sık yemeklerden sonra bulaşığa yardım ettiği –bir başka deyişle, yaşamlarını paylaştığı– günler geçirmişti, ama yine de hemen arkasında nefes alıp veren adamın Lenin olduğuna inanmak Yemelyanov'a zor geliyordu. Tüm Rusya Lenin'den söz ediyordu. Üç ay önce ancak dar bir Bolşevik Parti çevresinin, en ileri işçilerin ve tabii ki Bolşeviklerin en etkin muhaliflerinin bildiği ismi, bugün herhangi bir banliyö treninde işitmeden yolculuk edemezdiniz. Petrograd'a varışıyla, şaşırtıcı derecede güçlü ve dolgun yeni bir ses, altüst olmuş Rusya'nın uyumsuz sesler korosunda önce kendini duyurmuş, sonra da diğerlerini boğana kadar yükselmişti. Tiz düdük seslerinin, armonika mırıltılarının ve çınlayan balalaykaların arasından meydan okuyarak yükselen bir trompet sesiydi sanki. İşçiler, özellikle de Bolşevik işçiler Nisan'dan önce de sınıf çıkarlarını bilmiyor değildiler. Ama alışkın olmadıkları bir özgürlük duygusu taşıyordu yüreklerinden, zamanlarını aralarına sızmış polisleri ve ajanları avla-

makla, toplantılara katılmakla, sayısız seçimlerle ve görev dağıtımıyla geçiriyorlardı. Yemelyanov'un çalıştığı Sestroresk Arsenal işçileri, yöneticileri Tuğgeneral Giber ve yardımcısı Tuğgeneral Dmitriyevski'nin işine son verme inisiyatifini ele geçirmişler. Ağır Silahlar Dairesi de işçilerin kararını isteksizce onaylamıştı. Hepsi son derece mutluydu, ortalıkta göğüslerini gere gere dolaşıyorlardı. Gene bir toplantıda Petrogradlı Bolşeviklerin bir temsilcisinin konuşmasından sonra işçiler "eski rejimin kalıntılarını tasfiye etmek ve halkın zaferini kazanmak için Geçici Hükümet'in aldığı tüm tedbirler, işçi sınıfı tarafından desteklenmelidir" kararını aldıklarında, tarih henüz martın yirmi biriydi. İki hafta sonra, böylesi bir resmi karar mümkün olmayacaktı.

Yemelyanov'un da içinde bulunduğu Bolşeviklerin çoğu, Lenin dönmeden önce de hemen hemen onun söylediği şeyleri dile getiriyorlardı. Ama bunlar sadece sözden ibaretti. Düşüncelerinin hiçbir maddi temeli yoktu. Sağlam bir bilgi ve inançtan yoksundu. Herkes birbirine güvenmek istiyordu; en azından göğüslerinde kırmızı kurdela taşıyanlar. Ta ki o trompetin meydan okuyan sesi duyulana kadar.

Ay, bir bulutun arkasına girdi. Yemelyanov, Lenin'in tüy gibi adımlarını arkasında duyabiliyordu. Kalbi coşkuyla atıyor, muzip bir sevinç duyuyordu. Ne de olsa bu sık ağaçlıkta Lenin'i tüm düşmanlarından o saklıyordu: Kerenski ve Polovtsev'den, Ribot ve Lloyd George'dan, bütün o on iki Kazak kıtasından, Rus polis gücünden, İtilaf güçlerinin tüm istihbarat servislerinden. Ve mutlulukla yürümeye devam ederken, bu canlı "trompet sesi"nin, tam arkasında, üstünde Sergey Alliluyev'in soluk kahverengi paltosu, pejmürde bir şapka ve kolunun altında bir evrak çantasıyla yürüdüğünü düşünerek afallıyordu. Ağaçların arasında küçük bir açıklık göründü.

"İşte burası," dedi Yemelyanov.

Lenin durdu, etrafına bakındı, yanında bir kulübe bulunan büyük bir saman yığınını fark etti, evrak çantasını çimenlerin üzerine bıraktı, karanlığa doğru birkaç adım attı, gözden kayboldu ve sonra dönüp sanki ot biçmeye başlayacakmış gibi ellerini ovuşturdu.

"Tırpan ve tırmığınız var mı?" diye sordu.

"Evet," dedi Yemelyanov. "Yarın görebilirsin."

"Gerçekten tırpancıymış gibi her şeyimiz olmalı."

"Tabii ki. Ateş yakayım mı?"

"Tehlikeli olmaz mı?"

"Yo, etrafta in cin top oynuyor."

Bir an düşündükten sonra Lenin, "Bu gece ateş yakmaya gerek yok. Ateş olmadan da uyuyabiliriz. Yarın çevreye bir göz atıp buradaki yaşamımızı düzene koyarız," dedi.

Büyük oğlanlar –Saşa, Kondrati ve Sergey– çevreyi keşfe çıktılar. Küçük oğlan –on üç yaşındaki Kolya– orada kaldı, büyüklerin arasında olmaktan hoşlanıyordu. Zinovyev çimenlerin üzerine oturup botlarını çıkarmaya koyuldu. Sol tekinin iplerini kötü bağlamış, bu yüzden ayağı su toplamıştı.

Lenin kulübeye doğru yürüdü, şöyle bir baktıktan sonra içeri girdi.

"Harika," diye bağırdı içeriden. "Harika bir ev. Sıcak ve güzel kokuyor." Kendini samanların üzerine attı ve için için güldü. Sonra, "Tabii samanların arasında Petrograd'la ilişki kurmamızı sağlayacak bir telsiz saklı olsaydı daha da iyi olurdu. Sana güveniyorum, Nikolay Aleksandroviç. Gazeteleri zamanında okumalıyım," dedi.

"Okuyacaksın," diye karşılık verdi Yemelyanov, karanlıkta çaydanlığı ve tencereleri takırdatırken. "Evet, tamam. Her şey yerli yerinde. Haydi gençler! Yolu iyi aklınızda tutun ki istediğiniz zaman buraya dönebilesiniz. Sizi kayığa kadar gö-

üreceğim. Yarın sabah gazeteleri getirme sırası senin Saşa."

Lenin kulübeden seslendi:

"Kıyıya vardığınızda yüksek sesle konuşun. Orada bir şey olursa duyup duyamayacağımızı bir deneyelim. Buraya gel, Kolya."

Kolya kulübeye girip Lenin'in yanına oturdu. Yemelyanov büyük oğullarıyla yola koyuldu. Ayaklarının altında hışırdayan otların sesi bir süre sonra kayboldu. Lenin elini oğlanın omzuna atarak,

"Dinle," dedi.

On beş dakika geçti. Hiç ses yoktu; ne insan sesi ne de suya çarpan küreklerin sesi. Lenin hoşnutsuzlukla başını salladı ve Zinovyev'e sordu:

"Uyuyalım mı, Grigori?"

"Yani sen uyuyabilecek misin?"

"Bu konuda en ufak şüphem yok," diye yanıtladı Lenin, ama uyuyamayacağını biliyordu.

"Ben uyuyamam."

"Kötü. Burada avlanmış iki hayvan gibiyiz. Hemen uyumalıyız, uyurken kulağımız tetikte olmalı. Ayağının nesi var?"

Zinovyev yüksek sesle yakınarak yanıtladı:

"Şu bağları o kadar beceriksizce bağlamışım ki ayağım su topladı."

"Şanssızlıklara felsefi yönden bakmaya çalış. Ayın altında geçirilen bir gece, insanı felsefe yapmaya itiyor. Ay, görülecek her şeyi gördü. Eminim ki polisten kaçan ve ayakkabısını nasıl bağlayacağını bilmeyen entelektüelleri de ilk görüşü değil!"

"Her zaman şakacısın."

Ayak sesleri duyuldu.

"Benim," dedi Yemelyanov karanlığın içinden.

Lenin ve Kolya kulübeden çıkıp girişteki çimenlere oturdular. Yemelyanov da Lenin'in yanına oturdu.

"Kıyıda konuştunuz mu?" diye sordu Lenin.

"Evet."

"Yüksek sesle mi?"

"Evet."

"Ne konuştunuz?"

Yemelyanov güldü. "Ben, 'Finliler uykuda olmalı. Yarın şafakla kalkıp çalışmaya başlayacaklar. Kötü insanlar değiller. Hepsi iyi tırpancılar,' dedim. Saşa da 'Yazık ki konuşmalarımızı anlayamıyorlar,' dedi. Bunun gibi şeyler işte."

"Güzel. Gizlilik her şeyden önce gelir. Demek ki konuşmalarımız kıyıdan duyulmayacak. Bu iyi."

Zinovyev battaniyelerle kulübeye girip yatakları yapmaya başladı.

"Sabah açık havada ateş yakacak mıyız, baba?" diye sordu Kolya.

"Evet,yakacağız," dedi Yemelyanov.

"Ben yakayım mı?"

"Tabii. Şimdi yat uyu. Çok geç oldu."

"Biraz daha oturamaz mıyım?"

"Tek istediğin oturmak..."

Kulübenin içinde biraz kımıldandıktan sonra Zinovyev'in sesi kesildi.

"Buranın bir kötülüğü var," dedi Lenin yavaşça.

"Sivrisinekler mi?" diye omuz silkti Yemelyanov çaresizce. "Evet, çok sivrisinek var, özellikle de geceleri."

"Hayır, onu demiyorum. Burada gece çalışmak olanaksız, sorun bu."

"Belki de en iyisi," dedi Yemelyanov. "Böylece dinlenirsin."

"Sigara içenler çok şanslı," dedi Lenin kısa bir sessizlikten

sonra. "Böyle gece karanlıkta oturup bir pipo yakmak zevkli iş. Ne olursa olsun, hiçbir şey yapmadan otururken insanın kendini oyalayabileceği bir şey olması iyi."

"Sigarayı bırakalı çok oldu mu?"

"Ben hiç sigara içmedim. Buna hiç zamanım olmadı. Ayrıca çok gereksiz bir harcama. Mütevazıdan da öte bir yaşamımız oldu bizim, her bir kopeki sayarak harcardık. Ayrıca sigara içmek zihni dağıtan bir şey. Ciddi bir alışkanlık değil, ama ne olursa olsun bir alışkanlık. Tiryakiysen, tütün bulamadığın zamanlar tam bir işkence olur ve çalışamazsın. Sürgündeyken ya da göçmen olarak yaşarken tütün bulamamak her an mümkündü. Yani çok sıradan bir yaşamım var, gördüğün gibi: Sigara içmem, içki içmem, kızlarla da hiç ilgim yoktur..." Güldü. "Ama yine de ilginç bir yaşam, değil mi? Hele şimdi, tıpkı bir macera romanı. Göl boyunca uzanan bir ormanın derinliklerinde bir kulübe! Fesat adamlar Finli tırpancılar kılığına girmişler. Uyuyor musun, Grigori? Uyuyor. Yorgun. Dinlenmeye gereksinimi var, oldukça yıprandı."

3

Ama Zinovyev uyumuyordu. Bitkindi, başı dönüyor gibiydi. Biraz önce kayıktayken garip bir duyguya kapılmıştı. Lenin'i taşıyan öndeki kayık, güç bela görünüyordu. Ardında beyazımsı bir alacakaranlık yükseliyordu. Aniden Zinovyev öndeki kayığın dipsiz bir uçuruma yaklaştığını ve Lenin'in kayığına bağlı olan kendi kayığının da isteksizce oraya sürüklendiğini düşlemişti.

Bastırılan Temmuz gösterilerinin ardından, Zinovyev buna neden olan olayları çözümlemeye çalışmıştı. İçinde kuşku-

lar ve kurmıntılar taşıyordu. Bugün, bu nemli gecede, bataklıkların arasındaki sisli gölde kuşkuları yeni bir kesinlikle üzerine hücum ediyordu. "Doğru yolda mıyız? Siste kaybolmaz mıyız? Lenin'in cesaretinde ve amansızlığında bir sekterlik belirtisi ya da daha tehlikelisi, bir fedakârlık dürtüsü yok mu?" Ona öyle geliyordu ki Lenin, konumunu çok uç noktalara çekiyordu, her şeyi sonuna kadar kendisi götürmek istiyordu, yeterince sağgörülü değildi, mantıklı uzlaşmalara gidemiyordu, kitlelerin çekincelerini dikkate almıyordu. Her şeyin ötesinde, diye düşündü Zinovyev titreyerek yatarken, bir avuç entelektüeldiler ve önlerinde uçsuz bucaksız Rusya uzanıyordu. Ülke, açgözlü çiftçiler, yağmacı dükkân sahipleri, alkolik işçiler ve hilkat garibesi kilise müdavimleri. İvan İvanoviç ve İvan Nikiforoviç'ler,(*) mucize yaratmaya yarayan ikonlar ve hayat veren haçlarla doluydu. Yarı ölü de olsa, Rusya buydu, yapacak bir şey yoktu. Kitleler eğitimsizdi, üstelik de anarşistti. Bunu 3-4 Temmuz'da da kanıtlamışlardı. Onlara güvenilmezdi. Bir parça özgürlük buldular mı, her şeyi darmadağın edip, kırıp parçalamaya hazırdılar, aynı Pomyalovki'nin seminer öğrencileri gibi. Her geri çekiliş onları kötümserliğe sürüklüyordu. Birçok isyancı alayın temsilcileri Kerenski'ye teslim olmuşlardı. Baltık Donanması'na ait gemilerden bazılarının mürettebatı, Bolşevikleri, Kaiser Wilhelm'in ajanı olmakla suçluyorlardı. Kronstadt, "tahrikçileri" ele vermişti. Kamenev, Kollontay, Raskolnikov, Roşal, Sivers ve daha pek çoğu tutuklanmıştı. *Pravda* ile *Soldatskaya Pravda* kapatılmıştı.

Lenin ise kulübenin yanında oturmuş, sanki buraya hafta sonu tatili için gelmiş gibi konuşuyordu. Yemelyanov'a, bir işçi ailesinin küçük bir bahçeyle geçimini sağlayıp sağlaya-

(*) Gogol'ün karakterleri -alık, taşralı kalın kafalılar (İngilizceye çev. notu)

mayacağını soruyor, pazardaki sebze fiyatlarını öğrenmek istiyor ve son olarak da "pilatikasız ya da levreksiz bir balık çorbası yapmaya değmez" diyerek Sestroretsk gölünde hangi cins balıkların bulunduğunu merak ediyordu.

Önceki gün Zinovyev sabah gazetelerini okurken Lenin'e acı acı, "Kitleler gücün karşısında ne çabuk selam duruyor," demişti.

Ona yüzünü dönmeden Lenin hemen, "Kendileri bir güç haline gelene kadar bu böyledir," diye cevap vermişti. Sonra dönüp Zinovyev'in okuduğu gazeteye bakmış, sütunlara göz gezdirirken şöyle devam etmişti: "Kitleler pratiktir, kendilerini ilgilendirmeyen işlere burunlarını sokmazlar. Bireyci entelektüeller gibi değildirler. Yüksekten atılan nutuklar, teatral mimikler onlara hitap etmez. Onlar mimikleri ve nutukları, Kerenski'lere, Avksentyev'lere, eski Plutarch'ı okumuş gymnasium(*) mezunlarına bırakırlar. Kitleler, örgütsüz davrandıkları için başarısız olduklarını anlayacaktır. Bir dahaki sefere bunu hesaba katarlar."

Zinovyev belli belirsiz gülümsedi. Şu anki koşullarda "bir dahaki sefer"den söz etmek hayallere sığınmak demekti.

Lenin'e kendi görüşlerini açık ve netçe söylemesi gerektiğinin farkındaydı. Ama hiçbir şey diyemedi. Korkuyordu. Yüksek sesle ifade edildiklerinde düşünceleri güçsüzlük ve kararsızlık belirtisi olarak kabul edilecekti ve güçsüzlük, Lenin'in ve bir bütün olarak Parti'nin her şeyden daha çok aşağıladığı bir durumdu. Her şeyin ötesinde, Lenin'in görüşlerini dinsel bir şevkle, inatla ve dikkatle tekrar eden Zinovyev, yoldaşları arasında boyun eğmez ve yılmaz biri olarak biliniyordu. Lenin'le arasında bazen ortaya çıkan anlaşmazlıklar hiç açık bir fikir çatışmasına dönüşmemişti. Şimdi şu kritik

(*) Gymnasium: Almanya'da lise düzeyinde okul. (ç. n.)

anda güçsüzlük ve kararsızlık belirtisi gösterse, Lenin'le bütün köprüleri atmak zorunda kalacaktı, saklanması gereksiz olacak, kendini bundan sonra Lenin'in en yakın takipçisi sayamayacak, Yemelyanov'un siyah ekmeğini ve akdarı lapasını yiyemeyecekti. Bir hiç olacaktı. Bunu nasıl kabullenebilirdi? Kabullenemezdi.

Lenin'e duyduğu sevgi, tıpkı bir kadınınki gibiydi; kıskançlık dolu, kontrolsüz ama aynı zamanda hesaplı. Bu sevgiden en küçük bir şüphe bile duymayan Lenin, ona hayrandı, çünkü o her zaman kendisine bağlılığı, Parti prensiplerine bağlılık olarak kabul ederdi.

Lenin'in cesareti Zinovyev'de hem kıskançlık hem de öfke uyandırıyordu. Ama buraya gelmeden önceki son iki gün boyunca bu iki çelişik duygunun yerini bir üçüncüsü almıştı. Bu, diğer ikisinden de karmaşıktı: Ona öyle geliyordu ki Lenin sadece cesur ve iyimsermiş gibi görünüyordu, ama aslında devrimin yenilgiye uğradığını, kötü kaderlerinin çizildiğini, Geçici Hükümet canilerinin başarısız Rus Robespierre'i ve onun yoldaşlarını idam edip modern Pilate'lerin –Plehanov'lar, Potresov'lar, Çernov'lar– şeytani sessizliğine göndereceklerini o da biliyordu. Lenin'in düşüncelere dalıp gittiği, unutkanlaşıp üzüntüye boğulduğu anlar, Zinovyev için bir zafer gibiydi. Bu zihinsel yoğunluk anları, bu melankolik bakışlar Zinovyev'in içinde gelecekle ilgili keskin bir terör dalgası ve aynı zamanda tamamen de nahoş olmayan bir gönül rahatlığı uyandırıyordu. Demek ki Zinovyev o kadar da kötü değildi, demek ki karamsar düşünceleri onun değersizliğinin ve güçsüzlüğünün belirtisi değildi.

Sessizleştiğini ve çevresindeki herkesin de öyle olduğunu fark ettiğinde, Lenin hemen kendini toparlıyor, günlük olaylardan konuşmaya başlıyor, devrimin olası gelişmelerini sesli

düşünüyor, Sosyalist Devrimcilerin ve Menşevik liderlerin uzağı görememelerini tiye alıyor, yeraltı çalışmasının zorlukları hakkında şakalar yapıyordu. Ama Zinovyev, Lenin'in bu canlılığının, onun gerçek yüzü olmadığını düşünüyordu.

Gümüşi ayışığı aniden kulübenin üçgen şeklindeki girişini doldurdu, uzaklardaki ağaçların gövdeleri mum gibi yanıyordu. Zinovyev, bir keresinde Viyana'da bir müzede gördüğü, İncil'deki bölümlerden biriyle ilgili bir resmi hatırladı. Şu anki ruh haliyle, eğer İsa tarihi bir figür olarak gerçekten var olduysa, o da yakalanmadan önce, Ahdicedit'in saf ve duygusal yazarlarının onu sunuşunun aksine, ağlayıp lanetler okumaktansa, gülüp şakalar yapıyor olmalıydı, diye düşünmekten kendini alamıyordu.

Tam o anda Lenin bir kahkaha patlattı.

"Bak, ay yine ortaya çıktı," dedi. "Bak, Nikolay Aleksandroviç, sola kaymaya devam ediyor. Aynı yakın gelecekteki Rusya gibi. Hımm... Grigori uyumuş. Kolya'nın da başı düşüyor. Biraz uyumaya çalışalım mı, ne dersin Kolya? Nikolay Aleksandroviç, devrimi, ama gerçek devrimi yaptığımızda ismini ve soyismini değiştirmen gerekecek. Çok saltanatlı ve imparatorluğa ait gibi geliyor kulağa.(*)

Yemelyanov güldü ve sonra da sordu:

"Peki devrim yakın mı, Vladimir İlyiç?"

Kısa bir sessizlik oldu. Zinovyev Lenin'i tam olarak gözünde canlandırabiliyordu; gözlerini kısmış, yüzünde de yoğunlaşmış ve ciddi bir ifade olmalıydı.

"Yakın. Devrimi gerektiren esas sorunlardan biri bile çözülemedi henüz. Eğer burjuvazi savaşa hemen bir son verebilse, sekiz saatlik işgününü ve işçilerin üretim üzerindeki kontrolünü tanıyabilse, kapitalistlerin ve silah tacirlerinin kâr-

(*) Çar II. Nikolay da böyle çağrılırdı. (İng. ç. n.)

larını kısıtlayabilse, o zaman devrimi durdurabilirdi. Ama o zaman da o, burjuvazi olmazdı. O zaman Ryabuşinski ve Bublikov kolaylıkla gelip Partimize katılırdı... Yakında, çok yakında. O zaman senin şu üç tüfeğe gereksinimimiz olacak."

4

Ertesi sabah uyanınca Zinovyev nerede olduğunu hemen kavrayamadı. Şaşkın ve sersemlemiş bir şekilde başını kulübeden çıkarıp sola bakınca sık sepetçi söğütlerinin ortasında Lenin'i gördü. Önünde sehpa gibi kullandığı yuvarlak bir ağaç olan Lenin, bir kütüğün üstünde oturuyordu. Hızlı hızlı bir şeyler yazıyordu. Ilık sabah güneşi eğik duran başında parlıyordu. Çevresinde yeşilli sarılı yusufçuklar uçuşuyordu. Sık sık eliyle onları kovalamaya çalışıyor, ara sıra da unutkan gözleriyle etrafında uçmalarını izledikten sonra yeniden işine dönüyordu. Kâğıtların üzerinde sürünen bir tırtılı da aynı unutkan bakışlarla iki parmağının arasına aldı ve başını kaldırmadan çalılara doğru fırlattı. Burasını çoktan evi gibi benimsemişti bile. Onun bu özelliği Zinovyev'i hem şaşırtıyor hem de kıskandırıyordu.

Her yazı yazışında olduğu gibi, Lenin'in yüzünde yine tam bir yoğunlaşma ifadesi vardı. Bu ifadeyi hiç bozmadan ve Zinovyev'e bakmadan, "Uyandın mı, Grigori? Şehirliler gibi uyuyorsun. Finli bir çiftçi olduğunu ve çalışman gerektiğini, aksi takdirde kışın cebinde beş para olmayacağını unutuyorsun. Üstelik de bakman gereken bu kadar çocuk varken! Bak, ben bir makaleyi bitirip diğerine başladım bile! Kalemimi tırpan gibi kullanıyorum. Yıkan da gel bir oku," dedi.

Yemelyanov ateşle uğraşıyordu. Alevlerin üzerindeki de-

mir çubukta bir çaydanlıkla bir tencere sallanıyordu. Çaydanlık çoktan kaynamaya başlamıştı bile. Kolya ortalıkta görünmüyordu, ama az sonra, geldiğini kuş ötüşü gibi bir ıslıkla haber verip ağaçların arkasında göründü.

"Her şey normal," diye bildirdi. "Görünürde kayık yok."

"Şışş, bağırma," dedi Yemelyanov yavaşça, başıyla Lenin'i göstererek. Ama Kolya'nın içi içine sığmıyordu. Sesini alçaltarak,

"Bir kirpi gördüm, yavruları da vardı," dedi.

"Ne dersin, sence güvenilir bir kirpi midir? Bizi ele verir mi?" diye sordu Lenin ciddi bir sesle. Başı hâlâ yazmaya devam ettiği kâğıtlara gömülüydü. Arada sırada şakaklarında küçük kırışıklar oluşuyordu. Kolya'ya bakar gibi yaptı.

"Bizim saflarımızda," diye bağırdı Kolya, bütün yüzünü kaplayan bir gülüşle.

"Defol!" diye fısıldadı Yemelyanov sertçe. Elindeki kovayla Zinovyev'e doğru yürüdü. "Burada mı yıkanırsın, yoksa göle mi inersin?"

"Bilmem ki," dedi Zinovyev ikirciklenerek. "Burada yıkanırım herhalde. Sen rahatsız olma. Ben hallederim."

"Sana su dökeyim. Daha kolay olur."

Zinovyev çantasından sabunla diş fırçasını çıkardı, ama diş macununu bulamıyordu. Yemelyanov'la alçak sesle konuşuyorlardı, ama Lenin onları duydu ve durumunu bozmadan,

"Benimkini al. Yastığımın yanında, havlunun içine sarılı," dedi.

Tenceredeki patatesler de kaynamaya başlamıştı. Yemelyanov çatalla pişip pişmediklerini kontrol ettikten sonra, hazır olduklarını söyledi.

"Çağırsana onu," diye fısıldadı Zinovyev'e. "Yoksa hiç rahatsız etmesek mi?"

"Kahvaltı hazır, Vladimir İlyiç."

"Geliyorum, geliyorum," dedi Lenin hemen başını kaldırarak. Ama hemen kalkmadı, düşünmeye devam etti. Yüzünde, Zinovyev'de karmakarışık duygulara neden olan o ifade vardı.

Bıyığını ve sakalını kesen Lenin'in yüzü çok değişmişti: daha sert ve daha sade bir hal almıştı. Bıyık ve sakal, dudaklarının o azimli ve sert çizgilerini gizliyordu. Oysa şimdi, geniş, kararlı ağız çizgileri tamamen ortaya çıkmıştı. Ancak gülümsediğinde eski Lenin olduğu fark ediliyordu: Çıkık elmacık kemiklerinin üzerinde cildi geriliyor, gözleri kısılıyor, gözlerinin altında ve şakaklarında kırışıklar oluşuyordu.

Birkaç dakika kımıltısız oturduktan sonra, o da ateşin yanındakilere katıldı. Hızlı hızlı ve konuşmadan yemeğini yiyordu. İkide birde,

"Saşa'dan haber yok mu, gazeteleri getirecekti?" diye soruyordu.

Yemelyanov da "Henüz erken," diye yanıtlıyor ve her seferinde, cebinden çıkarttığı büyük gümüş bir saate bakmayı ihmal etmiyordu. "Gazeteciler sekizde açılıyor. Şimdi almış, dönmüş, kayığa biniyor olmalı... bu da demektir ki daha yarım saati var..."

Lenin sabırsızlığını gizlemeye çalışıyor, pek başarılı olamıyordu. Göle uzanan patikadan gözünü ayırmıyor, parmaklarıyla dizini tıpırdatıyordu. Besbelli çevresindeki insanları, ateşin yaydığı hoş sıcaklığı ve ne yediğini unutmuştu.

"Gazeteler gelir gelmez," dedi ayağa kalkarak, "oturup 3 Temmuz olaylarıyla ilgili yazını bitirmelisin, Grigori."

"Tabii," diye yanıtladı Grigori, ardından da umutsuzca omuz silkti. "Ama nerede yayımlanacak? Gazeteler kapatıldı."

"İnsanlarımız bir şeyler düşünmüştür. Kronstadt'ta bastırırız. Umarım Kronstadt'takiler *Golos Pravdy*'yi kurtarabilmiştir. Oradakiler çok azimlidir, üstelik fırsatlar da daha fazla..."

"Söylemesi zor," diye mırıldandı Zinovyev, "bu koşullarda bir gazeteyi açık tutmak mı? Fazlasıyla düşündürücü." Moral bozukluğunu saklamaya çalışarak kendini ayağa kalkmaya ve neşeli, hatta biraz da esprili konuşmaya zorladı:

"Yazmalı, yazmalı, yazmalı."

"Saat on," dedi Yemelyanov, gümüş saatine bakarak. "Saşa her an yoldan görünebilir."

Lenin ve Zinovyev, söğütlerin arasında Yemelyanov'un temizlediği alana doğru yürüdüler ve oraya kuruldular. Bir süre hiç konuşmadan çalıştılar. Her biri kendi ağaç kütüğüne oturuyor, kendi mürekkep hokkasını kullanıyordu. Güneş gökyüzünde yükselmiş, hava ısınmıştı. Lenin hızlı hızlı yazıyordu. Bazen ayağa kalkıyor, bir aşağı bir yukarı yürüyerek makalesini kendi kendine okuyordu. Sonra yeniden yerine dönüyordu. Sonunda başını kaldırıp, boş boş bakan çıkıntılı iri gözleriyle derin düşüncelere dalmış Zinovyev'e baktı.

"Canın yazmak istemiyor mu?" diye sordu. "O zaman bunu oku."

Makalesini yazdığı kâğıtları toparladı, masanın üzerinden eğilerek onları Zinovyev'e uzattı.

Henüz tamamlanmamış makalenin başlığı "Sloganlar Üzerine" idi.

Zinovyev, otlara uzanıp okumaya başladı. Makalenin olağanüstü dinamizminden, açıklığından ve netliğinden çok hoşlanmıştı. Ancak Karl Marx'ın en iyi eserleriyle karşılaştırılabileceğini düşündü hayranlıkla. *Neue Rheinische Zeitung* zamanındaki Marx'la; 1848 Devrimi'nin ortalarında devrimin başarıyla sonuçlanacağına inanan Marx'la. Zinovyev'in yu-

muşak, son derece gevşek yüz hatları makaleyi okudukça geriliyor, sertleşiyordu. Başını salladı, kâğıtları yere koyup dikkatle düzeltti.

"Ee, beğenmedin mi?" diye sordu Lenin sol kaşını yukarı kaldırarak.

"Makale harika, ama..."

"Ama ne?"

"Hiç beklenmedik bir geri dönüş. Ne yani? Günün en popüler sloganını geri mi çekeceğiz -bütün iktidar Sovyetlere! Hem de böyle bir zamanda. Leninist bir slogan? Senin sloganını!" Şaşkın, neredeyse korkmuş bir halde ayağa kalktı. "En sevdiğin slogan, senin bulup çıkarttığın slogan! Nasıl bu kadar serinkanlılıkla vazgeçebiliyorsun? Anlamıyorum! İnanılmaz! Ve ayrıca son derece de olanaksız, benim görüşümce. Neden? Kitleler bu slogana alıştı. Evet, evet, bunu dikkate almak zorundayız."

Lenin alaylı alaylı gülümsedi.

"Ah, işte sorun bu. Makaleyi okuyorsunuz, ama içeriğini kavramıyorsunuz."

Zinovyev küçümseyici bir hareket yaptı.

"Hiç de değil, hiç de değil. Gerekçelerine özünde katılıyorum, ama haklılığı ve doğruluğu konusunda şüphelerim var. Makalene hayran kaldım..."

"Hiçbir pratik anlamı olmayan, ama Bolşevik bir makale örneği olarak mı?"

"Bir dakika. Bitireyim. Belki de sorun formülasyonlarda. Onları yumuşatmalısın. Merkez Yürütme Komitesi'ndeki Sosyalist Devrimciler ve Menşeviklerin, Bolşeviklere düşmanca davranmalarının hatalı olduğunu anlamaya başladıklarını gözlüyorum. Burjuvaziye elini verirsen kolunu kaptıracağını fark etmeye başlıyorlar. Bu koşullarda..."

"Ah, söylemek istediğini anlıyorum. Küçük burjuva politikacılara hatalarını düzeltmeleri için bir şans vermek istiyorsun. Ama yine de Menşeviklerin ve Sosyalist Devrimcilerin kendini sosyalist kabul ettiklerini ve öyle isimlendirdiklerini unutmamalısın. Bu çocukça bir saflık ya da basitçe aptallık, bunun adı burjuva ahlakını politikaya bulaştırmak. Bugünkü Sovyetler, karşı devrimin doğrudan suç ortaklığını yapıyor. Bu koşullarda, onların "hata"larından nasıl söz edilebilir? Bizden bıkıp ellerini çektiler ve bizi karşı devrimin kucağına attılar. Kendileri de karşı devrim tuzağına düştüler. Mezbahada boyunlarını baltanın altına koymuş acı acı meleyen koyunlara benziyorlar. Milyukov bile bunu biliyor. Hiddetlenmenin yararı yok, Grigori. Bazen düşman durumu daha açık görüp anlıyor. Ondan ders almanın bir zararı yok. Şu paçavra *Zhivoye Slovo* bugünkü Sovyetler hakkında doğru yazıyor; onların parlak güneşığı altında yolunu kaybetmiş Gotham'ın zeki insanları olduğunu söylerken haklı. Birden birileri şöyle dedi: Kazakları iş başına çağırmalıyız. Sovyetler de derin bir oh çektiler ve Kazakları çağırdılar... İşte senin bugünkü Sovyetlerin."

"Benim Sovyetlerim!" dedi Zinovyev rahatsız bir gülüşle.

"Benim için Temmuz olaylarının sonuçları bir şeyi açıklığa kavuşturdu: İktidar, bağımsız hareket eden devrimci proletaryanın eline geçmeli. O zaman Sovyetler yeniden ortaya çıkacak, ama şimdikiler gibi, devrimi satan Sovyetler olmayacak, mücadele deneyimiyle yenilenmiş, canlanmış, ıslah olmuş Sovyetler olacak."

"Bunların hepsi doğru, ama değer mi hiç..."

"Kitlelere doğruyu söylemeye mi? Tabii ki değer. Kitleler gerçeği bilmeli. Aldatmaktan daha tehlikeli bir şey olamaz."

"İlkesel olarak evet..."

"İlkesel olarak doğruysa, her koşul özelinde, her zaman doğru olmak zorundadır."

"Ah, Vladimir İlyiç, neden bana basmakalıp laflar ediyorsun? Bunları senin kadar ben de biliyorum. Sen genel geçer konuşuyorsun, bense taktiklerden söz ediyorum."

"İyi ya. Taktiklerimiz kitlelere gerçekleri söylemektir. Bizim yararımıza olmasa bile gerçekleri söylemeliyiz. Ancak böylece kitleler bize güvenir. Tarihin tüm dönemeçlerinde, her zaman sadece ve sadece gerçeği söylersek, düşüncelerimizle yaptıklarımız farklılaşmazsa, sözde "taktik kaygılarla" halka yalan söylemezsek yenilmeyiz. Çünkü taktikler, bazı yoldaşların düşündüğü gibi stratejiden çok uzak değil... Ama ben sesimi yükseltmişim! Saklandığımızı unutuyorum."

"Doğru, unutuyorsun," dedi Zinovyev bir kötülük gözetmeden. "Saklanıyoruz. İşte bu yüzden, biraz önce söylediğin gibi, bağımsız hareket edecek devrimci proletaryanın iktidarı almasından söz etmek bana yanlış geliyor. Sorunu böyle koyarak, tek tek, birbiriyle ilişkilendirilmemiş hareketleri teşvik etmiş oluyorsun, bu da gördüğümüz gibi karşı devrime yarıyor."

"Umarım son olaylar işçilere provokasyona gelmemeyi öğretmiştir. Devrimin barışçıl gelişim aşamasının artık sona erdiğini ve şimdi her şeyin silahların gücüyle belirleneceği yeni bir aşamanın başladığını eminim görüyorsun. Görmüyor musun? Garip. Ben görüyorum. Ve bunların hepsini yazıya dökeceğim. Kesinlikle yapacağım."

Zinovyev yüzünü asıp sustu. Ağaç kütüğüne oturup Lenin'in elyazmalarını işaret parmağıyla çevirerek karıştırıp durdu ve yüksek sesle,

"Bence yine de formülasyonlar üzerinde yeniden düşün. Bence makale öfkeli bir ruh haliyle yazılmış. Dan ve Çereteli

yüzünden mutlak haklı bir öfke bu. Ama öfke kötü bir danışmandır."

"Korkudan daha kötü olmadığı kesin. Anayasal Demokratların *Rech*'i bize Vaska Buslayev tipi "yiğitler" diyor. Evet, bizim tarafımızdan desteklendiği, sosyal gelişmelerin bilgisi ve kavrayışıyla silahlandığı sürece Vaska Buslayev tipi hiç de Rusların en kötüsü değildir. Cüret, cüret ve yine cüret -bunlar Vaska Buslayev'in sözleri değil. Bunlar Danton'un, insanlık tarihinin en büyük devrimci taktisyeninin sözleri."

Tartışırken iki adamın sesleri bir yükseliyor, bir alçalıyordu. Bazen öyle uzaklara ulaşıyordu ki Ycmelyanov telaşa kapılıyordu. Kolya'yı göle ve sağ tarafa, ormanın içine etrafı kolaçan etmeye gönderdi. Günlük basit ev işleriyle uğraşırken tartışmayı dinliyordu. Bütün kalbiyle Lenin'i destekliyordu -eski bir parti militanı olarak her zaman kararlı eylemden yana olmuştu.

Evet, Lenin ona iyi bir ders veriyor, diyordu kendi kendine, ağzı kulaklarına vararak dinlerken. Ama Zinovyev memnuniyetini görür de gücenir diye, kara bıyıklarıyla oynar gibi yapıp yüzünü gizliyordu. Ormanın içindeki o küçük açıklıkta Lenin ona, sanki kendini kurtarıp da uzaklara fırlayıp gitmek istermiş gibi belli belirsiz enerjisiyle titreşen, duvara monte edilmiş fabrika dinamosunu anımsattı.

5

Ancak, Lenin'i çok iyi tanıyan Zinovyev, onun zihninden geçenlerle ilgili tahminlerinde pek de yanılmıyordu. Lenin gerçekten de bazen yalnızlık ve acıyla kendini baskı altında duyumsuyordu.

İnsan ilişkilerine alabildiğine açık yüreğini pek de sık ziyaret etmeyen bu duygu, olasılıkla, aylar süren gerginliğin, toplantılarda ve konferanslarda yaptığı konuşmaların yorgunluğunun ve dışarıya karşı serinkanlı ve dingin görünmek gibi hiç de kolay olmayan bir işin sonuçlarıydı. Kendisini hedef alan sayısız saldırılara ve iftiralara karşı takındığı sakin ve alaycı tavır, yoldaşlarını bile şaşırtıyordu, ama aslında bu, duygularını, yapması gerekenlerin hatırına baskı altında tuttuğu yaşamı boyunca edindiği bir davranıştan başka bir şey değildi. Doğal olarak bu iş onun için hâlâ çok zordu.

Garip ama, önce hiçbir anlam yüklemediği oldukça önemsiz bir olay, Lenin'in dengesinin bozulmasına neden olmuştu.

Üç gün önce, hâlâ Yemelyanov'un Razliv'deki kulübesinde, tavanarasındaki odada saklanırken, Yemelyanov'dan Sestroretsk fabrikasındaki Bolşevik işçilerden kuryelik yapabilecek akıllı, kavrayışı hızlı, genç birini bulmasını istemişti. Basit ama kendine hâkim olmayı ve soğukkanlılığı gerektiren bir işti bu. Petrograd'da Merkez Komite'den ona haber taşıyan bir kurye vardı, ama burada elinin altında acil durumlarda başkente gönderebileceği birinin bulunmasının iyi olacağını düşünmüştü.

Yemelyanov böyle birini getirebileceğini söyledi. Biraz düşündükten sonra, Lenin, adayı bir çeşit teste tabi tutmaya karar verdi. Yemelyanov'a, genci kulübenin yakınlarına getirmesini, hatta içeriye alıp onunla sohbet etmesini söyledi. Kendisi de saklandığı yerden onları dinleyecekti. Eğer adam güvenilir görünürse, aşağı inip kimliğini açıklayacaktı.

Ertesi gün, Yemelyanov genç bir işçiyle çıkageldi. Tavanarasındaki bir yarıktan Lenin her ikisini de izleyebiliyordu. Gözlerini deliğe yerleştirince, iki adamın bahçede ağır ağır yürüdüklerini, evin yanında durduklarını ve sonra da içeri gir-

diklerini gördü. Lenin, Yemelyanov'un seçtiği gencin görünüşünü beğenmişti. Her an gülümsemeye hazır hoş yüz hatlarıyla kendi halinde, sarışın, güçlü bir delikanlıydı. Yemelyanov'a merhaba demek için içeri giren, sonra da sayısız ev işlerine devam etmek üzere bahçeye geri dönen karısına karşı saygılı bir hava içindeydi.

Yemelyanov genç adamı içeri aldı ve birlikte masaya oturdular. Olan bitene son derece ilgi gösteren Lenin, samanların üzerine yatıp konuşmaları dinlemeye başladı.

Yemelyanov gırtlağını temizledi, tavanarasına şöyle bir kulak kabarttı ve sordu:

"Evet, Aleksey, fabrikada işler nasıl gidiyor?"

"İşler mi?" diye soruyla karşılık verdi Aleksey. "Kötü. Bizi köşeye sıkıştırdılar. Hiç çıkış yolumuz kalmadı. Yapılacak en iyi şey, kaçmak gibi görünüyor, nereye olursa kaçmak."

"Ama neden?"

"Bana mı soruyorsun. Ölümüne peşimizdeler. 'Alman casusları, Wilhelm'in ajanları.' Her şey mahvoldu."

"Bu doğal," dedi Yemelyanov oturduğu taburenin üzerinde sinirli sinirli kımıldanarak. "Proletaryanın düşmanlarından da bu beklenir..."

"Düşmanlar! Sadece düşmanlarımız olsalar! Herkes böyle diyor. Yapılacak en iyi şey kaçıp kurtulmak."

"Kaçmak, kaçmak, kaçmak, bütün söyleyeceğin bu mu? Sokaktaki insanlar bu saçmalıkları konuşuyor diye sen de tüm cesaretini yitirmişsin."

"İstersen Lenin hakkında söylediklerini dinle... Üstelik bunu söyleyen sadece sokaktaki insanlar değil, eski devrimciler de. Neden saçmalasınlar, öyle değil mi? Çirkin, diyorum ben, çirkin."

"Seni aptal, aptal çocuk! Bütün bu çürümüşlüklere inanıyorsun. Evet, bu kadarı yeter. Gidelim."

"Hadi inanmıyorum diyelim... Ama sen ve ben onun içinde neler olduğunu bilemeyiz. Hangimiz onu tanıyoruz? Bizler sıra neferleriyiz, işçileriz. O tüm yaşamını yurtdışında geçirdi. Sen her zaman onun tarafında mıydın? Sen kendin de biliyorsun Asef'i, Malinovski'yi. Halk onlara da güvenmişti. Hatta Malinovski Bolşevik'ti, Merkez Komite üyesiydi. Bütün bunlar beni şüpheci yapıyor, geceleri uyuyamıyorum. Ya Lenin'in kendisi? Saklanıyor! Kendini gösterse, yargılanmayı göze alsa ve kendisini savunsa, o zaman başka hikâye! Ama o saklanıyor. Almanya'ya uçtuğunu yazıyorlar."

Yemelyanov çökmüştü. Yüreği sıkışıyordu. Tavanarasından gelecek herhangi bir sese o kadar dikkatle kulak kabartmıştı ki Aleksey'in ne dediğini pek dinlemiyordu. Kulübenin dışında bir horoz ötttü, bir köpek havladı. Yemelyanov, Aleksey'in sözleri tavanarasına ulaşmasın diye, köpeğin havlamaya, horozun da ötmeye devam etmesini o kadar istiyordu ki! Aniden ayağa fırladı, taburesini geriye itti ve sertçe,

"Ben de seni adam sanmıştım... Tamam, gidelim, gidelim," diye hiddetlendi.

"Gücenecek bir şey yok, Nikolay Aleksandroviç," dedi Aleksey. "Gerçekten gerek yok. Yüreğim sızlıyor, ben de sana bunu yoldaşça anlatıyorum."

"Tamam, gidelim."

Aleksey sustu. Sonra susmaktan vazgeçip sordu:

"Hâlâ kötü müsün?"

"Evet."

Kulübeden çıktılar. Aleksey ürkek bir baş hareketi yaptıktan sonra gitti. Yemelyanov birkaç dakika kımıltısız kaldı, sonra o da kulübeye girdi. Durdu ve dikkatle dinledi. Tek bir ses bile yoktu. Vücudunu ateş basmıştı, gömleğini güçlükle çıkardı ve tavanarasına çıkan merdiveni tırmanmaya başladı.

Lenin masada oturmuş yazı yazıyordu. Tavanarasına açılan delikten Yemelyanov'un başı görününce, Lenin, içine işleyen bir bakışla ona döndü ve aniden neşelenerek,

"Evet, yaşlı dostum, iyi bir kurye seçmişsin kesinlikle. Boşver, boşver, üzülme. Ne de olsa, işçi sınıfı –maalesef, ama aynı zamanda şansımıza, evet şansımıza– homojen bir kitle değil," dedi. Odaya açılan deliğe doğru yürüdü, yere çömeldi ve Yemelyanov'un sırtını sıvazladı. "Üzülme."

Yemelyanov'un yüzü ışıdı, rahat bir soluk aldı ve biraz durduktan sonra suçlulukla,

"İnsanlar hakkında pek bir şey bilmiyorum galiba..." dedi.

"Üzülme," diye tekrarladı Lenin kibarca, ama bu kez sesi, kafasının başka bir işle meşgul olduğunu belli ediyordu.

Ancak Lenin, o akşamüstü ilerleyen saatlerde, Yemelyanov'un bahçesinin yan tarafında bulunan küçük gölün kıyısındaki ısıtılmamış ufak banyoda, "Politik Durum" makalesi üzerine çalışırken, olayı düşününce kederlendi. En çok da delikanlının o kadar nazik ve saygılı biri olmasına üzülüyordu. İyi eğitim görmüş, Petrogradlı en iyi işçilerin inceliğine sahipti. Ama doğrusu bahçeden çıkarkenki görüntüsünü hiç beğenmemişti. Arkadan epey şişman görünüyordu, omuzları da çökmüştü. Ama Lenin, adamın sırtının bütün bunlarla hiçbir ilgisi olmadığını düşündü; sadece biraz önce duyduğu konuşmaya karşı küçük bir tepkiydi bu.

Banyo temiz ve serindi. Alacakaranlıkta otururken kendini kederli hissetti. Başını, masanın üzerinde kavuşturduğu ellerinin üzerine koydu -onun için pek de alışkın olmadığı bir duruştu bu. Daha önce İsviçre'de, sonra da Krakov yakınlarında yaşarken tutulduğu o aşırı sinirsel gerginliğe yakalandığını fark etti. O zaman işi bırakıp dağlara gitmek ve fiziksel olarak iyice yorulana kadar yürüyüşler yapmak zorunda kalmış-

tı. Şu anda bu olanaklı değildi. Bu banyoya ve tavanarasına zincirlenmişti, daha doğrusu Petrograd'daki olayları, değişik eğilimlerin gazete sütunlarına zincirlenmişti: avaz avaz bağıran, iftira atan, işçi sınıfının ve kitlelerin zihnini bulandırmaya çalışan, onların gözünde Bolşevik Parti'nin değerini düşürmeye çalışan sütunlar.

Başını kaldırdı. Gazete sayfaları masanın üzerinde duruyordu. Her bir satır zehir kusuyordu. Şu Anayasal Demokratların gazetesi *Rech*'e bak: "Halkın Özgürlüğü Partisi daha fazla tacize karşı Rusya'nın özgürlüğünü korumak ve güvenliğini sağlamak için Lenin'in ve takipçilerinin derhal tutuklanmasını talep ediyor."

"Onlar ajan provokatör değil, onlar daha da kötü. Yaptıkları işler onları ister istemez II. Wilhelm'in ajanları haline getiriyor... Toplum, özgür bir cumhuriyetin hükümetinden Lenin'in tüm faaliyetlerini araştırmasını isteme hakkına sahiptir. Yakın gelecekte sık sık Bolşevizm konusuna döneceğiz." Vladimir Burtsev böyle yazıyordu.

"Baylar, Almanya yoluyla gelen bu adamların seslerini duyunca, neler söylediklerini düşününce, açıkça ortaya çıkıyor ki bunlar, uzun süredir Almanlarla ilişki içindeler. Bu düşüncelerin arasında Rusya'ya ait hiçbir şey yok." Oktobrist Saviç'in konuşmasıydı bu.

Milyukov'un konuşması: "Lenin'in ismi geçen tüm olaylarla ilgili söyleyebileceğim tek bir şey var: Onu tutuklayın, tutuklayın, tutuklayın."

"Konferans, Konuşmacı: S. A. Klivanski (Maksim) -İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti üyesi, Yer: Birinci Kadet Kıtası Salonu (15, Üniversite Binası, Kilise Girişi), Konu: 'Devrimciler mi, Karşı Devrimciler mi?' Leninizm Eleştirisi, Giriş Ücreti: 30 kopek."

"Bee-Ba-Bo Kabare. 19. İtalyan Cad. Bu gece 10.30'da parti var! Bir bakirenin yalnızlığına çare. Lenin hakkında bir şarkı. Kumsalda bir sahne. Bolşevikler ve Menşevikler hakkında bir şarkı. Yaşlı adam ve bir şalgamın öyküsü. Zırhlı araçtaki adam ve daha pek çok atraksiyon. Biletler 10 ruble."

"Sevgili Kazak kardeşlerim, size, uçsuz bucaksız bozkırların özgür oğullarına, sevgili anavatan Rusya elini uzatıyor ve gözyaşı döküyor. Saflarınızda bir Yermak ya da bir Minin bulun, yurttaş Kerenski'yi Pozarzski olarak alın ve Rusya'yı kurtarın. Bu hıyanet, bu anarşi, bu Lenin utancı yeter. Hepiniz şunu tekrarlayın: Eller yukarı! Barış, kılıçlarınızın ucunda, onu getirin ve karşılığında dünyanın dikkatini üzerinize çekin."

Lenin hor görürcesine gözlerini kıstı. Her işte bir hayır vardır, diye düşündü banyonun daracık penceresinden kurşuni göle bakarken. Anayasal Demokratlar ve Kerenski yapacağını yapmıştı. Bolşevikleri karalamaya çalışan bir sürü burjuva gazete, en geniş kitlelerin Bolşevizm hakkında bir fikir sahibi olmalarına yardımcı oluyordu. Ve kitleler onun gerçek anlamını kavradıklarında Anayasal Demokrasi'nin ve Kerenski'nin defteri dürülecekti. Küçük burjuvazinin doğası gereği, Sosyalist Devrimciler ve Menşevikler gün be gün fikir değiştiriyorlardı. Önce Çereteli'nin ağzından Lenin'in "yüksek ilkelere sahip, ideolojik propaganda" yürüttüğünü söyleyip "Lenin Olayı"nı inceleyecek bir komite oluşturarak onu iftiralar karşısında savunuyorlar, hemen ardından bu iftira kampanyasına katılıyor, araştırma komitesini dağıtıyor ve Lenin'in bir burjuva mahkemesinde yargılanmasını istiyorlardı.

İşçileri düşününce kederleniyordu, şu Aleksey'i örneğin, düşmanın propagandasıyla yanlış yönlendiriliyor, hâlâ bugünkü Sovyetlerde bulunan "eski devrimcilere" inanıyor ve

burjuva mahkemelerinin adaletine güveniyordu.

Aleksey'in bir kasıt gütmeden Malinovski'nin de ismini anması Lenin'in yüreğinde henüz kapanmamış bir yarayı deşmişti. 1912'de Parti'nin Merkez Komitesi'ne koopsiyonla getirilen, Dördüncü Duma'da Bolşevik fraksiyonunun lideri Roman Vatslavoviç Malinovski'nin Gizli Servis'ten ayda 500 ruble alan bir ajan provokatör olduğu sonradan ortaya çıkmıştı. Bu, bir ajan provokatöre ödenen en yüksek ücretti. Şubat Devrimi'nden sonra, burjuva basın Malinovski olayıyla ilgisi olan Bolşevikleri yerin dibine batırmış, Lenin'i Malinovski'yi korumakla suçlamıştı. Olayın aslında ise, detaylı polis arşivleri, inkâra yer bırakmayacak şekilde yayımlanana kadar Lenin gerçekten de Malinovski'nin bir hain olduğuna inanmamıştı. Birçok yoldaşı onu uyardığı halde, o saf duyarlılığı ile Nadejda Konstantinovna, Malinovski'den hoşlanmadığı halde, Malinovski Duma'daki koltuğunu aniden kendi isteğiyle bırakıp yurtdışına giderek garip davrandığı halde inanmamıştı. Lenin inanamamıştı, inanmak istememişti. Neden? Malinovski bir işçi olduğu için mi? Lenin'in çalışan insanlara karşı bir zaafı vardı: sadece bir bütün olarak işçi sınıfına karşı değil, ama bilinçli olsun olmasın tek tek her işçiye karşı. Plehanov gibi "proletarya"yı kutsayan, "proletarya"ya sonuna dek güvenen, ama Vanya, Fedya, Mitya, İvan İvanoviç ya da Pelageya Petrovna'ya karşı içinde hiçbir sıcak duygu beslemeyen, onların sağduyusuna güvenmeyen ve onlara zerre kadar değer vermeyen sosyalistlere tahammül edemiyordu. Böylesi sosyalistler için "proletarya" yavaş yavaş şekilsiz, muğlak, değersiz bir şeye dönüşmüştü; kupkuru, bomboş bir formüldü o.

Evet, Lenin Malinovksi'nin konuşma yeteneğiyle gurur duyuyordu; Duma'da bir işçiydi o. Meraklılığı, okuma ve öğ-

renme aşkı, anlatım yeteneği ile Lenin hep onun bir gün gerçek bir işçi sınıfı önderi olacağını umuyordu; "Rus Bebel". Hatta Malinovski'nin karısının yaşamına kıymaya çalıştığını öğrendiğinde –belki de kocasının bir hain olduğunu fark ettiği içindi– ve sonra Malinovski Poronino'da korkmuş ve sinirleri harap olmuş bir şekilde ortaya çıktığında, Lenin onun ajan olabileceğine ihtimal vermemiş, her şeyi yorgun sinir sistemine ve Malinovski'nin, etrafında döndüğünü bildiği şüphelere gücenmesine bağlamıştı. Oysa Malinovski; Duma'nın başkanında ve başkan yardımcılarında öylesine korku yaratan, Lenin'in kendisi için yazdığı metinlerle Duma'da ateşli konuşmalar yapan işçi lideri Malinovski, bu konuşma metinlerinin kopyalarını her seferinde polis şefi Beletski'ye veriyordu.

"Evet, saygıdeğer dostum Aleksey," dedi Lenin yüksek sesle, "işçiler, işçiler, işçiler..."

Lenin, Aleksey ve onun gibi saf, şaşkın tiplerin övgüsünü almanın ne kadar kolay olacağını düşündü pişmanlıkla. Gerçi polise teslim olmak için hâlâ çok geç kalmış sayılmazdı. Aleksey gibilerinin anlamadığı, mahkeme filan yapılmayacağı, en iyi olasılıkla demir parmaklıkların arkasına kapatılıp olayları etkileme olanağından mahrum bırakılacağı, en kötü olasılıkla da –ki bu kesindi– daha cezaevine götürülürken yolda öldürüleceğiydi. (Aleksey için, Yemelyanov'un omzuna yaslanıp şüphelerinden pişmanlık duyarak ağlaması için iyi bir bahane olurdu bu.) Bu adımı atarsa, bir proletarya devrimcisi için affedilmez olan küçük burjuva hayallere teslim olmuş olurdu.

Yine de –şu insan doğası ne kadar zayıf– böyle bir durum karşısında burjuva mahkemelerinde yapacağı konuşmayı hayal etmekten kendini alamıyordu. Savcının konuşmalarını ve

kendisinin bunlara vereceği yanıtları düşünmeden edemiyordu: Bolşevizm'in on beş yıllık tarihini, ideolojisini ve amaçlarını anlatacaktı. Casus olduğuyla ilgili şu saçma iddiaya gelince, bunun ne kadar aptalca olduğunu savcının kendisi de biliyor olmalıydı. Suçlama sadece, Rus karşı istihbaratı tarafından yakalanmış Onbaşı Yermolenko adında bir Alman casusunun şahitliğine dayandırılıyordu. Pek de iyi düşünülmemiş bir suçlamaydı bu. Yermolenko'nun, onu görevlendiren Alman genelkurmay subaylarının, kendisine Lenin'in ve diğer Bolşeviklerin de Alman casusu olarak çalıştığını söylediğini açıklamış olduğu söyleniyordu. Alman ordusunun genelkurmay subaylarının, yeni görevlendirdikleri sıradan bir ajana örgütün ayrıntılı bilgilerini açıkladıklarına inanmak için insanın epey cahil olması gerekirdi. Tüm bu "şahitlikler" Rus karşı istihbaratı ve onun başkanı General Denikin tarafından ta geçen Mayıs'ta uydurulmuş, ama son derece saçma olduğu için o zamandan beri yayımlanmamıştı. Ancak Temmuz'da, silahlı gösterilerden korkan Adalet Bakanı Pereverzev, askerlerin gözünde Bolşeviklerin itibarını zedelemek için, firari Aleksinski'nin yardımıyla bu sefil iftirayı yayımlatmaya karar vermişti.

Mahkemede bu iftiracıların şahitliğini yerin dibine batırmak son derece kolay olacaktı. Lenin "şahit"lerin yüzlerini gözünde canlandırmaya başladı: Tüm firariler gibi kaypak ve tiksindirici, doymak bilmez ihtirasıyla tükenmiş Grigori Aleksinski; tek bir kimseyi bile öldürmediği halde kendine "devrimci terörist" diyen, kirli sakalının çevrelediği yüzü, keskin gözleri ve omuzlarına kepeklerin yayıldığı ceketiyle Burtsev; kibirli, yapmacık tavırlarıyla anarşist züppe Boris Savinkov; eski Marksist Potresov ve eski Bolşevik Meşkovski. Tüm bu "eski"ler, sarkık yanakları ve bir profesör edasıyla

uzattıkları sakallarıyla gözünün önünden geçiyor, korku ve nefret dolu sözlerini duyar gibi oluyordu. Onları yanıtlıyor, yalanlarını yakalıyor, cehaletlerini, devrimden nefret ettiklerini, kitlelerden korktuklarını, Rus işçi sınıfını hor gördüklerini, proleter demokrasisine saygı duymadıklarını, "Marksist" birahaneleri ve işçi sınıfından oluşan koro toplumuyla Avrupa tipi burjuva demokrasisine duydukları özlemi ortaya çıkartıyordu. Mahkemede ya da istedikleri herhangi başka bir yerde onlarla yüzleşmeye hazırdı. Belki de her şeyden çok Plehanov'la karşılaşmayı istiyordu. O zaman gözlerinin içine bakacak, devrimin içinde olgunlaşmış biri olarak onunla ciddi ciddi hesaplaşacaktı. Enternasyonalist Plehanov'un sıradan bir Rus milliyetçisine dönüşmesi, devrimci Plehanov'un kafası karışık bir liberal haline gelmesi, son yılların onca deneyimine rağmen, Lenin için hâlâ bir bilmece ve hayal kırıklığıydı. Tarih karmaşık bir şey. Kim bilir, belki de Voltaire ve Rousseau bile yaşasaydı, kendi düşüncelerinden ilham alarak gerçekleşmiş büyük Fransız Devrimi'nin muhalifleri olacaklardı. Doğru zamanda ölmek ne büyük şans! Plehanov bunu becerememişti.

Tek başına düşüncelerine gömülen Lenin, mahkeme önündeki konuşmasını, daha doğrusu konuşmalarını kurmaya devam etti. Gözlerinde meydan okuyan kıvılcımlar vardı, dudakları hafif bir gülümseyişle bükülmüştü. Küçük burjuva politik muhaliflerine karşı duyduğu küçümseme salt propagandadan çok uzaktı. Makalelerini, konuşmalarını, tarzlarını ve alışkanlıklarını, abartılı öğütlerini ve tam bir küçümsemeyle sundukları yüksek sesli vaatlerini gerçekten de anlayabiliyordu. Dünyada ne olup bittiğini hiç anlamamaları bazen onu şaşırtıyordu. Kerenski'yi gelişmemiş bir adam, gürültü-

cü. eksikli bir gençlik olarak görüyordu. Dan ve Çereteli kötü ruhlu. hırsız küçük oğlanlar gibiydi. Martov. çocuk gibi güçsüz ve mutsuz. Çernov ise kibirli, kötü bir oğlandı. Rus Devrimi'nin boyutlarıyla karşılaştırıldığında hepsi ona o kadar küçük görünüyordu ki, bazen onları nasıl olup da ciddiye alabildiğine şaşıyordu.

Vaatleri ve sözleri kültürsüzlerin ve estetik yoksunlarının zihnini bulandırıyordu. Günün acil görevleri onların etkisini sıfıra indiriyordu. Bu yapılmasa, esas düşmanla, güçlü burjuvaziyle, açık ve yarı açık karşı devrimcilerle –Milyukov'la, Maklakov'la, Ryabuşinski'yle ve Çereşçenko'yla– olan savaşı sürdürme konusunda hiçbir sorun olmayacaktı. Bu adamlar ne istediklerini biliyorlardı. Pratik adamlardı, büyük ticari işler için durmadan hesap yapan beyinleriyle politikaya da ticaret gibi yaklaşmaya alışkındılar. Sözlere güvenmezlerdi, zor işlere nasıl cesurca atılınacağını bilirlerdi. Onlarla kesinlikle mücadele etmek gerekiyordu, çünkü Temmuz'un ardından iktidar devletin içinde onların eline geçmişti ve şu sefil Aleksey'in Lenin'in çıkmasını istediği mahkeme de onların mahkemesiydi.

Sonuçta, işçilere, bugünkü uzlaşmacı Sovyetlerle ilgili hayallerinin ne kadar zararlı olduğunu göstermek ve Kerenski'lerin, Pereverzev'lerin gerçek adaletini teşhir etmek şarttı.

O akşamüstü küçük, serin banyoda Lenin, daha sonra "Sloganlar Üzerine" ve "Anayasal Hayaller Üzerine" diye adlandıracağı iki makaleyi tasarlamış oldu.

6

Birlikte kararlaştırdıkları uyarı ışığını duyup Yemelyanov'un on yedi yaşındaki büyük oğlu Saşa'nın çayırlıktan geldiğini gördüğünde, Lenin, kulübenin yanındaki derme çatma masasında bu makalelerin ilkini çoktan bitirmek üzereydi. Aceleyle yanına gidip kolunun altındaki koca gazete paketini aldı. Tek kelime etmeden Zinovyev ve Yemelyanov'un yanına, için için yanan ateşin yakınına oturdu ve sayfaların üzerinde gezdirdiği parmağıyla gazeteleri incelemeye başladı. Arada sırada "hımm", "evet, tabii", "aha!" gibi anlamlı sesler çıkarıyordu. Birileriyle sessiz, ama şiddetli bir tartışma yürütüyor gibiydi. Gözleri durmadan değişen duygularını sergiliyordu: aşağılama, üzüntü, hırs, tatmin, meydan okuma...

"İdam cezasını yeniden uygulamaya koymaktan söz ediyorlar," dedi sonunda gözlerini kaldırarak. "Kornilov'un telgrafı ültimatom havasında: 'Çılgına dönmüş, cahil insanlardan oluşan, yetkililerce sistematik bir çürüme ve demoralizasyona karşı korumaya alınmayan ve tüm insanlık onurunu yitirmiş bir ordu geri çekiliyor. Ya bu kaçış durdurulacak ve bu ayıp, devrimci hükümet tarafından temizlenecek ya da bunun olanaksızlığı kanıtlanırsa, tarihin kaçınılmaz akışı, bu onursuzluğu ortadan kaldırırken aynı zamanda devrimin başarılarını da mahvederek ülkeye mutsuzluk getirecek başkaların öne çıkartacaktır...' Boğuk tehditlerin farkında mısın, Grigori? Çok ilginç. Çok anlamlı. Devamında daha da keskinleşiyor: 'Ben, yani kendini bildi bileli yaşamını ülke hizmetine adamış General Kornilov, anavatanın ölümcül bir tehlikeyle karşı karşıya olduğunu beyan ediyorum...' Gerçeği tüm açıklığıyla söylemeye cesaret edemiyor, böylece de yalana başvuruyor bu

'kendini ülkesine adamış hizmetkâr'. 'İçinde bulunduğumuz özel vahim durum, idam cezasını yeniden uygulamayı ve askeri mahkemenin acil olarak toplanmasını gerekli kılmaktadır.' İşte şimdi ciddi konuşuyor. Hiçbir muğlaklık yok, ya da en azından pek yok. Ve işte idam cezasının yeniden uygulanmasıyla ilgili hükümet bildirisi. Kerenski, Yefremov ve Yakuboviç imzalamış! Ultimatoma itaat! Bir iki ufak değişiklikle tam geveze Kerenski'ye göre: Acil askeri mahkemeler değil, askeri-devrimci mahkemeler kurdular. Böylesi kulağa daha hoş geliyor, değil mi? Böylece kitleler bu önlemi devrimci bir şey gibi kabul edebilirler. Kornilov öteki şiddetli devrimci tarafından da destekleniyor -Boris Savinkov, yenilikçi-terörist: 'Ülkesi, toprağı ve özgürlüğü için hayatını riske atmak istemeyene idam.' Kokuşmuş bir söylem, çünkü ortada ne toprak var ne de özgürlük. Peki bu arada Sovyetler Merkez Yürütme Komitesi ne yapıyor? Sosyalistlerimiz nasıl davranıyor? Aha! Tabii, tabii. İşte buradalar: 'Rus demokrasisinin tam yetkili organlarının önderleri'. İşçi ve Asker Vekilleri Sovyetleri Merkez Yürütme Komitesi ile Köylü Vekilleri Sovyetleri Merkez Yürütme Komitesi'nin ortak toplantı raporu. Kerenski'nin konuşması: 'Mantıklı, onurlu ve insaflı tartışmalar yetersiz kalacak olursa, hükümet Rusya'nın birliğini silah ve kanla koruyacaktır.' Bu, bizim için bir ipucu. Tutuklamaların, cinayetin ve rezilce iftiraların adı mantıklı, onurlu ve insaflı tartışmalar olmuş. Nikolay Semyonoviç Çkedze'nin kendisi yanıt veriyor. Geçici Hükümet'e tam destek vaat ediyor. Tabii, tabii. Kerenski ile Çkedze kucaklaşıyor, öpüşüyorlar. Birbirlerini öpecek kadar seviyorlar! Rus tarihinde kayıtlara, idam cezasının yeniden uygulanması sırasında küçük burjuvazi birbirini öpecek kadar seviyor diye geçmeli. Mister Fyodor Dan masaya bir çözüm sunuyor. İdam cezasının yeni-

den uygulanmasıyla bağlantılandırırsak tam yerinde bir çözüm. Grigori, tam yerinde. Senin ve benim yargılanmamızı talep ediyor. Aynı Fyodor Dan, on beş yıl önce çift tabanlı bavulunda Münih'ten Byelostok'a benim *Ne Yapmalı?* kitabımı getirmişti. O zamanlar kitabı göklere çıkarmış, ha, üstelik, daha o zaman açıkça hedefimiz olarak ilan etmişti, yani sosyalist devrim. Ah, şu tarihin dönemeçleri! Ve Bolşevikleri sindirmek için hükümetin çağırdığı askerler Petrograd'a varıyormuş. 177. Izborski Alayı, Vendenski Piyade Alayı, makineli tüfekleriyle Kolt'un 9. Bölüğü, 3. Onbaşı Okulu, hepsi ulaşmış. 14. Mitavski Alayı. Saray Meydanı'nda savaş düzeninde resmi geçit yapmış, ama orada hazır bulunan –ha, ha!– sadece Viktor Çernov'muş, Sosyalist Devrimci önder ve burjuva hükümetin başbakanı. Olaylar bir Bonaparte diktatörlüğüne doğru gidiyor ve sosyalist başbakanlar da ona paravan görevi görüyor. Petrograd garnizonu subaylarının acil toplantısı. Bunlar durumu eski Marksistlerden daha iyi anlıyor. Yüzbaşı Zuravlyov, Sovyetler gibi mesleki örgütlerin devlet işleriyle uğraşmada aciz kaldıklarını söylüyor. Yüzbaşı Milovanov, idam cezasının sivillere de uygulanmasını öneriyor. Kazak Teğmen Komutov kendini daha da iyi, daha net ifade ediyor: 'Bir cerrah gerekli. Bir cerrah -tek bir askeri diktatör.' Bu, kendini fazlasıyla açıkça ifade ediyor. Ve işte Arbuzyev diye birinden bir parça, takma ad tabii. Ama ardında bir Anayasal Demokrat'ın kokusu var, hiç şüphe yok. Başlık kısa ama oldukça anlamlı: 'O'. Açık bir politik arka plana sahip küçük, lirik bir makale. 'Geçen ay boyunca,' diye yazıyor bu Anayasal Demokrat –tabii ki bir Anayasal Demokrat o– 'sürekli onu düşündüm. Onu kafamda canlandırmaya çalıştım. Gelen geçenin arasında onun yüzünü arandım, her gün gazetelerde çıkan tanımadığımız, uzun isim listelerinden onun is-

mini tahmin etmeye çalıştım. Her geçen gün onun ortaya çıkacağı konusundaki şüphelerim azalıyor. Kim o? Bir asker tabii ki. Bir subay. Bir assubay belki. belki genç bir yüzbaşı. Şu an rütbenin hiç önemi yok. Yetenekli olana yol açık. Acımasız olmalı, azimli, son derece hırslı, ama bunları gizlemesini bilmeli. Zihni durur olmalı, temkinli, en küçük hayale kapılmamalı. bir kılıç kadar keskin ve esnek olmalı. Anavatan, özgürlük, proletarya, eşitlik, demokrasi, sosyalizm ve evrensel eşitlik gibi sözlerin ona hoş gelen bir yanı olmamalı. İzlemeli, beklemeli ve hesap etmeli. 3 Temmuz'da, Sadovaya'ya ateş açıldıktan sonra bir an onu gördüğümü sandım. Heyecanlı kalabalık okyanus gibi kabarıyordu. Sonra, dalganın üstüne binmiş bir yüzücü gibi, bir grup insanın omzunda, deri bir asker ceketi giymiş bir subay göründü. Omzunda biraz önce bir Kızıl Muhafız'dan aldığı tüfeği asılıydı. Uzun boylu değildi, zarif ve kıvraktı. Koyu renkli, parlak gözlerinde keskin, delici bakışları vardı. Profili bana genç Napolyon'u hatırlattı -aldatıcı bir izlenim tabii. Uzaktan gelen ayak seslerini duyabiliyor musunuz, sevgili okur? Beyaz Petrograd gecelerinin mavi pırıltısı içinde, dev gibi bir gölgenin yerden göğe yükseldiğini fark etmiyor musunuz?'

"Evet, işte burjuvazinin rüyası! Burjuvazi, beyaz Petrograd gecelerinin mavi pırıltısı içinde zafer dolu proletaryanın dev gölgesinin yerden göğe doğru yükseldiğini çok iyi görüyor. Görüyor ve korkudan tir tir titriyor. Titrerken de bu gölgenin yerini bir başkasının aldığını hayal ediyor: Dört gözle bekledikleri Rus Bonaparte'ın gölgesi. Bir Kızıl Muhafız'dan kaptığı tüfeği taşıyan Rus Bonaparte'ın gölgesi, sevgili diktatörlerinin gölgesi, 'anavatan', 'özgürlük', 'proletarya', 'sosyalizm', 'evrensel mutluluk' gibi sözlerden hiç hoşlanmayan bir kötü ruhlunun gölgesi... Assubay ya da yüzbaşı olmuş,

fark etmezmiş, saçma! Sadece hoş sözler. Kesinlikle bir general arıyorlar; assubay falan değil. Belki de 'yaşamı boyunca kendini ülkesinin hizmetine adamış' ve 'geçici bir önlem olarak' idam cezasını geri getirmiş biri. Ama bütün bu Arbuzyev'ler, düşmanlarını hesaba katmıyorlar. Bu profesörler ve vekiller, kitleleri hâlâ sürü gibi görüyorlar. Bu, tarihin inkârı. Hâlâ yönetim değişiklikleriyle sonuca ulaşabileceklerini sanıyorlar. İşte bir de şiirimiz var:

Oh, mutfaktaki ahçıyla
Bir iki neşeli şarkı söyledim
Hey Rusya sakın düşme,
Bolşilerin sana kazdığı çukura...
İkiyüzlülüğe katlanamam,
Kadınların öpücüklerinden buz keserim.
O zaman kadınsı hileleri bir yana bırak,
Ve söyle bana, Lenin hangi delikte.

Hımm, hımm... İşte kötü bir haber. Revel'de Bolşevik gazete *Utro Pravdy* ve *Kiir* kapatılmış. Helsingfor'da *Volna*'yı kapatmışlar. Kronstadt'ta *Golos Pravdy* yasaklanmış. Makaleni bitirdin mi, Grigori? Henüz bitirmedin mi? Ne olursa olsun, bitir. Ben, benimkini bitirmek üzereyim. Merak etme, bir yerlerde yayımlatırız. Neden o kadar üzgün görünüyorsun, Saşa? Korkma. Düşmanlarını hesaba katmıyorlar. Gazeteler için teşekkürler, gerçi hep kötü haber doluydu ama... İnsanın kişiliğinin oturması için kötü haber iyidir. Gidiyor musun? Annene benden selam söyle. Şimdilik hoşçakal Saşa. Yarın gazeteleri kim getiriyor?"

7

Öğlene doğru hava iyice ısınmıştı. Sıcaklık çayıra, kımıldatılamaz bir ağırlık gibi çökmüştü, aldatıcı bir loşluğa sahip gölge bile farksızdı. Yine de kertenkeleler, yusufçuklar, dalga dalga sivrisinekler buraya sığınıyordu.

Lenin durmadan işini bırakıyor ve yarı beline kadar soyunmuş Yemelyanov'un otları biçmesini izliyordu.

Yemelyanov yalnızca şüphe çekmemek için ot biçiyordu. Ot yığınının sanki gerçekten tırpancıymışlar gibi büyümesi gerekiyordu. Ama istekle çalışıyordu, yetenekliydi de. Elinden her iş geliyordu. Buralarda ot biçmek zor işti. Lenin bir iki kere denediğinde az kalsın tırpanı kıracaktı. Otların arasına gizlenmiş birçok küçük ağaç gövdesi vardı. Tavanarasında geçirdiği günlerde, tahtaların arasındaki yarıklardan, marangozlukla veya toprağı kazmakla uğraşan Yemelyanov'u ve kollarında iki yaşındaki Goşa ile bahçedeki küçük tuğla fırında akşam yemeği hazırlayan karısını seyretmek hoşuna gidiyordu. Kadının düzgün alnını küçük ter damlaları kaplıyor, sevimli yüzü kıpkırmızı kesiliyordu. Bu çalışan insanların, işçi sınıfını özgürleştirmek için canını vermeye hazır gerçek devrimciler olduğunu düşündü Lenin. Lenin'i evlerinde saklamayı nasıl da istekle kabul etmişlerdi, oysa ki yaşamsal tehlike demekti bu onlar için! Ama aile, aileydi. Onları bekleyen ne olursa olsun, tüm ev işlerini istekle yapmaya devam ediyorlardı: Sebzeleri suluyor, yemeği hazırlıyor, evi onarıyor, öğütlere ve bağırış çağırışa gerek duymadan, kendi dürüstlüklerini örnek göstererek çocuklarını yetiştiriyorlardı.

Son yıllarda Lenin'in yakınlaştığı tek Rus işçi ailesiydiler. Lenin, çocukların Rusça konuşmasına bayılıyordu. Çocuklar-

la fazla haşır neşir olamamış, tanıdıklarıysa, sürgünlerin Fransızca ya da Almanca konuşan çocukları olmuştu. Şafak söktüğünde, uykusuzluktan bitkin bir halde tavanarasından yavaşça aşağı indi ve samanların üzerinde uyuyan çocukların yanından parmak uçlarına basarak geçti. Yanakları pembeleşmiş, kolları dışarıya sarkmış uyuyorlardı. Düzgün nefes alışverişleri ve hafif hafif horlamaları Lenin'in ta yüreğine dokunmuştu. Karısının bu manzarayı görmesini ne kadar isterdi. Birdenbire, böyle zamanlarda Yemelyanov'ları kıskandığını duyumsadı. Profesyonel bir devrimci olarak onların evcil dertlerinden ve eğlencelerinden hep mahrum kalmıştı ve sonsuza kadar böyle kalacaktı.

Uyandıklarında tüm aile bir şeyler yapmaya koyuluyordu. Hepsi de kendi gücüne göre aile için çalışıyordu.

Lenin, böyle geniş bir ailenin hiç aceleye getirmeden işleri yapışından hoşlanıyordu. Şu anda tırpanıyla çalışan Yemelyanov'u izlediği gibi, onları, çalışmalarını izlerken, fiziksel olarak çalışmak için korkunç bir istek duyuyordu. Toprağı kazmak, odunları dizmek, toprak taşımak, yerleri yıkamak istiyordu. Sonra bu itkiyi unutuyor, makalelerine ve gazetelerine dönüyor, kitlelerin acılarıyla, çeşit çeşit partilerin kurnazca saptırmalarıyla uğraşmaya devam ediyordu.

Kolya, göl kıyısını kolaçan edip geri döndüğünde Lenin'i yine işlerine gömülmüş buldu. Kulübenin yanına oturup uzun süre Lenin'i izledi, nasıl yazdığına, düşündüğüne, ayağa kalktığına, düşünceli düşünceli aşağı yukarı yürüdüğüne dikkat etti. Onu gölde yüzmeye davet etmek istiyordu, ama çalışmasını bölmeye cesaret edemiyordu. Bunu yaparsa babası ona çok kızacaktı, biliyordu.

Kolya bir süre sonra göle geri döndü. Gizli yerlerinde birkaç olta saklıydı. Birini aldı ve balık tutmaya başladı. Ama

tek bir tane bile yakalayamadı. hava çok sıcaktı. Oltayı yerine koyup gizli yerlerinden bir yay ve birkaç ok aldı. Seçtiği hedefe ok atmaya başladı. Bütün sabah kulübenin etrafında dolaşmış, devriye görevini dikkatle tamamlamıştı. Patikalarda ağır ağır yürüyor. hiç ses çıkarmadan dalları yerden kaldırıyor, kuru ağaçların ilginç şekillerine dikkatle bakıyor, hiç kımıldamadan durup ormandaki şüpheli sesleri ve çalılarda vızıldaşan sivrisinekleri dinliyordu.

Şimdi ise bir çalılığa dalınca, havada hışırdayan bir tırpanın sesini duydu ve Razliv'de yaşayan bir başka Scstroretskli işçi olan Rassolov'un ot biçtiği ormanın içindeki çalılığa doğru gizlice ilerledi.

Kolya yere yattı, sürünerek biraz daha ilerledi ve bir ağacın arkasında sessizce durdu. Rassolov, ot biçerken alnındaki teri silmek için arada sırada duruyor, tırpanı, otlara saklanmış bir ağaç gövdesine ya da toprak yığınına çarptığında dudaklarının arasından bir küfür savuruyordu. Kolya onu izlemeye koyuldu. Gözlerini Lenin'in yaptığı gibi kısmıştı. Rassolov'u ve oğlu Vitya'yı çok iyi tanıyordu. Ama merakının hatırına, sanki Rassolov'u değil de, Lenin'in izini bulmak için tırpancı kılığına girmiş, Geçici Hükümet'in bir dedektifini gözlüyormuş gibi davranıyordu. Sağ yumruğunu sıkıp işaret parmağını tüfeğin tetiğini çeker gibi yerleştirerek, dikkatle önce Rassolov'un alnına, sonra da göğsüne nişan alıyor gibi yaptı. Her bir ağacın arkasında saklanıyor olabilecek diğer dedektiflerin ateş açmasına fırsat bırakmadan "sıçan"dan bir atışta kurtulmak için neresine nişan alması gerektiğine karar vermeye çalıştı.

Bu arada Rassolov ot biçmeyi bırakmış, tırpanını bir avuç dolusu otla silmiş. kulübesinin duvarına asmış, bir iki homurdandıktan sonra akşam yemeğine oturmuştu. Çantasından iri

bir parça ekmek, bir şişe ayçiçek yağı, bir deste soğan ve birkaç tane de salatalık çıkardı. Kolya'ya yan dönüp oturdu ve sırtını bir ot yığınına dayadı. Kolya da şu anda ateş etmenin gereksiz ve uygunsuz olacağını düşünerek şimdilik onun canını almamaya karar verdi. Ormanın derinliklerine yöneldi ve o her zamanki pür dikkatiyle duyduğu her sesi durup dinleyerek sola doğru yürüdü. Az sonra büyük bir karınca yuvasına rastladı, bir süre yanında dikildi ve nefesini tutup sanki karıncalar da birer dedektife dönüşecekmiş gibi onları izledi. Karıncalar bir aşağı bir yukarı telaşla inip çıkıyor, birbirlerinin üstüne tırmanıyorlardı. Ancak Kolya'nın varlığının farkındaydılar -ortada büyük bir koşturmaca vardı, karıncalar gittikçe hızlanıyor, sanki bir devrim gerçekleştiriyormuş gibi acele ediyorlardı. Belki onların da bir Kerenski'si vardı. Karıncalardan biri arkasından küçük kırmızı bir bitki sapı sürüklüyordu, belki de bir Bolşevik'ti. Karıncaların yapmadığı tek şey mitingdi. Her şeyi sessizce yapıyorlardı. Bir de Nevski'deki askerler gibi çekirdek çitlemiyorlardı.

Kolya karınca yuvasının etrafından dolanıp kıyıya yöneldi. Kulağını toprağa dayamaktan, duyduğu her sese kımıltısız kulak kabartmaktan, her tarafta dedektifler ve Kazaklar olduğunu hayal etmekten yorgun düşmüştü. Ama göle vardığında yine yüzüstü yere yattı. Gölde bir kayık vardı. Kalbi küt küt atıyordu. Tam koşar adım kulübeye dönmek üzereydi ki kalıp izlemeye karar verdi. İki adamın görüntüsünü henüz seçebilmişti ki abisi Kondrati'yi tanıdı. Kondrati küreklerin başında oturuyordu. Kolya gülümsedi, ama çalıların arasından çıkmadı. Ağabeyini tanıdığını unutmaya çalışarak, ciddi bir yüz ifadesi takındı ve kayığın ilerleyişini gerginlikle izledi. Ne de olsa, bu gerçek bir durumdu, karınca yuvası değil. "Bu tarafa geliyorlar," diye mırıldandı endişeyle. Kayığın kıç tarafında

deri ceketli bir adam oturuyordu. Bu sıcakta deri ceket! Kolya şüphelendi. Kayık sazlıklara girdi. Kolya deri ceketli adamı tanıdı, Lenin'i daha önce defalarca ziyaret etmiş, Vyaçelav İvanoviç Zof isminde, Sestroretsk fabrikasından Letonyalı bir işçiydi. Kolya, yeni gelenlere kendini belli etmeden ağaçların altındaki çalılara doğru süründü ve kulübeye koştu. Babası ot biçmeyi bitirmiş, ateşle uğraşıyordu. Ateşten keskin bir duman yükseliyordu. Sık söğütlerin arasından zorlukla görünen Lenin ve Zinovyev hâlâ yazıyordu. Kolya şakrak kuşu gbi ıslık çaldı ve çalılara saklandı. Büyük gizlilik hatırına ortaya çıkmıyor, çayırlığa gelmiyordu.

Bir dakika sonra Zof ve Kondrati güneşe batmış çayırlığa vardılar. Lenin onları karşılamak için acele etti ama sonra durdu, başını yana eğdi ve alaycı bir gülümseyişle Zof'u anladığım ima etti. Zinovyev'e göz kırparak,

"İşte adamımız, deri ceketiyle... Zarif ve kıvrak. Parlak koyu renk gözler!" dedi. Güldü ve bu garip sözlerden utanmış, nedense biraz geriye çekilmiş Zof'a doğru yürüdü.

"Sana hiç Napolyon'un gençliğine benzediğini söyleyen olmadı mı? Demek olmadı! Neyse, Tanrı'ya şükür. Ceketini çıkar, Yoldaş Zof, pişeceksin onun içinde."

"Astarı için giydim bunu," dedi Zof utangaçça sırıtarak.

Ceketini çıkardı, astarını söküp açtı ve içinden bir tomar gazete çıkardı. Aniden esen rüzgâr gazeteleri uçuruverdi. Lenin onları yakalamak için fırladı. Zof da ona yardım etti. Lenin güldü. Zof da kararsızca gülerken tarihin o vakarlı anında Lenin'in sükûnetine ve hayret verici kendine hâkim olma yeteneğine şaşmıştı.

Ama gazeteler bir araya getirildiğinde Lenin donakalmıştı. Yavaşça sordu:

"Yani gazetelerimizin hepsi kapatıldı mı? Kronstadt'taki

Golos Pravdy de mi? Kronstadtlı yoldaşlar böyle bir şeye nasıl izin verdi?"

"Onun yerini *Proletarskoye Delo* aldı. Yeni gazete, *Golos Pravdy*'nin kapatıldığının hemen ertesi günü yayına başladı. Lyudmila Nikolayevna editörlüğünü yapıyor."

"Muhteşem." diye bağırdı Lenin ve Zinovyev'e döndü. "Gördün mü? Tam tahmin ettiğimiz gibi. Kronstadtlı yoldaşlar yüzümüzü kara çıkarmadı."

Ağaçların altındaki çalışma yerine gitti ve elyazınalarıyla hemen geri döndü. "Otur, Yoldaş Zof. Sana her şeyi açıklayacağım. Burada henüz bitirdiğim iki makale var. 'Politik Durum' ve 'Prens Livov'a Şükranlarımızla'. İşte bu da daha önce Petrograd'da yazdığım makale, Anayasal Demokratların Bakanlığı terk etmeleriyle ilgili. Bu üç makaleyi *Proletarskoye Delo*'ya götür. 'Silahlı ayaklanma' yerine, her yerde 'kesin mücadele' sözünü kullandım ki yetkililer gazeteyi yasaklamasın. Kalan tek gazetemiz o artık. Umarım işçiler bu ifadeyi doğru anlar. Tiraj ne kadar?"

"Bilmiyorum. Henüz tek sayı çıktı. Bir dahaki sefere daha net bilgi getiririm. Bunlar da mektuplar. Nadejda Konstantinovna ve Yoldaş Lilina'nın sağlığı iyi. Yarın Tokareva ile çarşaf ve yiyecek gönderecekler."

"Çok iyi. Onunla bir makale daha gönderirim, bugün bitirmeye çalışacağım. Çok önemli bir makale. Şimdi *Proletarskoye Delo*'nun editörüne bir mektup yazayım, ikimiz de imzalayalım, Grigori. Kronstadt'ın, sadece Kronstadt'ın değil, Petrograd'ın da yaşadığımızı, çalıştığımızı ve o rezil iftiralara karşı durduğumuzu bilmeleri gerek."

Lenin oturup yazmaya başladı. Zof onun nasıl yoğunlaşıp hızlı hızlı yazdığını izledi. Sivrisinekler etrafında uçuşuyor, yusufçuklar üzerine çullanıyordu. O, sol elini dalgın dalgın sallayarak onları kovuyordu.

"Petrograd'da neler oluyor?" diye sordu Zinovyev. "Devrimci birlikler silahsızlandırıldı mı?"

Zof gözlerini Lenin'den alıp açıklamaya başladı:

"Evet, bu sabah erkenden Birinci Makineli Tüfek Alayı'nı silahsızlandırdıklarında Saray Meydanı'ndaydım. Askerler meydanı çevirmişti. Kışlık Saray boyunca Kazaklar ve süvari birlikleri vardı. Maliye Bakanlığı ile Dışişleri Bakanlığı'nın önünde de Birinci Muhafız Alayı duruyordu. Aleksandra Sütunu çevresinde Jaeger ve Semyonovski alaylarının taburları ve cepheden gelen karşı devrimci müfrezeler vardı. Pevçeski Köprüsü, makineli tüfekler yüklenmiş kamyonlarla doluydu. Bizim makineliler dağınık gruplar halinde geldiler ve silahlarını meydanın ortasına yığdılar. Silahlarını bıraktıktan sonra, askerleri, gözetim altında Solyanoy Gorodok'a gönderdiler."

Zinovyev başını sallayarak,

"Onlara ne yapacaklar?" diye sordu.

"Olasılıkla cepheye gönderecekler. Ceza taburlarına verilecekler..."

"Peki tüm silahları teslim ettiler mi?" diye sordu Lenin gömüldüğü kâğıtların arasından. "Herhalde böyle bir şey yapmamışlardır?"

"Devir teslim sırasında birçok makineli tüfeğin kayıp olduğu anlaşılınca epey patırtı koptu. Teğmen Kozmin bağırıp çağırdı."

"Demek silahları sakladılar. İşçilere vermişlerdir, bu kesin. Akıllı çocuklar! Bu konuda öğrenebileceğin her şeyi öğren. Çok önemli, son derece önemli. Askerlerin morali de çok kötü olmalı. Herhangi biriyle konuşma fırsatın oldu mu? Doğru ya, biriyle konuşmuştun."

"Borisov'la konuştum. Halleri çok kötü. Kızgınlar, dargınlar. Borisov Vladimir, Guberniya'dan politik bilince sahip bir

işçi. Beni görünce önce gözyaşlarını tutamadı, ama sonra kaşlarını çattı, yumruğunu sıktı ve 'Pekâlâ, göndersinler bakalım. Cephede de yaparız çalışmamızı. Bu durum pek de hoşlarına gitmeyecek.' dedi."

"Borisov mu?" diye sordu Lenin dalgın dalgın. "Kim bu Borisov? Onu tanıyor muyum?"

"Zor..."

Lenin'in yüzü ışıdı.

"Zor demek," dedi. "Bu iyi işte. Demek ki onun gibi çok var." Kâğıtlarına eğilip yazmaya devam etti. Sonra kalkıp mektubu Zinovyev'e uzattı. Zinovyev mektubu okurken Lenin, Zof'un yanına gitti. "Şimdi sana çok önemli bir başka görev daha vereceğim. Çok önemli. Defterlerimden biri Stockholm'de kaldı, Nadejda Konstantinovna tam yerini biliyor. Mavi ciltli bir defter. Üstünde 'Devlet Konusunda Marksizm' yazılı. Onu mümkün olduğunca çabuk buraya getirtmeliyim. Unutma; mavi bir defter. Çok, çok önemli. Unutmazsın, değil mi?"

"Unutmam."

"Buradan nereye gideceksin?"

"Viborg'a. Nadejda Konstantinovna'ya makaleleri vereceğim. Hemen daktilo edilecek ve en geç yarın sabah Yoldaş Stahl tarafından Kronstadt'a götürülecekler."

"Mükemmel. Nadejda Konstantinovna'ya buraya gelmemesini söyle. Mutlaka izleniyordur. Mavi defteri de unutma."

Mektuba dalmışken Lenin'in mavi defterini istediğini duyunca, Zinovyev epey şaşırmıştı. O defteri iyi biliyordu. Porinino'da ve daha sonra Zürih'te, Marx ve Engels'in devlet hakkında temel olarak söylediklerini Lenin o deftere geçirmişti. Lenin'in mavi defteri istemesi, Zinovyev'i en az Lenin'in Yemelyanov'la lahana fiyatları ya da balık çorbasının

levrekli mi yoksa levreksiz mi daha iyi olacağı hakkında konuşması kadar şaşırtmıştı. Temmuz olaylarından ve Bolşevik alayların silah bırakmasından sonra, tamamen teorik çözümlemelere saplanıp kalmanın bir anlamı yoktu. Acaba Lenin zihnini karmaşık diyalektik ikilemlerle meşgul edebilmek için kulaklarını dünyaya kapamak mı istiyordu? Yoksa gerçekten bu defter broşür haline getirilirse, gölün karşı kıyısındaki bu uzak noktadan insanlara ulaştığını da varsayarsak olaylarda herhangi bir rol oynayabileceğine ya da en ufak bir etki yaratabileceğine mi inanıyordu? Ve Zinovyev bir kez daha Lenin'in şen şakrak görüntüsünün yapay olduğunu ayrımsadı; Zof'un ve Yemelyanov'un ve tabii kendisinin; Zinovyev'in önünde rol yapıyordu.

Mektubu imzalayıp Zof'a verdi ve göz ucuyla Lenin'i izledi. Lenin otların üzerinde çıplak ayaktı, koyu renk gömleğinin düğmelerini iliklememişti. Gözlerinde şimşekler çakıyordu; heyecan anlarında gözlerini saran o bildik şimşeklerdi bunlar. Zof'u görmek için ilerlediğinde, onun Lenin'e, Krilenko, Mekanoşin ve Arutyunyants'ın tutuklandığını anlattığını, Lenin'in ise sanki kötü haberi duymamış gibi onu daha çok ilgilendiren konuda konuşmaya devam ettiğini duydu:

"Defterin içindeki malzeme epey ayrıntılı yazılmış, oldukça iyi açımlanmış ve kimi yerlerinde değişiklik yapılmış durumda. Sık, ama okunaklı yazılmış, bu yüzden şifre çözer gibi uğraşmaya gerek yok. Proletarya diktatörlüğünün en güncel sorunlarına çözümler arıyor..."

Sesi yavaş yavaş kayboldu.

Yo, kendimi toparlamalıyım, diye düşündü Zinovyev dudaklarını ısırarak. Belki de ben güçsüz bir adamım. Yenilgi beni allak bullak etti, cesaretsizim. Ama o? O ne? Hegel'in "dünya tini"nin cisimleşmesi mi?

Lenin dönünce.

"Hava çok sıcak. Çalışmak olanaksız. Kafam sersem gibi oldu. Yatıp biraz dinleneceğim," dedi.

Kulübeye girdi ve kısa süre sonra sesi kesildi.

'Dünya ruhu' kulübesinde uykuya çekildi, dedi Zinovyev kendi kendine, Hegel'in ünlü aforizmasına göndermc yaparak. Yemelyanov'a,

"Bir süre işleri boşverelim, Nikolay Aleksandroviç. Göle bir dalıp çıkalım mı?"

Kolya'yı kulübenin yanında gözcü olarak bırakıp göle indiler. Kolya, Lenin'in sık sık oturduğu kütüğe oturdu ve bir süre sonra uyuklamaya başladı. Annesinden ve babasından sürekli işittiği uyarıları anımsayarak uyumamaya çalıştı: Tetikte olmalıydı. Birden annesini anımsayınca onu ne kadar özlediğini anladı. Bir gözcü için matah bir duygu değil, dedi kendine hemen. Ayağa kalkıp Lenin gibi bir aşağı bir yukarı yürümeye başladı.

8

Tüm bu süreç boyunca, Yemelyanov'un karısı olağanüstü bir heyecan duygusuyla yaşadı. Bulaşık yıkarken, çorba yaparken, çamaşır yıkarken, sebze yataklarını yabani otlardan temizlerken, çorapları yamarken, çocukları yatırırken, kısacası ne yaparsa yapsın, zihninde hep Sestroretski Razliv gölüne bir derecikle bağlanan göletin yanında, bahçenin köşesinde durduğunu düşlüyordu. Her seferinde de kendini aynı durumda görüyordu: Sırtını göle dönmüş, sanki gölü ve kulübenin bulunduğu çayırlığı düşmanla dolu dünyadan korumak istercesine kollarını açmıştı.

Gözleri daha da keskinleşmiş, kulakları daha iyi duyar ol-

muştu. Çevresinde olup biten her şeye dikkat ettiğini ayrımsadı, oysa bunlar daha önce göz ardı ettiği şeylerdi. Ayak seslerinden, leylak ağaçlarının öte tarafında yürüyenlerin kadın mı, erkek mi olduğunu ayırt edebiliyordu. Komşulardan ve yoldan ona ulaşan sesler şimdi dikkatini diri tutuyor ve tetikte olmasını sağlıyordu.

Gizlendikleri yer ortaya çıksa kötü sonuçlarla karşı karşıya kalacak olan kocası ve oğlunu daha az düşündüğünü keşfetti. Sadece Lenin'i ve kendisiyle ailesine bağlı olan onun güvenliğini düşünüyordu.

Bu belirsiz, ama güçlü duygular ta içine işliyordu. Duygularını söze dökemiyordu ama büyük, önemli bir şeyin tam göbeğinde durduğunun da farkındaydı. Bir ana ve kadın duyarlılığıyla, Lenin'in kişiliğinin önemini kocasından daha iyi anlıyordu. Yemelyanov, Lenin'in Parti için ne anlama geldiğini iyi biliyordu. Ama o Lenin'e, bir parti üyesinin liderine, bir askerin komutanına yaklaştığı gibi yaklaşıyordu. Bireyden çok, amacı önemsiyordu.

Lenin'i tanıyana kadar karısının yaklaşımı da böyleydi. Parti liderini saklamak için aldığı parti talimatlarını, kişisel nedenlere dayandırmadan kabul etmişti. Pratik bir biçimde derhal onu nerede saklayacaklarını, nasıl besleyeceklerini, nerede yatıracaklarını düşünmeye koyulmuştu. Kulübenin yola çok yakın oluşu, komşuların politik görüşleri, vs. gibi dezavantajlara haklı olarak dikkat çekmişti. Kısacası, bir Bolşevik ve bir parti militanının karısı olarak alışkın olduğu her şeyi yapmıştı. O, 1905 Devrimi'nde silahları ve her türlü yasadışı materyali saklamış, evi durmadan polis baskınına uğramış, kocası tutuklanmış ve bu konumunun neden olacağı bahtsızlıklara ve hoşnutsuzluklara kendini hazırlamış bir kadındı.

Sakin ve pratik tavırları, Lenin'in kulübeye varışıyla değişmişti. Lenin hiç de beklediği gibi biri değildi. Sadeliği ve sıradışı inceliği, canlı ve dostane doğası, onun için bir sürpriz olmuştu. Galiba tanınmış bir insanın böylesine dürüst ve saf olabileceğini beklemiyordu. Kendisine, kocasına, çocuklarına ve günlük işlere böylesine büyük bir açlıkla ilgi göstermesi onu şaşırtıyordu. Bu ilgi aynı zamanda halka duyulan çok basit, insani bir ilgiydi, ama bu kadar basit, bu kadar günlük olmayan, dahası da vardı.

Gerçekten de bu ilgi çocuklarına –Kolya, Saşa, Kondrati, Seryoza, Goşa, Lyova ve Tolya– onların küçük uğraşlarına ve sıradan gereksinimlerine yönelmişti. Ama aynı zamanda bu, daha büyük bir şeye olan ilgiydi: Tüm işçi sınıfına, onların dertlerine ve yaşam deneyimine. Ne zaman onunla bir konu hakkında konuşsalar, hep düşüncelere dalar ve şöyle derdi:

"İlginç..."

"Bu çok önemli..."

"Dikkate almamız gereken şey..."

Ne zaman halkın yaşantısı ve gereksinimleriyle ilgili ufacık bir gözlemde bulunsa, bunu kendine özgü değerlendirmelere tabi tutar, bulduğunu, duyduğunu daha büyük ölçeklere vurarak uygulamayı düşünürdü. Tüm benliğiyle, yaşadığı insanların arasında olur, ama aynı zamanda da hiç orada olmaz, kişisel olarak tanımadığı yüzlerce insanla birlikte olurdu. Herhangi biri gibi bir manzaraya hayran kalan ya da insanlara bakan, ama aynı zamanda da başkalarının yapamadığı gibi düşünerek imgelerini kullanan bir sanatçıya benziyordu. "Şunun resmini yapacağım", "şunu çizebilirim" ya da "şu, düşüncem için yararlı olabilir".

Sol kolunda Goşa'yı taşımak zorunda olduğu için sadece sağ elini kullanarak tüm ev işini yapan Nadejda'yı izleyen

Lenin, geçerken başını iki yana sallayıp.

"Çocuk yuvalarımız olmalı ki anneler günlük uğraşlardan biraz olsun özgürleşebilsinler." dedi.

Nadejda'nın günde defalarca bulaşık yıkaması gerekiyordu. Genellikle bu işleri son derece mekanik biçimde yaptığı için bir keresinde Lenin hiç beklenmedik bir şekilde,

"Ucuz kantinler açacağız, böylece kadınlar yaşamda sadece küçük işler değil, büyük görevler de üstlenebilecekler." dediğinde çok şaşırmıştı.

Yaptığı ev işine gösterdiği bu düşünceli ilgi gururunu okşuyordu, ama bunun doğrudan kendisine yönelmiş bir ilgi olmadığının da farkındaydı.

Bir keresinde onu her şeyden daha çok şaşırtan bir laf etmişti:

"Bir devrim ancak kadınlar tarafından desteklenirse, kadınlar da onun içinde rol alırsa başarıya ulaşabilir."

Akşamüstleri, bütün bir gün çalıştıktan sonra tavanarasındaki odasının merdivenlerinden aşağı inerdi. Merdivende ayak sesleri duyulunca, bütün aile değişiverirdi; çocukların gözleri heyecanlı, ilginç bir sohbet beklentisiyle parlayıverirdi.

Nadejda, çorapları yamarken, ortalığı süpürürken ya da onlara çay dağıtırken oğullarıyla konuşmasını dinler; ana kalbi, çocuklarının, onları daha zeki kılacak ve zihinlerini açacak bir sohbete katılmalarından mutlu olurdu. Lenin onlara Sibirya'daki sürgünleri, Batı başkentlerini, İsviçre'nin buzullarını ve göllerini, değişik topraklarda yaşayan halkları anlatırdı.

Oğlanlar kımıldamadan otorur, Nadejda da mümkün olduğunca sessiz hareket etmeye çalışır, onlar kahkahadan kırılırken hafifçe gülümserdi.

Bir akşamüstü Lenin onlara çocukluğundan ve otuz yıl önce Schlüsselburg Kalesi'nde asılan ağabeyinden söz etmişti. Oğlanlar ciddiyetle dinlerken, köşede yamalarına gömülmüş Nadejda'nın gözlerinden sessizce birkaç damla yaş süzülmüştü.

Bir başka sefer de onlara şakadan fal bakmıştı. Kısa bir süreden beri anarşizmden etkilenmeye başlayan ve anarşist bir kulübe gidip gelen Kondrati, geleceğin proleter ordusunda bir general olacaktı ya da "...daha iyisi, devrimci donanmada bir amiral: deniz yakın, baban da denizci sayılır. Finlandiya Körfezi'ni çok iyi biliyor. Evet, evet, sen bir amiral olacaksın." Zeki, çalışkan, annesinin sağ kolu Aleksander'ın falında ise mühendis olacağı, hatta (neden olmasın? fabrikaları işçiler yönetecek) tarım makineleri üreten büyük bir fabrikanın yöneticisi olacağı çıkmıştı. "Bunları kuşkusuz biz yapacağız. Demir sabanlar ve traktörler üreteceğiz. Bunların ne olduklarını biliyor musun? Toprağı çabucak ve kolayca işlemeye yarayan Amerikan makineleri. Tüm Rus toprağını işleyip, toprak üzerindeki tüm sınırları kaldıracağız." Düşünceli ve duru gözleriyle Kolya bir bilimadamı olacak, Ay'a gidebilen bir uçak icat edecek ve onu Ay'a ilk uçuran o olacaktı. Konuşması sırasında Lenin Nadejda'ya dönüp onu, proleter çocukları için eğitimin ücretsiz olacağına ikna etti, "yani," diye ekledi gülerek, "endişelenmene gerek yok, Nadejda Kondratyevna, sana hiçbir maliyeti olmayacak bu eğitimin."

"Ya ben?" diye sordu on yaşındaki Tolya utangaçça.

"Peki ya ben?" dedi altı yaşındaki Lyova'da onun ardından.

"Sizin hepinizi ne yapacağımı bilmiyorum," dedi Lenin ellerini komikçe iki yana açarak. "Siz de kendi kararınızı kendiniz verin."

Şakayla karışık bir konuşmaydı bu, ama alttan alta bir ciddiyeti de vardı. Şefkatli gözlerle onu ve çocukları izleyen Nadejda, onu ve tabii ki etrafında oturan çocukları koruması için, inanmadığı Tanrı'ya dua etmeye hazırdı.

Bazen Lenin düşüncelerinin arasında kaybolup gidiyordu. O zaman sessizleşiyor, ağız çizgisi sertleşiyor, yüzü tanınmayacak kadar değişiyordu. Böyle durumlarda, herkes de onunla birlikte sessizleşiyor, sanki sözleşmiş gibi hepsi kendi işine bakıyor; ya kitap veya gazete okuyor ya da bahçeye çıkıyordu.

Zinovyev de iyi eğitimli, nazik ve konuşkan bir adamdı. Ama çok unutkan ve ihmalkârdı. Çocukları hiç önemsemiyordu. Bazen diğerlerinin yanında –herhalde onların anlamasını istemediği için– Lenin'le Fransızca ya da Almanca konuşmaya kalkıyordu, ama Lenin buna çok sinirleniyor ve her zaman Rusça yanıt veriyordu.

Lenin'e alışınca, Nadejda'ya, onun kaçak yaşadığına, binlerce insanın onun peşinde olduğuna ve onun bütün bunlardan sadece kulübenin ince duvarlarıyla korunduğuna inanmak (çünkü o kadar neşeli, canlı ve nazikti ki) zor geliyordu. Onun hakkında çirkin kampanyalar yürüten gazeteleri okuduğunda ya da dükkânın birinde onun hakkında konuşmalara kulak misafiri olduğunda kendi dikkatsizliğinden dehşete düşüyordu. Böyle şeyler olduğunda, çocukları bir köşeye çekiyor, yüzüncü kez onlara çenelerini tutmalarını, evlerinde bir yabancı olduğunu bakışları ya da sözleriyle belli etmemelerini hatırlatıyordu; tavanarasındaki adamı unutmalıydılar. Birlikte olduklarında çocuklara, tek tek içlerine işleyen otoriter bakışlar fırlatıyordu. Özellikle de Kondrati'yi sıkı, neredeyse düşmanca bir gözetim altında tutuyordu. Artık anarşizme olan eğilimini affedemiyordu, önceden buna hiç önem ver-

mezdi. Kondrati onun içine işleyen bakışları altında utanıyor, karmaşık duygular içinde gülümsüyordu. Sonra da, onun ne kadar dürüst olduğunu anımsayıp şüpheciliğinden utanarak yanağını okşayıveriyordu. Yedi çocuğunun hepsini de kalbine sığdırıvermeye hazırdı, çünkü tüm benliğini dolduran korku ve sorumluluk duygusunu başka türlü onlara nasıl taşıyabileceğini bilmiyordu.

9

Ertesi sabah Nadejda her zamanki gibi büyük çocukları, Lenin için gazete almaya gönderdi. Gizliliği bozmamak için gazetelerin hepsini ayrı ayrı yerlerden alıyorlardı: Sestroretsk İstasyonu'ndan, tatil yöresinden, Tarkovka ve Razdelnaya'dan. Oğlanların her birinin düzenli bir listesi vardı. Saşa, Sosyalist Devrimci ve Menşevik gazeteleri alıyordu: *Raboçaya Gazeta, Izvestia Petrogradskogo Sovieta, Novaya Zizn, Volya Naroda, Yedinstvo, Zemlya i Volya, Izvestia Vserossiiskogo Sovieta Krestyanskikh Deputatov* ve *Delo Naroda*. Bolşevik gazete ve dergileri almak Kondrati'nin göreviydi: *Proletarskoye Delo*, Moskova'da çıkan *Sotsial-Demokrat, Rabotnitsa* ve bulabildiği diğerleri. Seryoza, Kara Yüzler'in gazetesini ve "sarı" yayınları alıyordu: *Zhivoye Slovo, Novoye Vremya, Novoya Rus*, Purişkeviç'den *Narodni Tribun*, vb.. Ayrıca Kondrati burjuva gazeteleri de almak zorundaydı: Petrograd'da çıkan *Rech, Dyen, Russkaya Volya, Birzheviye Vedomosti* ve Moskova gazeteleri *Utro Rossii, Russkiye Vedomosti* ile *Russkoye Slovo*. Bazen bunları Nadejda'nın kendisi Razliv istasyonundan alıyordu.

O gün de alışveriş yapmaya niyetlenmiş ve kendi payına

düşen gazeteleri istasyondan almaya karar vermişti.

Büyük oğlanların hepsi kendi yollarına gittikten sonra, Nadejda üzerinde bir demet kiraz olan şapkasıyla annesinden kalan atkısını taktı ve Tolya'yı, küçük Goşa'yla Lyova'ya bakması için bırakarak köye doğru yürüdü. Dükkâna bakan –eski bir arkadaşıydı– farkında olmadan ona sıra bekleyenlerden önce istediklerini verince Nadejda istasyondaki gazete standına yollandı. Kaybedecek vakti yoktu. Petrograd'dan birileri çıkagelebilirdi, üstelik göl kıyısındaki hizmetgâhını terk etmiş olmaktan dolayı da endişe duyuyordu. Ancak tam istasyondan çıkmıştı ki Sestroretsk'de bir tuhafiye dükkânı işleten akrabası Faddey Kuzmich'e rastladı. Oldukça sarhoştu. Şapkası başından kaymış, kızıl bıyığının uçları gösterişli bir biçimde kıvrılmıştı. Politika konuşmaya bayılırdı. 9 Ocak 1905'e kadar ateşli bir monarşist olmuş, ama Petrograd'da işçilere ateş açılmasının ardından Çar'dan nefret etmeye başlamış ve daha az ateşli olmamak üzere Cumhuriyetçi olmuştu. Şimdi Kerenski'yi göklere çıkarıyor, ona bol bol dua ediyordu.

"Ah Nadejda, görüşmeyeli yıllar oldu," dedi şapkasını çıkararak. "İyi günler, sağlıklı olmanı temenni ederim." Alışveriş torbasından sarkan gazeteleri görünce kinayeli kinayeli gülümsedi: "Demek Nikolay Aleksandroviç epey okuyor, öyle mi?" Çantadan gazeteleri çekince şaşkınlıkla. "Aha, kocan akıllanmaya başladı anlaşılan. Demek bugünlerde bunları okuyor. Doğru, doğru. Bolşevikler yetti artık. Yüce liderimiz Aleksander Kerenski onları ezdi geçti."

Nadejda yanıt vermeden yoluna devam etti. Ama o, kadına yapıştığı gibi arkasından yürümeye ve konuşmaya başladı. Bu arada Nadejda, pek de şaşkınlığa kapılmadan, daha bir gece önce onun ne kadar zeki ve ilginç bir insan olduğunu dü-

şündüğünü anımsadı, ama şimdi kibirli bir geveze ve iğrenç bir aptal olduğunu anlıyordu. Onu pek dinlemiyordu, kendi düşüncelerine dalmışn. Faddey Kuzmich'in kendisini bir an önce yalnız bırakmasını diliyor, bir an önce eve varmak istiyordu. Sanki yokluğunun, kulübedeki adamın güvenliğini tehlikeye atacağını düşünüyordu. Birileriyle birlikteyken, düşüncesinde bile Lenin'i ismiyle anmıyordu -o, onun için "kulübedeki adam"dı. İsmini zihninden atmaya çalışıyor, bunun bir şekilde yüzünden okunabileceğinden korkuyordu. Ancak dudaklarından Lenin isminin döküldüğünü duyunca yanındakini dinlemeye başladı.

"Lenin hakkındaki haberleri duydun mu? Nerede olduğu öğrenilmiş. Nazik beyefendi bulunmuş."

Nadejda bir an durdu. Faddey Kuzmich yetişip bıyıklı aptal suratını ona çevirdi.

"İsveç'te," diye yumurtladı ve dilini cıklattı.

Nadejda yürümeye devam etti, o da yine biraz arkada kaldı.

Yazlık evin olmaz olası kapısına yaklaştıkça daha da yavaşlıyor, adamın peşini bırakacağını umuyordu. Ama öyle olmadı. Herhalde kendisine bir bardak şarap ikram edileceğini umuyor ya da belki, ne kadar sessiz bir dinleyici olursa olsun, sadece konuşacak birini arıyordu. Birlikte bahçeye girdiler. Bu arada Nadejda telaşını yenmiş ve hatta titrek bir sesle,

"İsveç'te mi? Nereden biliyorsun?" diye sormuştu.

Faddey Kuzmich verandaya oturdu, rengarenk bir kutu "Sir" sigarası çıkardı ve içinden kutuya göre daha kısa, ince bir sigara aldı. Nadejda kendi kendine, başka zaman olsa böyle bir ayrıntıyı asla fark edemeyeceğini düşündü.

O, sağdan soldan konuşurken, Nadejda içeriye gidip şapkasını ve atkısını çıkardı, bir kap dolusu patates aldı, bahçeye

çıktı ve ocağın yanında patatesleri soymaya başladı. Küçük oğlanlar ortada yoktu, herhalde komşuya falan gitmişlerdi. Patatesleri soyarken endişe içinde, büyük oğlanları bahçeye gelmemeleri için uyarması gerekeceğini düşünüyordu: Değişik eğilimlerden o kadar gazete Faddey Kuzmich'i şüphelendirebilirdi. Acele etmeden bahçe kapısına gidip istasyona uzanan yola baktı. Yol boştu. Geri döndü.

"Nikolay nerede?" diye sordu Faddey Kuzmich. "Fabrikada mı?"

"Tatildeler. O da kendine bir yer kiraladı ve oraya ot biçmeye gitti."

"Gerçekten mi? İnan bana, yakında saman yemek zorunda kalacağız. Alman ajanları Rusya'yı buraya doğru sürüklüyorlar."

"Bir inek alıyoruz."

"Ah, iyi fikir, işe yarar. Peki neden yazlığı bırakıp kulübede oturuyorsunuz? Bu mevsimde pek tatilci yok mu?"

"Orayı tamir ediyoruz."

"Kendiniz mi, yoksa adam mı tuttunuz?"

"Kendimiz yapıyoruz." Nadejda yeniden bahçe kapısına gitti. Sonra da verandaya geri döndü. "Neden gidip göl kıyısında Nikolay'ı görmüyorsun? Bir kayığımız var." Faddey Kuzmich'in sudan ölümüne korktuğunu, hatta göle yıkanmak için bile girmediğini biliyordu. "Orada duruyor, kürekleri de var."

"Yo, böyle bir gezintiye vaktim yok."

Ayağa kalktı ve meşgulmüş gibi bir tavır takındı. Nadejda onun gitmekte olduğunu görünce rahatladı. O anda Yemelyanov ortaya çıktı. Sırtında bir çuvalla göle uzanan yoldan yukarı geliyordu. Ziyaretçiyi fark edince durdu, bir iki adım geriledi, ama çok geçti: Faddey Kuzmich onu çoktan görmüştü.

"Görüşmeyeli yıllar oldu!" diye bağırdı. "Ot biçiyormuşsunuz, duydum."

"Evet, öyle sayılır."

"Tabii, tabii. Lenin de bulundu."

Yemelyanov afalladı. Sırtındaki çuvalı yere bırakarak,

"Hangi Lenin?" diye sordu.

"Hangi Lenin mi? Nasıl yani, sizinki işte. İsveç'te bulundu."

"Nadya, bana yıkanmak için su getir."

"Oralarda lokantalara gidiyormuş, herkese o ısmarlıyormuş. Paraları sokağa saçıyormuş."

"Havlu ver, Nadya. Demek zengin adam?"

"Ne sandın? Petrograd'da da gününü gün ediyordu."

"Nadya, şu hıyarlar epey olgunlaşmış. Onları toplasana. Demek İsveç'te, öyle mi? Ben uçakla İsviçre'ye kaçtığını duymuştum."

"Hiç de değil. Bir denizaltıyla İsveç'e gitti. İşin aslı bu. İçinde bir hançer olan gümüş saplı bir bastonla Stockholm sokaklarında dolaşıyormuş. Fransız konyağından başka bir şey içmiyormuş- Martel, başka markaya dilini bile sürmezmiş."

"Vay canına! Nadya, bana temiz bir gömlek verir misin?"

"Ve en pahalı sigaralardan içiyormuş. Yedi rubleye satılıyor. Bogdanov's, müşterinin siparişine göre üretiliyor."

"Yalnızca Bogdanov's ha!"

"Evet. Peki ama sen de onun adamlarından biri değil miydin? Yoksa bu işi yeniden mi düşündün?"

"Neden söz ediyorsun sen? Ben kendim için varım."

"Hadi, bırak şimdi. Bilirim seni."

"Düşünmek zorunda olduğum başka şeyler var. Bir inek almayı planlıyorum."

"Ya, duydum. Doğru bir karar. Dinle, işte sana bir fırsat.

Tarkovka'da arkadaşlarım var. Onların da henüz doğum yapmamış genç bir ineği var, harika bir şey. Birlikte oraya gidelim mi? Pek fazla bir şey istemezler. Komisyonumu da bir şişe içki olarak alırım. Hadi yarım şişe olsun."

"Ben biriyle anlaştım bile. Zaten tam da oraya gidiyordum. Kusura bakmazsan..."

"Ben de seninle geleyim mi? İyi pazarlık ederim, en azından senden daha iyi. Ne de olsa ben bir işadamıyım, sizin "bütün ülkelerin işçileri birleşin"lerinizden değilim! Fiyatı yüzde elli kıracağıma bahse girerim. Üstelik satıcıdan da ev yapımı bir bardak içki içmiş oluruz."

"Üzgünüm, olmaz. Haydi gidelim Nadya."

"Nasıl isterseniz bayım."

Faddey Kuzmich sigarasının izmaritini, hayal kırıklığına uğramış bir tavırla yere attı ve sonunda oradan ayrıldı.

Bahçe kapısında dikilmiş oğlanları bekleyen Nadejda derin bir soluk aldı. İzmariti, sanki Faddey Kuzmich'in kendisine dokunuyormuş gibi bir iğrenti ifadesiyle yerden aldı ve çöpe attı. Yemelyanov güldü, karısını şefkatle kucakladı ve sordu:

"Gazeteleri aldın mı?"

"Evet, oğlanlar birazdan burada olurlar. Orada işler nasıl?"

"Her şey yolunda. Orayı sevdi. Daha iyisi olamazdı, diyor."

Gülümsedi.

"Yıkanacak ya da onarılacak bir şeyleri varsa buraya getir."

"Tamam."

"Kolya nasıl?"

"İyi, iyi. İzcilik oynuyor."

"Bak, ringa balığı aldım. Götürürsün."

"Çok iyi. Fransız konyağı da aldın mı? Martel?"

Gülüştüler. Nadejda sorgulamasına devam etti:

"Geceleri nasıl oluyor? Çok soğuk değil mi?"

"İyi, iyi. Biraz rutubetli tabii. Bir de sivrisinekler var. Ama meraklanma. Şikâyetçi değil."

"Güneşten yanmışsın, Nikolay."

"Biraz ot biçtim de."

"Yorgun görünüyorsun."

"Bilmem ki."

"Endişelisin."

"Gerçekten de öyleyim."

"İyi uyudunuz mu?"

"Pek iyi sayılmaz. Onun uyuması epey zaman aldı."

"Sağa sola dönüp, kımıldanıp durdu herhalde?"

"Yo, sessizce yattı. Ama uyumadığının farkındaydım."

"Korkuyor mu?"

"Hayır. Düşünüyor. Sabah kalktığında yine ilk iş olarak oturup yazmaya başladı. Her zamanki gibi gazeteleri bile bekleyemiyor."

Oğlanlar da az sonra gazetelerle geldiler. Patatesler hazır olunca hepsi kahvaltıya oturdular. Onlar kahvaltılarını bitirince Nadejda tek başına sofraya oturdu. Hep sofrada kalan artıklarla kahvaltı ediyordu çünkü yiyeceklerin çocuklara yetmeyeceğinden korkuyordu. Son zamanlarda, kahvaltı ederken günlük gazeteleri okuma adeti de edinmişti.

Yemelyanov gazeteleri ve erzakları çuvalına doldurmaya başladı.

"Alçaklar, lanet olası hainler," diye bağırdığını duydu karısının.

"Kiminle konuşuyorsun?"

Karısının dudaklarından böyle sert sözcüklerin dökülmesine alışkın değildi, bu yüzden kafasını kaldırdı.

"Şu yazdıklarına bak! Alçaklar, hainler!" Gazeteyi kocasına uzattı.

Onun bu öfkesi hoşuna giden Yemelyanov gazeteyi aldı ve kahkahalara boğuldu.

Gazetede "Lenin ve İsveçli Şarkıcı Kız" başlıklı bir makale vardı. Yazıda Lenin'in *Bouffe D'Eté* operetinin primadonnasının bir hayranı olduğu ve Erna Eimusti adında İsveçli bir şarkıcıyla yaşadığı "gayri meşru aşk"tan dolayı nasıl adının çıktığı anlatılıyordu. "Kimse bilemez 'zavallı' Lenin'in Glass Theatre *Bouffe*'de düzenlediği sefahat alemlerini. Ama garsonlar Lenin'in bir şişe şampanyaya 110 ruble ödeyip ardından 25 ruble bahşiş bıraktığı günleri özlemle hatırlayacaklardır. Ayrıca Lenin'in 'proleter' doğasını kanıtladığı bir başka olayı da hatırlayacaklardır. Primadonna Erna Eimusti ile birlikte çıktıkları 4 numaralı otel odalarında Lenin, akşam yemeği sipariş etmek için garsonu çağırır. Buna mukabil içeriye 'Kazbek' isminde yaşlı mı yaşlı bir garson girer. Adam tam bir fosildir. O ana kadar sakin olan Lenin, adamı görür görmez aniden öfkelenir, tepinmeye başlar ve çılgınca bağırır: 'Çık dışarı, seni burjuva! Başka bir garson gönderin!' Uzun boylu, şişman, göbekli 'Kazbek' koşar adım odadan çıkar çünkü Lenin'in elinde bir bomba olduğunu fark etmiştir."

"Amma da saçma," dedi Yemelyanov içtenlikle. Sonra Nadejda'ya bir bakış atıp sevecenlikle ekledi: "Neden bu kadar yıkıldın? Uydurdukları yalanların bazıları bundan daha kötü."

Ama Nadejda pek sakinleşecek gibi değildi. Öfkeden titriyordu. Bir kadın olarak, Lenin'in ahlakıyla ilgili bu iftiranın diğerlerinden daha ciddi ve daha kötü olduğunu düşünüyor-

du. Yavaşça,

"Bu gazeteyi ona gösterme. Onu hayal kırıklığına uğratmaya gerek yok. Gazeteyi burada bırak."

"Böyle bir şeyi nasıl düşünebilirsin?"

"Bırak burada," diye tekrarladı inatla.

Yemelyanov onu anlayamıyordu. Lenin'in bundan daha kötü iftiraları gazetelerden okuduğunu söyledi. Yine de gazeteyi orada bıraktı. Böylece Lenin, şarkıcı Ema Eimusti ile "gayri meşru aşk yaşadığını" hiçbir zaman öğrenemedi.

10

Pek az ziyaretçileri oluyordu. Herhalde Petrograd'da polisin Lenin'in izini bulmasından korkuyorlardı. Üç, dört günde bir "Berg" geliyordu. "Berg", Aleksander Vasilyeviç Shotman'dı. Kestane rengi sakalı, kıskaç gözlüğü ve beyaz panama şapkasıyla gerçek bir beyefendi gibi görünüyordu. Bu görüntüsüyle, gizlilik kurallarına sıkı sıkıya bağlı Nadejda'nın çok hoşuna gidiyordu. Zof'un ziyaretleri daha da seyrekti. Bazen dulların giydiği matem elbiseleri içinde sessiz bir kadın yavaşça bahçe kapısından girer ve ekmekle çarşaf bırakırdı.

Bu ziyaretçiler hep karanlıkta gelir giderdi.

Bir gün Shotman sabahın erken saatinde, gelince Nadejda epey şaşırmıştı. Shotman'ın acelesi vardı. Evin etrafında şüpheli birilerini görüp görmediğini sordu; bu konuda ikna olunca Nadejda'ya o akşam iki yoldaşın ("Merkez Komite üyeleri." diye de fısıldadı kulağına) oraya geleceğini söyledi. Sonra da hızlı adımlarla istasyona doğru yürüdü.

Gerçekten de o akşam saat altı sularında Nadejda kapıda

iki adam gördü. Yarım dakika kadar tereddüt eder gibi kapıda durduktan sonra içeri girdiler. Nadejda onlara doğru yürüdü. Biri kısa boylu, zayıf, kıskaç gözlüğü, karmakarışık siyah bir sakalı ve koyu renk melankolik gözleri olan bir adamdı. Diğerinin ise kupkuru ince bir yüzü ve sivri bir sakalı vardı.

"Karpoviç nasıl?" diye kalın ve üzüntülü sesiyle sordu gözlüklü olanı, sanki ölümcül bir hastalıktan yatan çok yakın bir arkadaşını soruyormuş gibi.

"Doktorlar iyi olduğunu söylüyor." diye yanıtladı Nadejda hemen ve doğal bir tavırla ekledi: "Sizi hemen ona göndereceğim."

Gözlüklü olanı kendini Andrey diye tanıttı. Öbürü, sivri sakallı olanı, adının Yuzef olduğunu söyledi.

İki adam banka oturup dinlendiler. Besbelli çok yorulmuşlardı. Çitlerin dibinde bitmiş bir yasemin çalısına büyülenmiş gibi bakmaya başladılar.

"Bak," dedi Andrey başıyla yasemini işaret ederek. Dudaklarında belli belirsiz bir gülümseme vardı.

"Evet," dedi Yuzef.

Nadejda hiçbir şey söylemeden bir dal yasemin kopardı ve Andrey'e verdi. Andrey çiçeği yüzüne kadar kaldırdı. Sonra elinde tutarak sordu:

"Hava kararana kadar bekleyelim mi?"

"Yo," dedi Nadejda. "Şimdi kayıkla gidebilirsiniz. Sanki balığa çıkmış gibi yanınıza oltaları alın."

Oğlanlardan birisini bulmaya gitti. Kondrati bahçede kitap okuyordu. Kitabı annesine verdi ve dere yatağının oradaki banyoda tuttukları kürekleri ve oltaları almaya gitti. Ziyaretçiler sessizce onu izlediler. Bahçenin sonunda, önlerinde dar bir göl buldular. Bir ağaç gövdesine bağlı olan kayık söğütlerin altında yatıyordu.

Kondrati dümene geçti. Andrey kürekleri aldı. Kayık, küçük göl boyunca ilerledi ve az sonra, uzaklarda karşı kıyıları görünen öbür büyük göle açılan yere ulaştı. Burada dalgalar açık denizlerdeki kadar büyüktü. Yuzef, kıyıdan görünebilmek için direkleri dimdik tutuyordu. Andrey kürekleri güçlü ve becerikli bir biçimde çekiyordu.

Kayıkla dolaşan bir grup tatilciye rastladılar. İyi görünümlü bir kadın arka tarafta hafifçe uzanmış, sepetçi söğütlerinden kopardığı dalları kayığa dolduruyordu. Derin düşlere dalmış gibiydi. Andrey küreklere dayanıp dinlenirken bir süre diğer kayığı ve bıraktığı izin üzerinde yüzen yaprakları seyretti. Sonra alaycı bir tavırla gülümsedi, kürek çekmeye devam etti ve,

"İnsanlar sanki dünyada olağandışı hiçbir şey olmuyormuş gibi yaşıyorlar. Aynı geçen yıl, ondan önceki yıl ya da on yıl önce yaşadıkları gibi. Tolstoy da bu gözlemde bulunmuştu bir keresinde, tam da yerinde bir gözlemdi."

"Belki de sadece unutmak istiyorlar," dedi Yuzef.

Bir süre sessiz kaldılar.

"Ne kadar sessiz!" dedi Andrey. "Böyle bir şeye o kadar uzak kalmışım ki sağır gibi oldum."

"İyi kürek çekiyorsun," dedi Yuzef.

"Sürgündeyken edindiğim bir alışkanlık. Üç yıl önce Turuhansk'a sürgüne gönderildiğimde küçük bir kayık kiralamıştım. Benden başka kimse onunla Yenisey'e çıkmaya cesaret edememişti. Ama ben, balıkların uzun süredir ağızlarını açmış beni bekledikleri kehânetinde bulunan yoldaşlara güldüm. Onların dişine göre olmadığımı çok iyi biliyordum: Çok kemikliydim ve tatsızdım. Böylece yola çıktım. Hoştu. Nehir yukarı epey ilerledim. Sonra aşağı inerken oturup hülyalara daldım. Yüksek sesle şiirler okudum. O günlerde şiiri çok severdim."

Yuzef'in ince, solgun yüzü düşünceli bir hal aldı. Gülümsedi ama bir şey demedi.

Andrey de sessizleşti. Kıyıya yaklaştıkça heyecanı artıyordu. Az sonra Lenin'le yapacağı görüşme için heyecanlanmasının özel bir nedeni vardı. Ceketinin cebinde, sürgündeyken üzerinde çalışmaya başladığı "Uluslararası İşçi Hareketinin Tarihi Üzerine Notlar" çalışmasının bir kopyası vardı. Elyazmalarını Lenin'e göstermeyi aklından ilk geçirdiğinden bu yana aylar geçmişti, ama bunu yapacak cesareti bir türlü toplayamamıştı. Belki şimdi onu Lenin'e verecek cesareti bulabilirdi. Belki Lenin boş bir vaktinde onu okuyabilirdi. Andrey kendi kendini eğitmiş bir adamdı. Sürgündeyken kendi kendine Almanca ve Fransızca çalışmış, birçok kitap okumuş ve yazmak istemişti, ama bir türlü zaman bulamamıştı. Ayrıca yapabileceğinden de emin değildi. Kendi edebi dertleriyle dalga geçiyor, elyazmalarını Lenin'e göstermek için bir yandan acele ederken bir yandan da utanıyordu.

Kondrati kayığın yönünü kıyıya çevirdi. Sazların arasını bıçak gibi daldılar. Orada sazların arasında, kıyıya bağlanmış bir başka kayık, olduğu yerde sallanıyordu.

"Burası mı?" diye sordu Andrey.

Kıyıya atladılar ve merakla çevrelerine bakınmaya başladılar. O anda on üç yaşlarında bir oğlan çocuğu ağaçların altındaki çalıların arasından çıktı. Yeni gelenleri ilgiyle inceledi ve aniden tabanları yağlayıp ormana daldı.

"Bu kim?" diye sordu Yuzef ihtiyatla.

"Kardeşim," dedi Kondrati gülümseyerek. "Onları uyarmaya koştu. Şu anda devriye görevinde."

Patikadan yürüdüler. Az sonra, alacakaranlık içinde yüzen açıklığa vardılar. Ortada leylak rengine bürünmüş kuru ot yığını yükseliyordu. Onun yanında küçük bir ateş yanıyordu.

Görünürde kimse yoktu. Aniden, sağ taraftaki sık çalıların arasından, azarlayan, ama mutlu bir ses yükseldi:

"Yoldaş Sverdlov! Yoldaş Dzerzinski! Siz ha? Oh, bu tüm gizlilik kurallarına aykırı ama!"

Sverdlov omuz silkti.

"Yapacak başka bir şey yoktu, Vladimir İlyiç. Mecburduk."

Lenin bacaklarını ayırmış, söğütlerin arasında dikiliyordu, sanki o terk edilmiş bataklık topraktan bitmişti. Nesnelerin hatlarını sertleştiren akşamın alacakaranlığında sanki koyu bir metalden yapılma gibi duruyordu.

Etrafında, ortalığa saçılmış gazeteler vardı; rüzgârda uçmasınlar diye üzerlerine çakıl taşları ya da küçük dallar konmuştu.

"Neyse, boşverin. Mütevazı hanemize girme şerefini bize bağışlayın," dedi.

Gözleri olağanüstü bir heyecan ve neşeyle parlamasına rağmen, ağır ağır konuşuyordu. Sverdlov ve Dzerzinski, ve onların aracılığıyla Krupskaya ve diğer yoldaşlar buradaki yaşamının zor olduğunu, yalnızlık çektiğini anlamasınlar diye duygularını açık etmek istemiyordu.

"Evet, mademki buradasınız," dedi, "bana her şeyi anlatın, her şeyi."

"Bekle, Vladimir İlyiç," dedi Sverdlov gülümseyerek. "Her zaman böylesin. İnsana düşüncelerini toplayacak zaman vermezsin."

"O zaman oturun ve düşüncelerinizi toplayın. Grigori, neredesin? Misafirlerimiz var. Sonunda her şeyi ilk ağızdan duyabileceğiz."

Zinovyev uykulu uykulu kulübeden çıktı, ama yeni gelenleri görünce canlanıverdi ve hemen çaydanlığa koştu.

"Çay yapayım," dedi telaşla. "Çayımız yok tabii ki, siyah kuşüzümü yaprağı kullanıyoruz."

Lenin bir ağaç kütüğüne oturdu, yüzünde vahim bir ifade vardı ve zihni meşguldü.

"Bana her şeyi anlatın."

Yemelyanov, kendisine yardım eden Kolya ve Kondrati ile akşam yemeğini hazırlamaya girişince ateş birden alevlendi ve etrafa kıvılcımlar saçtı.

Sverdlov,

"Kongre için her şey hazır. Vyborg bölgesinde toplanacak, Sampsoniyevski Alkolle Mücadele Derneği'nin binasında. Eğer burası açığa çıkarsa, düşündüğümüz bir başka yer var. Tüm delegeler senin 'Sloganlar Üzerine' broşürünün bir kopyasını almış olacak. Bugün Kronstadt'ta baskısını bitirecekler. Shotman sana prova baskıdan bir tane getirecek," dedi.

Lenin'in yüzü heyecanla kızardı.

"Okudun mu?" diye sordu.

"Okudum. Tüm Merkez Komite üyeleri ve Petrograd Komitesi okudu."

"Ne düşünüyorsun?"

Sverdlov,

"Durumla ilgili değerlendirmene tamamen katılıyorum. Barışçıl süreç kapanmıştır," diye yanıtladı.

"İktidarı almaya hazırlanmalıyız," dedi Dzerzinski başını sallayarak.

Lenin göz ucuyla Zinovyev'e baktı, sonra yine hevesle Petrogradlı misafirlerine döndü ve sordu:

"Peki 'Bütün İktidar Sovyetlere' sloganını geri çekmek konusunda da hemfikir misiniz?" Yanıtlarını beklerken put kesilmişti.

"Temmuz olaylarından çıkarılacak tek doğru sonuç bu,"

dedi Sverdlov.

"Pek çok kişi için biraz beklenmedik olsa da," dedi Dzerzinski gülümseyerek.

"Öfkeyle yazılmış olduğunu da mı düşünmüyorsunuz? Çok keskin olduğunu?"

Sverdlov öfkeyle gürledi:

"Çok keskin mi? Peki ya bize çevrilen süngüler, onlar keskin değil mi?"

"Tamam, anlıyorum." Lenin memnuniyetle ellerini ovuşturdu. "Peki sizce herkes bunu anlayabilecek mi?"

"Yo, sanmıyorum."

"Bu iyi. Sanmıyorsun. Doğru." Lenin kurnazca gözlerini kıstı. "Grigori de böyle düşünüyor."

"Merkez Komite, siyasi raporu Djugaşvili'ye havale etti. Bugünkü durumla ilgili olarak senin görüşlerini benimsiyor ve Kongre'de bunları savunacak."

"Evet, iyi. Stalin etkili ve güçlü bir adamdır."

"Bana örgütlenme üzerine olan rapor verildi. Sonra da bölgesel raporlar olacak: Petrograd, Moskova..."

"Kronstadt, kesinlikle."

"Ah, tabii, Kronstadt. Sonra Finlandiya, Orta Sanayi Bölgesi: Kuzey'de Vologda, Novgorod, Pskov, Volga bölgesi, Donets Havzası; Güney'de Odessa ve Kiev; Urallar, Kafkaslar; Baltıklar'da Revel ve Riga; Litvanya, Polonya, Minsk ve Kuzeybatı..."

"Kulağa etkileyici geliyor. Güç gösterisi olacak herhalde. İyi. Tüm tutuklu yoldaşlara Kongre adına selam göndermeyi unutmayın."

"Tutuklu olan veya gizlenen. Yazıldı bile." Sverdlov devam etti: "Sana bir haberimiz daha var. İşte buyur." Cebinden küçük boyutlu bir gazete çıkardı. "Petrograd, Bolşevik gaze-

tesine yeniden kavuştu. *İşçi ve Asker*. İşte ilk sayısı. Yayın Kurulu adına senden katkılarını rica ediyorum."

"Muhteşem!" diye bağırdı Lenin. "Bunu nasıl başardınız?"

"Mişa Kedrov ve Podvoyski: 'asker'lerimiz ayarladı her şeyi. Onlar başardı. İlk önce Kedrov, Novaya Zhizn'e yanaşmaya çalıştı ama Ladiznikov isteri nöbetine tutuldu: 'Casuslar, ajan provokatörler ve her türlü ayak takımı örgütünüze sarkıyor! Zaten Podvoyski'nin de ajan provokatör olduğunu saptadık.' Sonra Podvoyski ve Kedrov Gorokovaya Caddesi'nde küçük bir basımevi keşfettiler, ismi 'Narod i Trud'. Yöneticisiyle konuştular ve gazetenin ılımlı olacağına söz verdiler, hani şu *Zadushevnoye Slovo*(*) gibi bir şey. İlk sayısını yirmi bin bastık. Birkaç saat içinde tükendi."

"İyi iş başarmışsınız." Lenin yazı masasına eğildi ve el-yazmalarının bulunduğu bir demet kâğıdı aldı. "İşte Petrograd Adalet Komisyonu'nun 'ifşaatlarına' karşı yanıtım. Açık imzamla yayımlayın. Bu da bir başka makale: 'Anayasal Hayaller Üzerine'. Yarın bitirip göndermeye çalışacağım. Bence bu çok önemli. Başka nedenlerinin yanı sıra, bunu vicdanımı rahatlatmak için yazdım. Öyle şaşırmış gibi bakmayın. Bu makale aracılığıyla mantığın duygulara boyun eğmesinin tamamen üstesinden geldim. Kendime –ve umarım tüm partili yoldaşlara– mahkemeye çıkmama kararımın doğruluğunu kanıtlamış oldum. Böylesi bir kararın benim için ne kadar zor olduğunu iyi bilirsiniz. O mahkemeye çıkmak ve böylesi koşullarda bir devrimciye yakışır şekilde her şeyi söylemek, doğru, devrimci davranış gibi görünüyor. İki ay önce bu koşullarda, neredeyse kesinlikle mahkemeye çıkacaktım. Ama şimdi bunu yapmayacak kadar olgunlaştım. İnsanlar devrimin

(*) O sıralar Rusya'da yayınlanan birçocuk dergisi. (İng. ç. n.)

içinde çabuk olgunlaşıyor... Bir gazeteniz olduğuna çok sevindim şimdi. Bir, iki gün içinde size bir makale daha verebileceğim. 'Devrimin Dersleri' ya da onun gibi bir şey." Sverdlov ve Dzerzinski'ye sertçe baktı, sonra bakışları yavaş yavaş yumuşadı. "Sizi kıskanıyorum, çünkü Petrograd'a dönüp işlere gömülebilir ve yoldaşların arasında olabilirsiniz. Oh, Kongre'ye şöyle bir göz atabilmeyi ne kadar isterdim!" Gözlerinin altında kumaz kırışıklar belirdi. "Evet, ne dersiniz? Ne de olsa kimse beni tanıyamaz. Beni hiç perukla görmediniz. Peruk takacağım, aralarından birini seçmem için bir sürü peruk getirmişlerdi, sonra da siz bana bir bakacaksınız... Tanrı'ya sığınıp yeterince güvenli olduğunu düşüneceğiz."

Dzerzinski kendine özgü yasaklayıcı ve içten tavrıyla konuşmaya başladı:

"Vladimir İlyiç, kendini tehlikeye atmaya hakkın yok. Durum zaten yeterince karışık. Burada epey rahatlamışsın herhalde. İnsanlar hâlâ tutuklanıyor. Seni yakalayana ödül var. Sadece polis ve karşı istihbarat değil, binlerce gönüllü seni arıyor. Birkaç gün önce hücum taburunun elli subayı, ya seni bulacaklarına ya da öleceklerine dair ant içtiler. Önceki gün de Tirtov, Kronstadt'taki limanın komutanı, senin, savaş gemisi *Zarya Svobody*'de saklandığına dair karşı istihbarattan şifreli bir mesaj almış. Gemiyi aramaya kalktı. Mürettebat aramaya izin vermedi ve onu sadece resmi olarak senin gemide olmadığına dair ikna etti. Her istasyonda, ellerinde senin fotoğraflarını taşıyan sade giyimli adamlar var. Fotoğrafların polise de dağıtıldı. Bilmem, biliyor musun, meşhur polis köpeği Tref de senin peşinde. Yo, gülme Vladimir İlyiç, lütfen gülme. Gülecek bir şey yok. Biliyor musun, eğer seni koruyamayı başaramazsak, beynime bir kurşun sıkarım."

Bu son sözlerle Lenin'in yüzündeki gülümseme uçup gitti.

Dzerzinski'nin alev alev yanan gözlerine dikkatle baktı ve düşündü: Evet, şüphesiz bunu yapardı. Ama konuşurken sesi kızgındı:

"Yoldaş Dzerzinski, beynine bir kurşun ha! Ne anarşistçe bir gösteriş! Çok kötü. Rus Devrimi bir adama bağlı değil herhalde. Pekâlâ, suratını asma, gitmeyeceğim."

İstediğini elde edememiş küçük bir oğlan çocuğu gibi başını öne eğdi ve arkasını döndü. Sonra bir iç geçirdi ve,

"Haydi o zaman, bana neler olup bitecek anlatın -tezleri, önergeleri, gündemi, konuşmacıların listesini... Anlatın."

11

Hava oldukça kararmıştı. Ateşin ışığından faydalanarak işlerini bitirdiler. Sonra da akşam yemeği olarak taze balık yediler. Kulübenin sakinleri balıkları önceki gece tutmuşlardı.

Yemek boyunca Lenin, Petrograd'daki fabrikalarda, Moskova'da, Helsingsfor'da ve Kronstadt'ta, Kuzeybatı cephesinde, Sibirya'da ve güney bölgelerinde neler olup bittiğine ilişkin durmadan sorular sordu. Bunların çoğunu Sverdlov yanıtlıyordu. Kısa ama ayrıntılı bilgiler veriyor, istatistikleri ezberden dosdoğru söyleyebiliyor, bir sürü ismi ve partililerin takma isimlerini hiç zorluk çekmeden anımsayabiliyordu. Lenin büyük bir ilgiyle dinliyor ve nerede olduğunu ancak, ya ara sıra yönü değişen rüzgârın yüzüne savurduğu dumanla ya da Ycmelyanov'un yemeğini yemesi için yaptığı uyarıyla hatırlıyordu. O zaman dalgın dalgın gülümsüyor, karşısında oturan alçakgönüllü, son derece utangaç adamların Bolşevik örgütlenmenin yaşamla olan tüm bağını ellerinde tuttuklarını, burjuvazinin de buna "Bolşevik gizlilik" dediğini düşündükçe içten içe mutlu oluyordu.

Daha sonra hepsi Sverdlov ve Dzerzinski'yi geçirmek için kayığa kadar gittiler. Bir süre kıyıda durdular. Sisin içinde ay yükselmişti. Ayrılmak konusunda gönülsüzdüler.

Sverdlov,

"Buralarda iyi avlanılır. Vahşi bir orman burası. Neredeyse bir tayga."

"Evet," dedi Yemelyanov. "Bir sürü orman tavuğu ve gri tavuk var. Çamurcun, yaban ördeği..."

"Avcılar bu tarafa geliyordur herhalde."

"Bazen, mevsiminde."

Sverdlov kafasını salladı.

"Av mevsimi başlamadan önce kaldığın yeri değiştirmeliyiz."

Lenin ses çıkarmadı. Yalnız, ayrılık zamanı geldiğinde,

"Mavi bir defterin bana gönderilmesini istemiştim. Nadejda Konstantinovna biliyor. Lütfen ona hatırlatın. Çok acil."

Defterden söz edilince Sverdlov cebindeki elyazmalarını anımsadı, ama bir kez daha, onları Lenin'e vermeye cesaret edemedi. Zamanlama doğru olmaz, diye düşündü. Daha sonra. Devrimden sonra. Belki de sosyalizm kurulduktan sonra, bol bol boş vaktimiz olduğunda. Her neyse, zaten o kadar önemli bir çalışma sayılmazdı, Lenin'in başına sarmanın gereği yok.

Biraz kederlenmişti, şapkasını çıkarıp Lenin'e doğru salladı.

"Kürekleri ben çekebilir miyim lütfen?" diye sordu Dzerzinski.

Kıyıdan ayrıldılar. Bir süre hiç kimse konuşmadı. Kondrati dümende oturuyordu. Sverdlov kayıkta kalan yasemin çiçeğini dalgın dalgın kokladı. Solmuştu, kokusuna nem ve çürük kokusu karışmıştı.

Sverdlov'un aklı hâlâ Lenin'deydi. Onu anımsadıkça, mutluluk verici özel bir şeyle karşılaşmış insanların yüzündeki o kalıcı, nazik ifadeyle gülümsüyordu.

Dzerzinski de galiba Lenin'i düşünüyordu. Karanlığın içinde aniden, sanki kendi kendine konuşuyormuş gibi,

"Lenin'i bitirmek olanaksız," dedi.

Sverdlov çabucak yanıtladı:

"Mesele de bu. Lunaçarski bana, Paris'te Romain Roland'la konuşurken aynı sözleri kullandığını söylemişti: 'Lenin'i bitirmek olanaksız, onu ancak öldürebilirler.'" Bir süre sessizlik hüküm sürdü, sonra Sverdlov değişmiş bir ses tonuyla sözünü bitirdi: "Benim korktuğum da bu. İnanır mısın, bazı geceler bunun kâbusunu görüyorum."

Lenin hakkında konuşmaya devam ettiler. Her biri, kendisinin onda en çok değer verdiği özelliklerden söz ediyordu.

"Alçakgönüllü, kibirlilikten çok uzak. Bir liderde bu özelliğe pek az rastlanır," dedi Sverdlov.

"Bir fener gibi etrafını aydınlatıyor, saf bir ışığı var," dedi Dzerzinski.

"İnsancıl ve nazik," dedi Sverdlov.

"Düşmanlarına karşı çok sert, ama yalnızca düşmanlarına karşı," dedi Dzerzinski.

Yeniden bir sessizlik oldu. Kayık ok gibi ilerliyordu.

"Mükemmel bir kürekçisin," dedi Sverdlov.

"Benimki de sürgünde kazanılmış bir alışkanlık," dedi Dzerzinski gülümseyerek. "Üç kez kaçtım, ikisinde kayıkla. Doksan dokuzda Kaygorodski'den, doksan ikide Verkolensk'ten... O çılgın kaçıştan sonra su toplayan ellerim zor iyileşmişti."

"Zorunlu sporcularız," dedi Sverdlov iğneleyici bir gülümsemeyle.

Kondrati dümende sessizce oturuyordu. Bu insanlara duyduğu hayranlık ve sevgiyle ta saç diplerine kadar ürperiyordu.

12

Kayığın karanlıkta kayboluşunu izleyen Lenin,

"Ne insanlar! Bunları bitiremezsiniz!" dedi.

Kıyıya oturdu, diğerleri de onun gibi yaptı. Gece sessizdi. Sonbahar habercisi hafif bir sis, gölün üzerinde ağır ağır ilerliyordu. Sazların arasından belli belirsiz su sesleri duydular. Yakınlardan bir yerden bir çamurcun, vınlayan kanatlarıyla hızla havalandı. Karanlığın içinden, güneye yönelmiş çullukların son derece kederli, yürekleri parçalayan sesleri geliyordu.

Lenin, hafif bir kıskançlıkla, yoldaşlarının kendisine anlattıklarını bir kez daha düşündü. O anda, bu durgun sularda yaşam ona son derece dayanılmaz geldi. Düşünceleri ta uzaklara gitti; Petrograd'a ve oradan da Moskova'ya, Kongre'ye katılacak delegelerin geldiği diğer bölgelere. Ve Rusya'yı dolaşmak için ne kadar az fırsatı olduğunu düşündü kederle. Ukrayna'ya hiç gitmemişti, Türkistan'a; Kafkasları ya da Kırım'ı hiç görmemişti. Uçsuz bucaksız Sibirya'da sürgündeyken, baskı altında yaşamış, oraya bağımlı kalmıştı. Her yeri görmek, halkın arasında olmak, onlarla konuşmak, gözlerinin içine bakmak ve kendini o gücün bir parçası olarak hissetmek için acı dolu bir istek duydu içinde.

Belli belirsiz iç geçirerek Kolya'ya döndü.

"Yüzelim mi, Kolya?"

"İyi fikir!" diye bağırdı Kolya. Zayıf karnını içeri çekince, pantolonu başka bir müdahaleye gerek kalmadan düşüverdi.

O da suya daldı.

"Senden hoşlanıyor," dedi Zinovyev yavaşça.

"Amor d'amor si paga." (*) Lenin hemen yanıtladı.

Hep birlikte soyunup göle girdiler.

"Fazla açılma." diye yalvardı Zinovyev, Lenin karanlıkta kaybolunca.

"Meraklanma, şu köpek Tref suda kokumu alamaz," diye geldi yanıt uzaklardan.

Sonra bir sessizlik oldu. Zinovyev endişeyle karanlığa doğru baktı.

"Oh, onu zapt etmek olanaksız!" diye mırıldandı huzursuzca.

Çok geçmeden Yemelyanov da huzursuzlandı.

"Arkasından gideyim mi, ne dersin?" dedi ve gayretle işe koyularak gecenin içinde kayboldu.

Kolya geri döndü. Soluk soluğaydı, ama çok mutluydu. Bağırmayı sürdürdü:

"Oh, amma da iyi yüzücü! Suyun altında da amma uzun kalabiliyor..."

Karanlığın içinden bir su sesi duyuldu. Bu, geri dönen Yemelyanov'du.

"Çok uzakta. Karanlıkta bulmak zor."

Üçü de bir süre suyun içinde dikilip etrafı dinlediler. Sonunda Lenin göründü. Kolları ve bacakları hızlı hızlı çalışıyordu.

"Vladimir İlyiç," diye ağır ağır söze girdi Yemelyanov onu azarlayarak, "nasıl böyle bir şey yapabilirsin?"

"Ne yaptım ki? Ben ünlü bir yüzücüyüm. Grigori bunu iyi bilir."

Kıyıya çıkıp otların üzerine oturdular. Hepsi hoşnuttu ve

(*) Aşkın karşılığı aşktır.

rahatlamıştı. Gece oldukça sıcaktı. Sivrisineklerin vızıltısı geceyi dolduruyordu.

İçi rahat eden Zinovyev, savaşın ilk günlerinden söz etmeye başladı. O günler Lenin'i Krakov yakınlarındaki Poronino'da bulmuştu. Lenin bir ihbar üzerine Avusturyalı yetkililer tarafından tutuklanmıştı; Zinovyev de o zamanlar yakınlarda oturuyordu, Zakopane'de. Lenin'in tutuklandığını öğrenince, bir bisiklete atladığı gibi sağanak yağmurun altında on kilometre ötede oturan Polonyalı devrimci Dr. Dlusski'ye gidip ondan aracılık etmesini rica etmişti.

"Zor günlerdi," diye mırıldandı Zinovyev, "ama şimdi daha da kötü."

Lenin boğuk bir sesle,

"Bir Rus devrimcisi için Çarlık Rusya yararına casusluk yapmakla suçlanmak tarif edemeyeceğim kadar iğrenç ve çok acı verici. Size kesinlikle söyleyebilirim ki, bunun kadar iğrenç ve acı veren tek şey Kayzer'in Almanyası için casusluk yapmakla suçlanmak olabilir."

Bu sözcükler ağızdan istem dışı çıkıvermişti. Lenin daha önceki konuşmalarında bu sorunu hiç ağzına almamıştı. Yemelyanov, Lenin'in, "Alınan casusu" olduğuna dair koparılan gürültüden, göründüğünden çok daha fazla etkilendiğini ilk kez fark ediyordu. Ama Lenin hemen konuyu değiştirdi ve suskunlaştı: Gölün karşı kıyılarından, uzaklardan şarkı sesleri ve çınlayan bir gitar duyuluyordu. Sessizce hışırdayan suyun ve vızıldayan sivrisineklerin arasında, karanlıkta yıldızların altındaki kayıklardan gelen bu seslerle, hepsinin üzerine vakur bir keder çökmüştü.

"Evet," dedi Lenin ağır ağır. "Burada, ormanın derinliklerinde oturup doğanın güzelliklerini düşünmek güzel. Bir şair ya da bir sanatçının bakış açısıyla, bundan daha iyi ne olabi-

lirdi? Şu dizeleri anımsadınız mı: 'Melodiyle ve ıstırapla dolu, sakin ve sessiz koşuyor, bomboş dalgaların kıyılarında, engin ve çalkantılı ormanlarda.'? Ve ben, kendi adıma, Petrograd'da, olayların ortasında, kavga eden kitlelerin arasında olmak için can atıyorum. Her şeyin ötesinde, bu kez kenti doğru düzgün göremedim. Bronz Atlı'yı bile görmedim. Buraya da Gorki'yi göndereceğim... Oturup düşüncelere dalsın. Yazık, kendini yalnızca siyasi faaliyetlere verdi. Siyasette boğuluyor. İnsanları ve insan ilişkilerindeki incelikleri, sınıf çelişkilerinden ve sınıf ilişkilerindeki inceliklerden daha iyi görüyor ve anlıyor. Gazetesinde beni 'Lenin'e Dokunmayın' makalesiyle savundu, diğer makalelerinde daha çok Ulyanov-Lenin diye geçiyor, yani, belli bir sınıfın çıkarlarının sözcüsü ve savunucusu değil de tanıdığı biri, saygı duyduğu bir birey gibi. Politika, tek tek bireylerle değil, milyonlarla uğraşan bir insan ilişkileri alanıdır... Yapıtlarına karışsaydık herhalde Gorki bize kızardı; mesela ona yıldızlı bir geceyi ya da şu göldeki dalgaları nasıl betimleyeceğini söyleseydik. Şimdi de aynı böyle. Evet, sanatçı bazen yalnızlığa gereksinim duyar. Ama biz politikacılar, dünyevi insanlar için yalnızlığa izin yoktur. Bizim öğemiz kitlelerdir. Herhalde şairler de, ilham gerektiren sanatlarına rağmen, kitleler için yazdıklarının farkındadırlar. Ama onlar için bu, o kadar da kaba, o kadar da doğrudan değil. Belki de en iyi dizelerini bir süre için kitleleri unuttukları zaman yazıyorlardır. Ama biz onları unutursak işimiz bitiktir. Üşümedin, değil mi Kolya?"

"Hayır."

Lenin güldü ve devam etti:

"Ve her şeyin ötesinde, şu anda yaşamlarımız sıkıcı olmaktan çok uzak. Bu kulübe, yalnızlık, gizlilik, saklanma, polis köpeği Tref... *Kapital*'lerini, bir köylünün arka bahçesi-

ni bildiği gibi karış karış bilen ortodoks Marksistler için şaka değil bunlar. Sosyalist Devrimciler hep kendilerini romantik, bizleri de duygusuz tipler olarak değerlendirdiler. Bu, şüphesiz Bakunin'in Marx'a bakış açısıydı. Ama Sosyalist Devrimcilere bir bakın. Köylü romantizmleri kayboldu, yok oldu gitti. Geriye hiçbir şey kalmadı. Şimdi huzurlu, göbekli tipler oldular. Köylü partisi köylülere toprak vermezken, biz duygusuz adamlar onlara toprağı vereceğiz. İktidarı istiyorlar, ama ondan korkuyorlar. Ama biz, duygusuz adamlar korkmuyoruz. 'Köylülerin başbakanı' Çernov da benden sonra casuslukla suçlandı ve rahatça hükümetten istifa etti. Şimdi de uslu bir çocuk gibi adaletin tecelli etmesini bekliyor. Suratına tükürüyorlar, o 'Yarabbi şükür' diyor. Ama biz saklanıyoruz. Ve sivrisineklere yem oluyoruz. Kolya, bir daha suya girelim mi?"

"Ama lütfen o kadar açılma," dedi Yemelyanov.

Lenin ve Kolya yeniden suya girdiler, gürültüyle suları sıçrattılar ve sonra kıyıya tırmanıp giyinmeye başladılar.

"Birkaç gün sonra okullar açılacak," dedi Yemelyanov. "Eve taşınmak lazım, annen öyle diyor."

"Hiçbir yere gitmiyorum," dedi Kolya yüzünü asarak. "Burada kalacağım."

"Ne diyorsun sen?" Yemelyanov sakince karşı çıktı. "Okula gitmen lazım."

Lenin karanlığın içinden,

"Ama Kolya olmazsa burası çok sıkıcı olmaz mı! Bırak kalsın. Kitaplarını buraya getir. Ben ona öğretmenlik yaparım. Anlaştık mı, Kolya?"

"Tamam," diye gürledi Kolya, sevincini bastırmaya çalışarak.

"Şşş..." diye fısıldadı Yemelyanov. İki kayık dolusu tatil-

ci kıyıya yanaşıyordu. Sesler ve gitarın tıngırtısı oldukça yakından geliyordu.

"Herhalde kıyıya çıkmazlar, değil mi?" diye fısıldadı Zinovyev.

Kayıklardan birinden bir adam şarkı söylüyordu:

Çocuğum, bahar zamanı sakın gül koparma,
Güller haziranda toplanır.
İlkbahar menekşe mevsimidir,
Bunu bilirler; hemen, hemen yok oluverirler.
Yaz gelir, sen menekşe ararsın,
Ah, ama nerede, tomurcuklar, çoktan ölmüştür.
İhmal ettiğin bahara gözyaşı dökersin,
Ama gözyaşları onu geri getirmez...

İkinci bir ses, sarhoş ve ahenksizce diğer kayıktan katıldı:

Dudakların çilek gibi,
Yanakların Gloire de Dijon gülü.

"Kes sesini, çekilmezsin," diye bağırdı bir kadın işveli işveli.

"Kes şunu, geri zekâlı," diye destekledi onu bir erkek sesi.

İlk kayık onları, genizden gelen, soluk soluğa seslerle yanıtladı:

Önce Paquin manken görünür,
Sonra muhteşem etekleri görürsün,
Ardından köpük gibi dantelli iç çamaşırlar,
Ve sonunda, en sonunda... işte o!

İkinci kayık aldı:

Madame Klotz! Alın şu Borya'yı, götürün,
Bu çocuk kendine bakamıyor,
Yerdeki şu göle bir bakın...

Ve gürültülü bir gülüşle şu şarkıya geçtiler:

Alman ajanları. Alman ajanları,
Kayzer Wilhelm'in gönüllü oğlanları.

"Bu bizim hakkımızda," diye fısıldadı Lenin ve sessizce güldü.

Kayıklar kıyıdan uzaklaştılar. "Ak, solgun, hoş kokuludur gece çiçekleri," diyordu ahenksiz koro uzaklarda. Sonra sesler uzaklaştı. Gece yeniden sessizliğe gömüldü.

"Burada olduğunu bir bilseler," dedi Yemelyanov neşeli bir muziplikle.

"Ne kadar bayağı, ne kadar bayağı!" dedi Zinovyev öfkeyle sallanarak.

"Evet," dedi Lenin acı bir gülümsemeyle. "Yanakların Gloire de Dijon gülleri."

Gölden kulübeye kadar sessizce yürüdüler. Hepsi, Kolya bile, sessiz barınaklarının üzerine sarhoş, tiksindirici soluğunu üflemiş o bayağı, sahte gösterişli yaşamdan etkilenmişti. Hepsi kendi düşüncelerine dalmıştı. Zinovyev eski Rusya'nın hayatta olduğunu düşünüyordu; şarkı söylüyor, gevezelik ediyor, ayışığı içiyor, miyadı dolmuş şiirler okuyor, açık saçık şakalarla ortalığı çınlatıyor, zulüm gören, gizlenmeye zorlanan devrimciler için kılını bile kıpırdatmıyordu. Ayrıca pek az bilinçli proleter olduğunu ve bunların da koskoca küçük burjuva bataklığında kaybolduklarını düşünüyordu.

Yemelyanov, tatilcilerin karaya çıkmamakla iyi ettiklerini düşünüyordu. Ama av mevsimi açıldığında gerçekten tehlike-

li olacaktı. Sverdlov haklıydı.

Kolya hâlâ Lenin'in yüzme konusundaki cesaretini düşünüyordu ve bu yüzden tatilcilerin "Alman casusları" ile ilgili şarkılarına daha çok sinirlenmişti. Bu şarkının Lenin'i derinden yaraladığını düşünüyordu. Öylesine üzgündü ki neredeyse karanlıkta ağlayacaktı.

Ama Lenin'in zihni bambaşka şeylerle doluydu. Beğenseler de beğenmeseler de, kayıklarda şarkılar söyleyip eğlenen bu küçük insanlarla devrimi yapacak, sosyalist devleti kuracaklardı; sosyalizm için özel bir halk yaratılamazdı; ancak *bu* insanlar yeniden yaratılabilirdi; *onlarla* çalışılmak zorundaydı, çünkü yaşadıkları yer Ütopya ülkesi değil, Rusya'ydı. Kolay olmayacaktı, çok zor olacaktı, korkunç zor, iktidarı almaktan daha da zor, ama başka yolu yoktu; sonra Kolya gibi insanlar büyüyecekti -onlarla da kolay olmayacaktı, ama en azından daha kolay olacaktı. Kolunu Kolya'nın omzuna attı. Kolya, Lenin'in, aklından geçenleri okuduğunu düşündü, kalbi sıkışıverdi.

13

O gece, göle son girişleri oldu. Artık geceler daha da serin oluyordu. Nadejda kalın giysiler göndermişti, ama sabahları kulübeden dışarı çıkmak, büyük bir çaba gerektiriyordu. Erken sonbahar rüzgârı ağaçların ve çalıların arasında uğulduyor, yaprakları daha sararmadan yerlerde sürüklüyor ve çıplak kalmış çayırlardaki sığ gölcüklerin yüzeyinde küçük dalgacıklar oluşturuyordu. Ama Lenin soğuğa karşı duyarsız görünüyordu; tıpkı daha önce de sıcağa karşı duyarsız olduğu gibi. Şu anda "Devrimin Dersleri" isimli yeni makalesi üze-

rinde çalışıyordu ve Petrograd'da çalışmasını yürüten Parti Kongresi'nin Divan'ıyla hararetli bir yazışma yürütüyordu.

Bir gün, gün batımında Seryoza kulübeye, kabarık siyah saçları ve Ruslara benzemeyen bir burnun altında siyah bir bıyığı olan kısa boylu, zayıf, yapılı bir adam getirdi. Saman yığınının ve ağaçların tepelerinden, batan güneşin yaydığı göz kamaştırıcı kızıl ışınlar taşıyordu. Hava soğuk ve rüzgârlıydı.

Bıyıklı adam, arkasında uzun bir gölge yaratarak çayırlığı geçti ve etrafına emin olmayan bakışlar atarken ormanın kıyısında durdu. Saman yığının yanında duran Lenin ona doğru yürüdü ve,

"İyi akşamlar," dedi.

Adam dönüp ilgisizce Lenin'e baktı.

"Ne, beni tanımadın mı, Yoldaş Sergo?"(*) diye sordu Lenin alayla; tanınmadığına memnundu.

Sergo'nun yüzünde aniden bir gülümseme belirdi. Hızla Lenin'e doğru yürüdü, onu kucakladı, bir adım geri çekildi, sonra bir daha onu kollarıyla sardı ve

"Vladimir İlyiç! Ah, sevgili tırpancım. Ah, sevgili dostum."

Etrafına bakındı. Görünürde kimse yoktu, rüzgâr ise uğuldayıp duruyordu. Batan güneş ışınlarının taşkınına uğramış ormandaki bu açıklıkta, Lenin öylesine yalnız görünüyordu ki. Sergo onu bir başına, yanında yoldaşları olmadan görmeye hiç alışkın değildi, neredeyse dili tutulmuştu.

Lenin'i, silahlı, belki de makineli tüfeği olan en güvenilir işçilerin koruduğu büyük ve güvenli bir kır evinde bulmayı umuyordu. Şimdi ise ne kadar ahmak olduğunu anlamıştı, ama yine de yüzlerce insanın, uğruna yaşamlarını vermeye

(*) Grigori Orjonikidze'nin kod ismi. (İng. ç. n.)

hazır olduğu bir parti liderinin böyle korunmasız olması onu hayal kırıklığına uğratmıştı.

Gül kurusu gün batımı, ortama, güneylilere özgü coşkunluğa sahip Sergo'ya rahatsız edici gelen oldukça vakur bir hava vermişti. Lenin'in bu basit kulübede yaşadığını öğrenince, elini kolunu öfkeyle sallayıp,

"Kötü. Ben de göl kıyısında bir evde kalıyorsun sanıyordum. Burada nasıl çalışabiliyorsun? Baksana, bir masan bile yok!"

Lenin,

"Kongre'de ne var, ne yok?" diye sordu.

"Birazdan anlatırım."

Bu arada Kolya ve Zinovyev kulübeden çıktı. Yemelyanov Razliv'deydi. Seryoza Kolya'nın eline bir torba patates ve eski bir koyun postu tutuşturdu ve ateşi yakmaya koyuldu.

"Gece burada kalın," dedi Lenin. "Sabah yola çıkar, oturumun açılışında Petrograd'da olursunuz, anlaştık mı? İyi. Seryoza, sen eve git. Bu yoldaşı almak için sabah erken gelirsin."

Seryoza kayığa döndü.

Akşam yemeği olarak ekmekle ringa balığı yediler ve kulübeye girdiler. Uykuya savaş açan Kolya, geç saatlere kadar onların konuşmalarını dinledi. Ama duydukları pek de ilgi çekici değildi. Lenin, ara sıra da Zinovyev sorular soruyor, Sergo da onları yanıtlıyordu, ama bu yanıtlarda hep isimler ve sayılar vardı: "Şu kadarı bizden, şu kadarı onlardan. Şu bizden yana, o bize karşı..."

Lenin ilgiyle ve heyecanla dinliyordu. Arada sorular soruyor, gülüyor, ciddileşiyor, kendine özgü "hımm, hımm"larıyla araya giriyor, bu arada Kolya'nın da Sergo'nun saymaya devam ettiği isimlerin ve sayıların etkisiyle daha çok uykusu geliyordu. Ama Sergo'nun şöyle dediğini duydu:

"Çkedze'ye onun hakkında düşündüğüm her şeyi söyledim. Onunla Gürcü dilinde konuştum ki beni daha iyi anlasın. 'Sen bir zindancısın, aynen öylesin,' dedim."

Bunu duyduktan sonra Kolya uykuya daldı. Şafak sökerken uyandığında hâlâ Lenin sorular soruyor, Sergo da yanıt veriyordu.

"Bana delegeleri anlat, sıradan delegeleri, bölgelerden gelenleri. Nasıllar? Ruh halleri nasıl? Kafaları karışık mı? Moralleri bozuk mu?"

"Oh, Vladimir İlyiç! Onlardan nasıl şüphe edebilirsin! İnsanlar zafere coşkuyla ve sadakatle bağlılar. Herkes olgunlaşmış. Onlar birer önder, gerçekten birer önderler. Karkov örgütünden Artyom, Lugansk'tan Voroşilov, Bakü'den Djaparidze, Sibirya'dan Şumyatski, İvanovo-Voznesensk'ten Bubnov, Çelyabinsk'ten Çviling, Minsk'ten Myasnikov. Ve Viborg bölgesinden bizim Kalinin! Proleter kalpler, ama başbakan kafalar."

"Aralarında gençler de var mı?"

"Delegelerin yaş ortalaması yirmi dokuz."

"Minin gelmedi mi?"

"Petrograd'a gelirken tutuklandı."

"Ya Saratov'dan Anton? O gelmedi mi?"

"O da tutuklandı. Minin'le birlikte gemiden indirilmiş."

"Kongre'de kaç işçi var demiştin?"

"Yetmiş."

"Yandan fazla. Düşünsene, altı ay önce böyle bir şeyin mümkün olabileceğini hayal bile edemezdik!" Biraz duraksadıktan sonra Lenin sordu: "Martov nasıl bir mektup gönderdi?"

Sergo hiddetle kükredi: "Pek de matah bir şey sayılmaz. Ne iyi ne kötü."

Kolya yeniden uykuya daldı. Bir daha gözlerini açtığındaysa diğerleri artık konuşmuyordu. Herkes uykudaydı. Soluk bir güneş, kurşuni göğe tırmanıyordu. Kolya kulübeden çıkıp yıkanmak için göle koştu. Sonra her günkü devriyesine çıktı.

İlk önce Rassolov'un çayırlığını kontrol etti. Kuru otlarla kaplı tarlaya varınca çalıların arasına gizlenip gözetlemeye yattı. Kulübeden iki çıplak bacak sarkıyordu. Az sonra ayaklar birbirine sürtülmeye başlandı. Anlaşılan üşüyorlardı, ama bunu henüz beyne iletememişlerdi. Ayak parmakları sallanıyor ve kıpır kıpır kıpırdanıyordu, sonra bacaklardan biri kulübenin içinde kayboldu, onu diğeri izledi. Ardından yeniden göründüler ve birbirlerine sürtünmeye devam ettiler. Kolya gülmekten kırılacaktı, şu donmak üzere olan bacaklar öyle komikti ki. Sonunda gözden kayboldular ve bir dakika sonra, Rassolov kulübeden dışarı çıktı. Şimdi herhangi bir çift bacaktan hiçbir farkı kalmayan iki bacağının üzerinde uzunca bir süre dikildi, esnedi ve ormana doğru yürüdü. Tam Kolya da hareketleniyordu ki aniden kulübeden, biraz daha küçük bir başka çift bacağın çıktığını, onları da Rassolov'un oğlu, Kolya'nın da yakın arkadaşı ve rakibi Vitya'nın izlediğini fark etti. Ormanda izcilik ya da "Kızılderilicilik" oynayacak birini bulduğuna sevinmişti. Tam Vitya'nın kulaklarını, delici kabile çağrılarıyla sağır etmek üzereydi ki birden görevini anımsadı ve kendine hâkim oldu. Kolya'nın bu kadar yakında olduğunu öğrenirse, Vitya onu ziyarete gelmeye başlayabilirdi. Kolya az kalsın yapacağı şeyi düşününce titredi. Öyle bir korkuyla ormanın derinliklerine daldı ki orada karşısında gerçek bir dedektif bulabilirdi.

Kendini her zamanki karınca yuvasının yanında bulunca, otların üzerine oturup düşünmeye başladı. Vitya'yla ortalıkta

koşturamaması, orada olduğunu ona belli edememesi çok yazıktı. Gölün kıyısında, bu bataklık ormanda Rassolov'ların burnunun dibinde neler olup bittiğini anlatarak Vitya'yı nasıl da şaşırtabilirdi. Birden ahmak suratlı Vitya'ya acıdı. Burası ne kadar sıkıcıdır onun için, diye düşündü üstünlük taslayan bir gülümsemeyle.

"Ay, ay, ne kadar da sıkılıyordur," dedi Kolya yüksek sesle, şu anda Lenin'le birlikte olan bıyıklı, keyifli adamı taklit ederek.

Ormandaki devriyesini bitirdikten sonra, kulübeye döndü ve ağaçların altındaki açıklıkta kımıldamadan durup ortalığı izledi. Babası çoktan dönmüştü. Yanında Saşa vardı. Ateşin başına oturmuş bir şeyler tartışıyorlardı. Az sonra kulübeden Sergo çıktı.

"Çok uyudun," dedi Lenin ona. "Sabah oturumuna geç kalacaksın. Önergeleri çoktan gözden geçirdim. Bir iki değişiklik yaptım. Lütfen bunları yoldaşlara göster."

Sergo güneşin altında neşeyle gözlerini ovuşturdu. Zinovyev de kulübeden çıktı. Uyanık ve canlı görünüyordu. Sergo'yu göle gidip yıkanmaya çağırdı. Birlikte uzaklaştılar. Kolya, Zinovyev'in hep ziyaretçiler geldiğinde canlandığını düşündü; şu günlerde genellikle çok sessiz ve tembeldi. Kolya bunda yapay bir şeyler buluyordu. Zinovyev'in, insanların yanında Lenin gibi olmaya çalıştığını, onlara aynı Lenin gibi olduğunu, onun gibi düşündüğünü, onun kadar cesur, kendine güvenli ve dost canlısı olduğunu göstermeye çalıştığını düşünüyordu farkında olmadan. Kolya gözlemlerinden herhangi bir sonuç çıkarabilecek durumda değildi; doğrusu bu düşüncelerinin üzerinde fazla durmadı bile, sadece, Sergo orada olmasaydı, Zinovyev'in o buz gibi sabahta göle yıkanmaya gitmeyeceğini ve kulübeden öyle havlusunu sallayıp yüksek ses-

le konuşarak ok gibi fırlamayacağını fark etmişti.

Gölden dönünce Sergo çay içmeyi reddedip Saşa'yla birlikte kayığa yollandı. Ayrılmadan önce, Zinovyev'in elini hararetle sıktı. Lenin'in elini uzun süre avuçlarının içinde tuttu ve sonra yürüdü gitti. Ormanın kıyısında durdu, gözlerini kulübenin, saman yığınının ve tüm açıklığın üzerinde gezdirdi, içten bir kahkaha attı ve ağaçların arasında gözden kayboldu.

Zinovyev'in canlılığı anında kaybolmuştu. Oturup botlarını çıkarttı. Kötü bağlanmış ayakkabı bağları yine ayağını acıtmıştı.

Kolya ateşe doğru yürüyüp babasına sordu:

"Kitaplarımı getirdin mi?"

Lenin'in, söylediklerini duyup verdiği sözü tekrar etmesini umarak oldukça yüksek sesle konuşmuştu. Ama Lenin, besbelli, kendi düşüncelerine dalmıştı ve dalgın dalgın alevlere bakıyordu. Yemelyanov da Lenin'in verdiği sözü çoktan unutmuş, Kolya'nın neden ona kitaplarını sorup durduğunu ve oğlanın neden bu kadar çalışkanlaştığını merak ediyordu.

"Onu rahatsız etme," dedi başıyla Lenin'i işaret ederek. "Birkaç gün içinde Saşa ya da Kondrati'yle Petrograd'a kendin gidersin ve istediğin bütün kitapları alırsın. Teyzen Marfa sana bir okul kıyafeti dikecek."

14

Akşamüstü, dolaşmaya çıkmış tipik bir tatilci gibi, altın kıskaç gözlüğü, siyah şapkası ve bastonuyla Shotman geldi ve Lenin'in aldığı son haberlerden dolayı ciddi bir endişe içinde olduğunu gördü. Lenin ateşin başında oturuyordu. Alevler yüzünü yalıyordu. O sabah aldığı ve her satırının altı-

m mavi ve kırmızı kalemlerle çizdiği gazeteler sanki savaştan çıkmış gibi etrafa saçılmıştı. Böylesi bir düzensizlikle öteye beriye atılmış gazetelerin dışında, ağır ağır kaynayan çaydanlık ve ateşin etrafında oturan üç adam ve bir çocuktan oluşan manzara son derece huzurlu görünüyordu.

Gizliliğin hatırına, Shotman gazeteleri toplayıp bir deste yaptı. Sonra o da ateşin başına oturup konuşmaya başladı. Genellikle sakin ve çekingen olmasına rağmen, o gün çok heyecanlıydı. Gazeteler, şu an devam etmekte olan Bolşevik Kongresi hakkında bir haber yayımlamışlar ve Sverdlov'un, Lenin'in bizzat Kongre'ye katılamadığı, ama çok uzakta da olmadığı ve gelişmeleri yönettiği hakkındaki açıklamasını alıntılamışlardı. Bunun sonucunda, savcılık ve karşı istihbarat harekete geçmişti. Petrograd'daki söylentilere göre, Kongre'den, Lenin'in nerede olduğu hakkında bilgi isteyecekler, bu reddedildiği durumda da onları bir kanun kaçağına yataklık etmekle suçlayacaklardı. Shotman'ın yanında getirdiği akşam gazetelerinde ise sansasyonel bir haber vardı: "Lenin'in Suçları Hakkında Yeni Bir Kanıt". "Şans eseri Kiev'de gözaltına alınan" malum Semyon Kuşnir, "Rusya'da çalışan ikinci dereceden Alman casuslarından biri" çıkmıştı. "Ele geçirdiği bilgileri Von Hindenburg'la uzun uzun konuşmaktadır. Bu casusluğu Avusturyalı Friederis yönetmektedir. Friederis ona Lenin'le ilgili olarak, Lenin'in Almanya'da açık hesabı olduğunu ve istediği zaman sınırsız olarak oradan para çekebildiğini söylemiştir."

Shotman bu haberi Lenin'e ve Zinovyev'e heyecanla okudu. Lenin akşam gazetesine şöyle bir göz attı ve omuzlarını silkti:

"Tam geri zekâlılara göre. 'İkinci dereceden bir Alman casusu' Alman Ordusu'nun başkomutanıyla, von Hindenburg'la uzun uzun konuşmuşmuş... Ne kadar da dikkate değer! Ne

saçmalık! İşte esas önemli nokta, işte politik durumun anahtarı: Burjuvazi kendini devrimci proletaryaya karşı örgütlemeye karar verdi. Bir 'ülke toplantısı' düzenlenecek. Tabii ki Moskova'da, tarihi başkentte. Tüm büyük üreticiler orada olacak, borsacılar ve banka kodamanları, toprak sahipleri, çar yanlısı generaller ve Ortodoks Kilisesi'nin ileri gelenleri, bir de onların kuyruğuna takılan bizim Sosyalist Devrimciler ve Menşevikler; aynı Pyotr İvanoviç Bobçinski(*) gibi. Karşı devrim, kesin bir savaşa hazırlanıyor. Bakalım cephaneliklerinde neler var. İşte Ryabuşinski, tüccarlar ve sanayiciler kongresinde bu durumdan çıkmak için 'halkın sahte dostlarının, –demokratik Sovyetlerin ve komitelerin– boğazına yapışacak kıtlığın kemikli eli'ne ihtiyaç olduğunu söylüyor. En önemli müttefikleri bu: kıtlık. İkincisi de Bonapartçı bir diktatörlük. Ve unutmayalım ki, son çözüm olarak, Almanları devrimci Petrograd'a sokacaklar. Rus burjuvazisi, Mösyö Thiers'i unutmadı. Cüzdanı tehlikeye girer girmez burjuvazinin tüm yurtseverliği boşa düşüverir. İşte durum bu, Aleksander Vasilyeviç."

"Evet, durum çok ciddi," diye aynı fikirde olduğunu belirtti Shotman kaşlarını çatarak.

"Lütfen bunu Merkez Komite'ye söyle: Şu anda Moskovalı yoldaşlara çok iş düşüyor. Tüm Moskova proletaryası sözüm ona memleket toplantısına karşı alarma geçirilmeli. Hatta bu iş genel greve kadar gitmeli."

"Bunu mutlaka ileteceğim."

Bu arada çaydanlık kaynamaya başlamıştı. Yemelyanov kaynayan suyu büyük kulplu bardaklara doldurdu ve herkese bir parça şeker verdi. Gözlerini alevlere diken Lenin bardağını aldı, ama alır almaz yere koydu.

(*) Gogol'ün "Müfettiş" komedisindeki bir karakter. (İng. ç. n.)

"Yine de 'özgür' burjuva basının bu adiliği şaşırtıcı," dedi. "Gazeteler bir başka sansasyonel haberle dolu: Geçici Hükümet, Nikolas Romanov'u Çarskoye Selo'dan Tobolsk'a gönderiyor. 'Eski Çar'ın sevkini organize etme işi tamamen Başbakan Kerenski tarafından üstlenilmiştir...' Çar'a dört ahçı ve on beş uşak eşlik ediyormuş... Eski Veliaht Prens Aleksey, korumaları Iostromo Derevyanko, denizci Nagorni ve Fransızca hocası Gilliard'ın eşliğinde yolculuk ediyormuş. Çar'ın treni üç *yataklı vagon*, bir restoran ve bir de fazladan yük vagonundan oluşuyormuş. Anayasal Demokratların gazetesi *Rech* nasıl da keyifle, nasıl da ağzı sulanarak anlatıyor Çar'ı, üstelik de tahttan indirildiği halde. 'Arabaya ilk binen o oldu...' 'İmparatoriçe, nedimesi Narişkina eşliğinde göründü...' 'Nikolas Romanov sessiz ve çökmüş görünüyordu... Ailesi ise tam tersine yolculukla yakından ilgiliydi...' Her şey, zavallılarda ve dalkavuklarda sempati ve gözyaşı yaratmak üzere hesaplanmış... Evet, belki Profesör Milyukov'un kendisi de gizlice gözyaşlarını silmiş ve dudaklarından yavan bir Latin sözü dökülmüştür; *sic transit gloria mundi* örneğin. Gazeteler bu boş laflarla dolu. Ama sıra gerçekten önemli haberlere gelince onları küçük puntolarla basıyorlar: Kazan bölgesindeki Sviyazsk'ta toprak sahibi Obukova'nın değirmenine köylüler tarafından el kondu; Vasilkovo'da aynı şey, Kont Branitski'nin başına geldi; Pereçitski Komitesi Aleksander Nevski Manastırı'na ait otlakların köylülere dağıtılmasını buyurdu. Roslavl bölgesinde köylüler, toprak sahibi Prozarkeviç'in mülkiyetindeki tarlaları izin almadan sürdüler ve ormanın bir kısmını kesip otlaklara el koydular. Kursk bölgesinde köylüler toprak sahibinin otlağındaki otları biçtiler ve yaklaşık beş yüz ton kuru otu alıp gittiler, bir başka yerde köylüler tarlaları ve otlakları kamulaştırdılar, vs., vs.. Her tarafta bir

köylü isyanı süregidiyor ve bu, gazetelere küçücük puntolarla haber oluyor! Kısa bir kararsızlık devresinden sonra işçiler Bolşevik sloganlara olan bağlılıklarını belirttiler: Putilov'da, Franko-Rusya'da ve silah fabrikalarında. Mint'te, Putilov limanlarında işçi mitingleri. 'Modern' sirkte ev hizmetlilerinin toplantısı ve daha birçokları, bunların hepsi Bolşevik ya da Bolşevizme yakın öneriler sunuyorlar: Baltık Donanması'na ait gemiler Bolşeviklerin serbest bırakılmasını talep ediyor - ama burjuva basınında bunlarla ilgili tek satır bile geçmiyor. Onlar Mister Milyukov'un açıklamalarını büyük büyük puntolarla vermekle meşguller: 'Bolşevik isyanı Rusya'yı ilkel ayaklanmalar çizgisinden çıkartıp makul bir gelişme çizgisine oturtmuştur. Bolşevizm artık bir tehlike olmaktan çıkmıştır.' Tehlike olmaktan çıkmıştır demek! Göreceğiz." Lenin birden bir kahkaha attı. "Hangi gazetedeydi, hatırlıyor musun Grigori?" Gazete yığınını altüst edip birini çıkardı ve gülümseyerek okudu: " 'Yoldaş Papa, ilginize arz ederiz ki, eğer siz ve size bağlı ruhban sınıfınız kilise gelirlerinin yeni dağılım biçimini kabul etmezse, kısa süre içinde hepiniz öldürüleceksiniz. Kasabanın askeri birlikleri ve...' Bak, devrim ruhban sınıfa kadar ulaşmış, üstelik son derece özgün bir biçimde."

Lenin bardağını alıp sıcak suyu içti.

Getirdiği gazeteleri karıştıran Shotman,

"Al, Nadejda Konstantinovna'nın sana gönderdiği defter," dedi.

Lenin bir an şaşkınlıktan donakaldı, sonra bardağını ağır ağır yere koydu ve defteri aldı. Evet, bu mavi defterdi, oydu. Defteri elinde tuttu, sayfaları hızlı hızlı çevirdi, sonra hemen kapattı ve yanına koydu, ama az sonra yeniden aldı. Biraz okudu, kapattı, düşünceli düşünceli okşadı, okumayı sürdürdü. Bir keresinde bir başka defteri yine aynı biçimde açıp ka-

pattığını, etrafındakilerden saklamaya çalıştığı aynı yoğun mutluluğu yaşadığını belli belirsiz anımsadı. Evet, yirmi yıldan fazla olmuştu. Ama o defter sarıydı, mavi değil - *'Halkın Dostları Kimlerdir ve Sosyal Demokratlarla Nasıl Savaşırlar'* broşürünün teksirle çoğaltılmış bir kopyasıydı. Bu, onun basılmış ilk önemli yapıtıydı.

Lenin gazetelere karşı her zamanki ilgisini bile kaybetmişti. Shotman'ın getirdiği akşam gazetelerini incelemedi bile; defteri bırakıp bırakıp almayı, sayfalarında dolaşmayı, memnuniyetini belirten sesler çıkartmayı ve ara sıra da, Petrograd'daki durumu tartışan Shotman ve Zinovyev'e çaktırmadan kurnazca bakışlar atmayı sürdürdü.

Shotman gülerek şöyle dedi:

"Dün Petrograd Komitesi'nde Laşeviç, 'Göreceksiniz, Lenin eylülde başbakan olacak,' dedi."

Mavi defterin sayfalarını çevirirken sıcak sudan bir yudum alan Lenin sakince,

"Hiç de şaşırtıcı olmaz," dedi.

Shotman biraz utanarak gülümsedi. Lenin ona sert sert baktı ve bardağını otların üzerine koyarken,

"İşçi sınıfının ve kırların yarı-proleterlerinin yeni devletini kuracak olan ikinci devrime doğru tam gaz ilerlediğimizi görüyorsunuz mutlaka?" dedi.

Ve yanıtını beklemeden defterine gömüldü.

Yemelyanov, Lenin'in daha rahat okuması için sessizce ateşe birkaç odun attı.

15

Marx ve Engels'ten çıkarttığı özetleri okurken Lenin, belki de yalnızca 3 Nisan'da Finlandiya İstasyonu'nda, dışarda, meydanda, silahları ve kızıl bayraklarıyla Petrograd proletaryasını gördüğünde kapıldığı duygularıyla karşılaştırılabilecek manevi bir yoğunluğa kapıldı. Nerede olduğunu unutmuştu, yanında oturan yoldaşlarını, gizlenmekte olduğunu unutmuştu -kendini yeniden o zırhlı araçta hayal etti, üzerine çevrilmiş milyonlarca göz; neşeyle parlamayan, ama kararlı bakışlara sahip milyonlarca göz artık ona zafer ve umutla değil, sorarak bakıyordu: "Bize ne söyleyeceksin şimdi? Bizim için ne yapabilirsin? Bizi yoksulluktan ve çıkmazdan kurtarabilecek misin? Nereye gitmeliyiz? Söyle, biliyorsan söyle."

Gesellschaft Müzesi'nin kütüphanesinde, 31 numarada, Seilergraben, Zürih'teki okuma odasında Marx'ın ve Engels'in devlet ve proletarya diktatörlüğü sorunu üzerine yapıtlarından özetler çıkartırken, bunların ne kadar önemli olduklarının ayırdına varmıştı. Küçük burjuva sosyalistlerinin çabaları sonucu bu yapıtların üzerini örten sis perdesini aralamak için bunlarla ilgili açımlayıcı bir yazı yazmaya, bunu da 1916'dan beri planladığı ama parasızlıktan hayata geçiremediği *Shornik Sotsial-Demokrata*'nın dördüncü sayısında yayımlamaya niyetlenmişti. Ama o günlerde bunlar yalnızca, huzurlu bir İsviçre kasabasında, bir kütüphanenin sessizliğinde akla gelen düşüncelerdi, çoğunu kişisel olarak veya ismiyle ve parti takma adıyla tanıdığı birkaç yüz kişiye hitap ediyordu; esas olarak Rusya'da yeraltındaki işçi grupları için, Turuhansk ve Narim bölgelerindeki sürgün grupları için, Paris, Bern, Cenova, New York, Londra ve Viyana'daki göç-

menler için tasarlanmıştı. Bu çalışma aslında, Buharin ve diğer bazı Rus Marksistlerinin hatalı düşüncelerine bir yanıt olarak, Kautsky ve diğer bazı şişko Alman sosyal demokratların sahte küçük burjuva hülyalarını reddetmek için düşünülmüştü. Şimdi tüm bu planlar küçük ve komik görünüyordu, aynı 1917 Nisanında, bir araba bulma konusunda duyulan endişe, işçi kalabalığının kasketlerinin arasındaki aykırı bir melon şapka gibi. Şimdi, aldığı notlar ve çıkardığı sonuç, milyonlar için ekmek, tuz, bir kat elbise kadar önemliydi.

Onu bu şekilde sarsan, tam da bu aynı düşüncenin boyutlarının böylesine büyümesiydi. Bu, eğer nelere yol açacağını ve nasıl gelişeceğini bilse, tekerleği ilk bulan adamın duyumsayacaklarıyla aynıydı.

Haliyle, Lenin bu tumturaklı karşılaştırmaları bir kenara bıraktı ve düşünceli bir yüz ifadesi takınıp göz ucuyla yoldaşlarına baktı. Acaba, deneyimli bir devrimci için hiç de uygun olmayan bu "kendinden geçme" anını fark etmişler miydi? Ama onlar, eskisi gibi, olağanüstü bir şey olmamış gibi ateşin başında oturuyorlardı. Bir önlem olarak ortaya laf olsun diye söylendiği besbelli bir iki laf attı:

"Çok yararlı bir defter, çok yararlı."

Kibirli bir dil kullanmaktan hoşlanmaz, bundan çok çekinir ve kullanmamaya çalışırdı.

Yine de çok sevinçliydi. Marx ve Engels'i, sanki en yakın arkadaşları, hatta akrabaları gibi düşünüyordu. İki yaşlı adamın, yanında oturduklarını, derin anlamlı sözcükler kullanarak ve yüreğini ılık, karmakarışık, gepegenç bir mutlulukla dolduran, Prometheus'a özgü bir cesaretle zekice ve yardımseverlikle konuştuklarını düşlüyordu.

"Ne kadar zekisiniz," dedi onlara. "Siz ve ben bu dünyadaki köle sahiplerine ve diğer aşağılıklara nasıl da günlerini

göstereceğiz! Şu rezil dünyayı nasıl da karıştıracağız! Onlara 'Gloire de Dijon gülü gibi yanaklar' nasıl olurmuş göstereceğiz!"

İki yaşlı adamı hayalinde her zaman resmedildikleri gibi değil, Dorés'in tablolarındaki sakallı iki dev gibi canlandırıyordu. Her şeyi bilen keskin bir zekâya sahiptiler, küçük burjuva pigmelere yüksek sesle gülüyorlardı; onlar da sakallıydı, ama inceciktiler, yüksek bir yere çıkmış, el ele tutuşmuşlardı ve bu devleri, insan kalabalığına göstermemeye çalışıyorlardı.

Lenin, broşürünün taslağını çıkartmak için ertesi gün şafağın sökmesini zor bekledi (abartının, gösterişin önüne geçmek için yeni kitabına özellikle böyle diyordu). Çalışırken, biraz muğlak, ama yabancısı olmadığı ve neredeyse bedensel bir heyecana kapıldı: sağ elinin başparmağı ve işaret parmağıyla, şu küçük burjuva pigmeleri kalabalığın içinden sanki birer birer ayırıyor, hiç bakmadan çalıların arasına atıveriyordu.

16

Lenin, izleyen günleri "broşürü" üzerinde çalışarak geçirdi. Yanındakileri güç bela fark ediyor, eskisinden de az yiyor, bu da Yemelyanov'la karısını üzüyordu. Gazetelere olan ilgisini de kaybetmişti.

Yapıtın planını kaba taslak ortaya çıkarınca Lenin içeriğini Zinovyev'e anlattı. Birlikte kulübenin yanında oturdular. Yemelyanov karşı kıyıda bir şeyler yapmaya gitmiş. Kolya da muhtemelen akşam yemeği için ormanda bir yerlere mantar toplamaya çıkmıştı.

"Yararlı olacak," dedi Lenin her zamanki gibi bir aşağı bir yukarı dolaşırken. "İktidarı aldıktan sonraki ilk dönem için bütünlüklü bir eylem programı, evet, hatta belki sadece ilk dönem için de değil. Proleter bir devletin; Komün tipi bir devletin karakterini, hatta yaşam biçimini ele alıyor. Ama kesinlikle ütopik bir plan değil, çünkü önümüzde duran insan malzemesiyle sosyalist bir toplum kurmanın zorlukları ve karmaşıklığı hakkında yeterince net bir fikre sahibiz... İki yönlü bir proletarya diktatörlüğü devleti olacak: Halkın büyük çoğunluğu için demokrasi, halkı baskı altına alanlar ve onlarla birlikte, aylaklar, nazik beyefendiler, dolandırıcılar, serseriler ve baş gericiler gibi bilinçsiz ama direngen kapitalizm "hayranları" için ise acımasız bir baskı... Daha önce benzeri olmayan bir devlet olacak, kendi kendini yok etmeyi hedefleyen bir devlet. Halk, toplumun temel kurallarını yerine getirmeye alıştığında ve çalışma, insanların, kendi yeteneklerine göre kendi istekleriyle olabilecek kadar üretkenleştiğinde sönümlenecek. Yüksek maaşlı memurların olmadığı, tüm memurların seçilebildiği ve her an yenileriyle değiştirilebildiği, hesap ve denetim işlevlerinin halkın çoğunluğu tarafından yerine getirildiği bir devlet olacak. Ve silahlı işçiler, duygusal entelektüeller gibi olmadıkları için ve kendilerini istismar edeceklere izin vermeyecekleri için, bundan kaçınmaya çalışan pek nadir olacak, toplum kurallarına uymak bir alışkanlık haline gelecek. Bu broşür, eşit derecede tehlikeli iki politik körlüğe bir savaş ilanı olacak: Biri, anarşistçe önünü görememe, yani bugünkü gerçekliği görme konusunda isteksizlik ve beceriksizlik. Diğeri ise korkak oportünist miyopluk, yani hedefi, perspektifi, geleceği görme isteksizliği ve beceriksizliği. Evet, Engels haklıydı. Devlet, zaferi kazandıktan sonra proletaryaya miras kalan bir canavar. Muzaffer

proletarya, bu canavarın en berbat yönlerini kesip atacak, ama özgür sosyal koşullarda yetişmiş yeni bir nesil, ondan kalan tüm artıkları yok etmiş duruma gelene kadar onu koruması gerekecek... Broşürüm, ayrıca, bu işi Fransızların başlatacağına ve Almanların pekiştireceğine dair eski inanca sıkı sıkı sarılmanın da bir gereği olmadığını ispat edecek... Startı veren Rusya olacak. Bu Messianizm değil, tarihsel bir gerçeklik. Broşürümün adı 'Devlet ve Devrim' olacak."

Zinovyev kâh terleyip kâh buz keserek onu dinledi. Yere oturmuş, başını önüne eğmiş, ıslak otlarla oynuyordu. Lenin'in nasıl olup da yakın gelecekte iktidarı almaktan ve hatta iktidarı aldıktan sonra Rusya'da kurulacak olan devlet tipinden ciddi ciddi bahsedebilecek kadar gerçeklik duygusunu yitirdiğini anlayamıyordu. Bu durum, partinin varlığı ve devrimin kaderi için gerçek anlamda tehlikeli olmaya başlamıştı. Ama bir de Lenin'in doğru söylediğini, iktidarın alınabildiğini, Kerenski rejiminin de hiç direnç göstermediğini varsay, parti için başarı, başarısızlıktan daha büyük bir felaket olabilirdi. İktidarı alınca ne yapacaklardı? Var olan otoriteye muhalif olmak bir alışkanlık halini almıştı. Ama ya iktidarda olmak! Protesto mitingleri düzenlemek yerine, bir düzen kurmak! Eleştirmek yerine, emir vermek! O günlerde kim uyacaktı bu emirlere? Yılgınlığa düşen ordu, Rusya'yı Almanlara ya da İtilaf Devletleri'ne teslim edecekti. Köylüler tohum bulamayacak, fabrikalara hammadde giremeyecekti. Açları nasıl doyuracaklardı? İşçiler ekonominin, pazarın, dış ilişkilerin ve bunun gibi şeylerin nasıl oluştuğunu bilmezdi. Ama Lenin, her şeyin ötesinde, tüm bunları çok iyi biliyordu. Böylesi büyük bir riski nasıl alacaktı, iktidarı almaktan nasıl böyle her an elinin altında olan bir şeymiş gibi söz edebiliyordu?

Zinovyev, Lenin'le açık açık konuşma zamanının geldiği-

ni anlamıştı, onu acı sonuçlar doğuracak aceleci bir adım atmaktan alıkoyması gerekiyordu. Kendi huzursuzluğunu ve korkusunu yanlışlıkla ele vermemek için bunu mümkün olduğunca serinkanlı ve sakin bir biçimde yapmalıydı.

Ayağa kalktı ve gülümseyerek,

"Gerçekten Laşeviç'in dediği gibi yakında başbakan olacağını düşünüyor musun?" dedi.

"Başbakan mı?" dedi Lenin şaşkınlıkla ve sonra olayı anımsayarak kahkahalara boğuldu. "Neden olmasın, tabii, ona katılıyorum. Hiç şüphem yok."

"Ah, ah! Korkarım geleceğin proleter devletiyle ilgili çalışmana öyle daldın ki gerçek Rusya'da neler olup bittiğini göremiyorsun."

"Gerçekten böyle mi düşünüyorsun?" Lenin'in gözlerindeki ışık sönmüştü.

"Öyle demek istemedim..."

"Yo, devam et... Farkındayım, son günlerde çok sessizleştin."

"Broşürüne daldın gittin. Benimle konuşmayı bıraktın. Ancak Petrograd'dan gelen olursa canlanıyorsun. Belki de bu kuş uçmaz kervan geçmez adada sinirine dokunuyorumdur. Herhalde Robinson Crusoe da ara sıra Cuma'dan sıkılmıştır."

"Ama... Ama bana önemli bir şey söyleyecektin?"

"Senin ve senin görüşlerini benimseyen Merkez Komite'nin bir dizi taktik hata işlediğinizi düşünüyorum. Sloganlarla oynuyorsunuz."

"Sloganlarla oynamıyorum; devrimin her dönemecinde kitlelere gerçeği söylüyorum, ne kadar acı da olsa. Ve sen, öyle hissediyorum ki, halka gerçeği söylemekten korkuyorsun. Proleter siyaseti burjuva yöntemlerle yürütmek istiyorsun. 'Kendi çevrelerinde', kendi aralarında gerçeği bilen, ama

kitlelere, kendi söylemleriyle, onlar cahil ve kıt anlayışlı oldukları için bunu iletmeyen önderler, proleter önderler değildir. Doğruyu söylemeli. Yenilgiden korkuyorsan, bunu 'zafer kazanılacak' diye satmamalısın; eğer uzlaşmaya gidiyorsan, kitlelere bunun uzlaşma olduğunu söylemelisin; zafere kolayca ulaştıysan, illa 'zordu' diye ısrar etmemelisin ve eğer zor olduysa da, 'çok kolaydı' diye böbürlenmemelisin; hata yaparsan, kendi itibarın için, bunun hata olduğunu itiraf etmelisin, çünkü sana itibar kaybettirecek olan esasında hataların konusunda sessiz kalmandır; eğer koşullar yön değiştirmeni gerektiriyorsa, sanki hiçbir değişim yokmuş gibi olayları sunmamalısın; eğer sınıfın sezgilerine ve devrimci sağduyusuna güveniyorsan, ona karşı doğru sözlü olmalısın. Bir Marksistin bunlara inanmaması ayıptır ve çürümüşlüktür. Ayrıca düşmanı bile aldatmak son derece karmaşıktır, çift yönlüdür ve ancak en somut askeri taktikler alanında caizdir. Çünkü düşmanlarımızla dostlarımız arasında demirden bir duvar yok, düşmanlarımız halk üzerinde hâlâ etkililer ve kitleleri kandırma becerileriyle, bizim dahiyane manevralarımızı, kitleleri aldatma girişimi gibi –üstelik de başarıyla– gösterebiliyorlar. 'Düşmanı aldatmak' adına kitlelere samimiyetsiz davranmak, aptalca ve yanlış hesaplanmış bir siyaset tarzı. Proletaryanın gerçeklere ihtiyacı var ve soylu bir küçük burjuva yalandan daha fazla hiçbir şey onun davasına zarar veremez."

Zinovyev acı acı güldü.

"Gerçeğin birden fazla çeşidi var," dedi. "İnsan bönleşecek kadar ileri gitmemeli. Geçen nisanda, döndükten hemen sonra, Taurida Sarayı'nda yaptığın konuşmayı hatırlıyorum. Henüz tek bir işçiyle konuşabildiğin için olayları bütünlüklü göremediğini söylemiştin. Bu ifaden Menşeviklerin kahkahalarına, bizim yoldaşların da kafalarının karışmasına yol açmıştı..."

"Mükemmel. Tam da böyle söylemiştim. Böyle söylemiştim, çünkü gerçek buydu. Ve ertesi sefer Putilov'dan, Trubochni'den ve diğer fabrikalardan pek çok işçiyi gördüğümü ve durumlarını çok iyi bildiğimi söylediğimde de herkes bana inanmıştı. Tanrı'dan dilerim, bizim partimiz, politikalarının gizlice, yukarılarda bir yerlerde, kapalı oturumlarla belirlendiği günleri görmesin, 'biz daha zekiyiz, biz tüm gerçekliği biliyoruz ve kitlelere sadece yarısını, sadece çeyreğini, sekizde birini söyleriz' demesin."

"Çok hoş, ama şu içinde bulunduğumuz durumda; fikir ayrılıkları ve baskı koşullarında, halkı silahlı ayaklanmaya, iktidarı almaya çağırmakta ısrar ediyorsun, ülkedeki güçlerin bugünkü konumlanışını göz ardı ediyorsun. Bunlar hayal."

"Ah, demek bunu söylemeye çalışıyordun. Sorumluluk isteyen kararlar almaktan korkuyorsun."

"Ben sorumsuzluktan korkuyorum."

"Sen, ikimizin de tüm hayatımız boyunca hedeflediğimiz, yazıp çizdiğimiz, düşlediğimiz şeyden, proleter devriminden korkuyorsun."

"Ben uygun olmayan koşullarda patlak verecek silahlı bir isyandan, yenilmeye mahkûm bir devrimden korkuyorum. Her şeyi kaybedebiliriz."

"Her şeyi kaybetmemiz mümkün değil. Bireyler her şeylerini kaybedebilir -Ulyanov, Zinovyev, Krupskaya, Lillina. Proletarya her şeyini kaybetmez. Senin de çok iyi bildiğin bir yapıtta, proletaryanın zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyi olmadığı söylenir. Ve bir devrim için riskten arındırılmış, ideal koşullar söz konusu olamaz. Söylediklerin bana, yaşlı Tacitus'un Romalı bir suikastçı olan Pison hakkında söylediği çok basit gibi görünen, ama aslında çok önemli bir sözü anımsattı, sanırım şöyleydi: 'Onu, önemli görevler üstlenme-

nin önünde her zaman bir engel olan zarar görmeme arzusu sınırlıyordu.' Ben seni, Grigori, ee... o ürkek Romalıya benzetiyorum. Ama önemli görevleri, zarar görmeyeceğini garanti altına alarak başarmak mümkün değil."

"Yanılmıyorsam beni korkaklıkla suçluyorsun. Beni iyi tanıdığını sanıyordum..."

"Bunun kişisel korkaklıkla ilgisi yok..."

"Orduda neler olup bitiyor, şöyle bir bak. Cahil askerler toplantılarda 'Leninist ajan provokatörlere' karşı oy kullanıyorlar."

"Evet, evet. 'Leninist ajan provokatörlere' karşı oy kullanıyorlar ve aynı zamanda barış ve toprak istiyorlar -tam da 'Leninist ajan provokatörlerin' istediklerini. Çok basit. Biz kitlelerin temel çıkarlarını seslendiriyoruz. Milyukov ve Kerenski bu konuda hiçbir şey yapamaz."

"Birçok parti kitlelerin temel çıkarlarını dile getirdiler ama yine de yenildiler. Sen felsefe yapıyorsun, politika değil."

Lenin'in gözlerinde şimşekler çaktı, ama kendini tuttu ve sakince, hatta başlangıçta esprili bir dille yanıtladı:

"Uzun süre önce Platon, eğer filozoflar devleti yönetmeyi ya da yöneticiler filozof olmayı öğrenmezler ve devlet erki ile felsefe iç içe geçmezse ne devlet için ne de genel olarak tüm insan nesli için kötülüklerin son bulmayacağını söylemişti. İktidarı aldığımızda, ki bu çok yakında olacak –omuzlarını silkmenin yararı yok, Grigori– iktidarı aldığımızda, iktidarımız Marksist felsefeye dayanacak. Eğer ona sözde değil, ama gerçek anlamda sadık kalırsak ve kitleleri, yaratıcı ruhları ve mantıklarıyla yapılanmanın içine çekebilirsek, işte o zaman yeni toplumu ciddi hatalara düşmeden kurabiliriz."

"Ama korkarım kitlelerle olan bağını kaybediyorsun, onlardan ileridesin. Çok sabırsızsın, seni eteğinden tutup geri

çekmek gerekiyor. Şimdi bir manevra yapıp beklemeliyiz."

Tüm bu süre boyunca bir aşağı bir yukarı dolanan Lenin, Zinovyev'in bu sözleri üzerine aniden durdu ve ona doğru eğildi:

"Beklemek mi? Beklemeyi biz Rus Marksistlerinden daha iyi kim bilebilir ki? Yeterince beklemedik mi? Bilimsel sosyalizmi bellerken, bilgilerimizi, acının süzgecinden geçerek edinirken, işçi sınıfına, onun nihai zaferine sadakatle bağlanırken şimdiye kadar kimsenin beceremediği gibi beklemeyi öğrendiğimiz şüphe götürür mü? İçimizdeki nefret ve umutsuzluğun, terörizme kayan, acil eylem isteyen içgüdüsel dürtünün, düşmanın tiksindirici adaletsizliği karşısında son derece insani olan saldırılarını bastırmadık mı? Ve bu saldırıları, güç toplarken, inandığımız şeyleri yayarken, bu inançları pekiştirirken beklemenin ne kadar önemli olduğunu bildiğimiz için bastırmadık mı? Öyle değil mi? Birçok partili yoldaşın en uç isyankârlık, anarşizm ve Blankizm diye aldığı Nisan Tezleri'nde bile esas görevin 'açıklamak', yani bir kez daha işimizin yönünü göstermek olduğunu söylemedim mi, 'bekleyelim' demedim mi? Hatta hatırlarsan, 'açıklama'nın politik bir eylem olmadığını belirterek Kamanev beni nasıl eleştirmişti. Ona göre, politik eylem yürütmek, politik birlikler kurmak, diğer partilerle entrikalar içine girmek, bloklara girmek, bloklardan çıkmak, parlamentoda hoş konuşmalar yapmaktı. Ve son olarak da, Temmuz olayları ve sonrasında -gerçi belki kitlelerin devrimci ruh halini iyi değerlendiremedim ama- derhal mücadelenin ivmesinin düşürülmesinde, bunun barışçıl bir gösteriye dönüştürülmesinde ısrar etmedim mi? Bu, bizim beklemeyi bilmediğimiz anlamına mı geliyor? Ama bazen beklemenin ölümcül olduğu anlar vardır. O an yakında gelebilir, kesinlikle gelecek. O zaman, hemen hare-

kete geçmezsek biz de kendimizi sıradan küçük burjuva sosyalistler, gevezeler, lafebeleri sınıfına sokmuş oluruz ve işçi sınıfının güvenini kaybederiz. O zaman geldiğinde beklersek, 'sabır'ı lanetlemezsek –bir zamanlar Faust'un yaptığı gibi– o zaman korkak oluruz, hiçbir işe yaramayız. Ve tarih bizi asla affetmez."

Zinovyev sessizce oturuyordu, Lenin'in ağzından duymaya alışkın olmadığı bu hararetli, trajik konuşmayla sarsılmıştı. Sonra umutsuzca bağırdı:

"Ama şimdi, şu anda, bugünkü Rusya'da iktidarı almanın ne anlama geldiğini anlıyor musun?"

"Anlıyor muyum, ha?" dedi Lenin, aniden sakinleşip Zinovyev'e uzun uzun bakarken. "Çok iyi anlıyorum. Gece gündüz bunu düşünüyorum, beynim patlayana kadar. 'Bugünkü Rusya' diyorsun. Geleceğin Rusya'sını yaratabilmek için bugünkü Rusya'da devrim yapmak zorundayız, başka yolu yok. Evet, cehalet var. Evet, gericilik var. Evet, medeniyetsiz bir ülkeyiz.

Önemli değil, iktidarı aldığımızda Rus yaşantısının bu acınacak yönlerini iki katı, on katı, yüz katı hızla kökünden söker atarız. Evet, işçilerimiz, Batılılarla karşılaştırıldığında kültürsüz ve eğitimsizler... Bu da zorluklarımızı ikiye katlıyor. Ancak bunun da olumlu yönleri var: Rus işçileri Batı'da süregiden mükemmel bir biçimde örgütlenmiş propagandayla zehirlenmemiş durumdalar.

Bu öyle bir propaganda ki özel mülkiyeti, faiz çılgınlığını, kibirli küçük burjuva rahatlığını yüceltip duruyor. Bizim işçilerimizin yüreklerinde kendilerini sömürenlere karşı büyük bir nefret alev alev yanıyor. Ve bu nefret, gerçekten 'tüm bilginin başlangıcı', her devrimci eylemin kurucusu..." Bir süre sustuktan sonra Lenin kuru bir sesle ekledi: "Aklıma gelmiş-

ken. bir partimiz var, bir Merkez Komitemiz var. Gerektiğinde kararı onlar verecektir."

"Bunların hepsi laf," dedi Zinovyev son bir çabayla. "Laf. Çok iyi biliyorsun ki senin düşüncen Merkez Komite'de nihai bir etkiye sahip."

"Evet, yoldaşları ikna edebilmekten onur duyarım. Lider, düşüncenin mutlak özgür olduğu bir ortamda insanları etkileyebilen kişidir. Ama karara varıldıktan sonra, artık özgür düşünce olamaz. Yüzyıllar önce bir Romalı komutan, savaş meydanında emirlere uymadığı için kendi oğlunun asılmasını emretmiş. Romalı Cumhuriyetçiler disiplinin ne olduğunu iyi biliyorlarmış. Bu yüzden Roma bir Latin meskeni haline gelmiş."

Zinovyev bir süre daha Marx'tan, Engels'ten, Proudhon'dan alıntılar yaparak konuşmayı sürdürdü, ama Lenin konuşmaya olan ilgisini yitirmiş gibiydi, konuşmadı.

Bu arada solgun, yağmurlu bir akşam çökmüştü. Ara ara yağmur yağıyor, gölden yukarı soğuk hava yayılıyordu. Sessizlik boğucu olmaya başlamıştı. Yağmur damlalarının sesi Zinovyev'e o acı dolu sessizlik dakikalarını sayan kocaman bir saatin tiktakları gibi geliyordu. Başı yerde bekliyordu.

Lenin, ağaçların altındaki açıklık boyunca yürüdü, geri döndü, kulübenin yanında durdu ve sonra kulübeden uzaklaşıp ormana doğru ilerledi. Zinovyev onun, bir daha dönmemek üzere gittiği düşüncesine kapılmıştı. Başını kaldırdı. Lenin ormanın kıyısında her zamanki duruşuyla dikiliyordu: Bacakları, sanki topraktan bitmiş gibi biraz ayrık, başı hafifçe yana eğik, başparmakları yeleğinin kol ağzında. Bir şeyleri dinliyor gibiydi -yaprakların hışırtısını, yağmur damlalarının tıpırtısını.

Sonra geri döndü. Sanki Zinovyev'e tonlarca yeni delil ge-

tırmek üzereydi. Ama tek kelime etmedi, yeniden ormanın kıyısına döndü ve bir aşağı bir yukarı yürümeye başladı, önce yavaş, sonra daha hızlı -bir kulübeden ormana, bir ormandan kulübeye. Zinovyev de bir süre durup onu izledikten sonra kulübeye girdi.

17

Lenin ağaçların altındaki açıklıkta bir aşağı bir yukarı dolanırken, bir kova dolusu mantarla Kolya göründü. Zinovyev, uzaktan Lenin'in genç oğlanla neşeli neşeli konuştuğunu duyuyordu. Herhalde mantarları çeşitlerine göre ayırıyorlardı. Lenin, Kolya'nın bulduklarıyla ilgileniyordu. Yüksek sesle,

"Oh, çok güzeller. Bu geceki yağmurdan sonra yarın daha da güzelleşirler herhalde," dedi.

Kolya biraz kederli,

"Yarın şehre gidiyorum," dedi.

"Gerçekten mi? Seni kıskanıyorum."

"Okul kitaplarımı ve çalışma defterlerimi alacağım."

"Peki ne zaman döneceksin?"

"Üç gün içinde. Marfa Teyze bana bir okul kıyafeti dikecek."

"Harika. Seni daha da kıskandım... Oh, şuna bak, ne güzel! En az iki yüz elli gram çeker. Ne tür bir mantar bu?"

Yağmur daha da hızlanınca Lenin ve Kolya kulübeye koştular. İçeri girip yere uzandılar ve mantarlardan konuşmayı sürdürdüler. Zinovyev, Lenin'in, onu kıskandırmak için mantarlardan söz ettiğini düşündü. Ama konuşmaları uzun sürmedi. Kolya uykuya dalmıştı. Lenin kımıldamadan oturuyordu, belki o da uyukluyordu.

Lenin uyumuyordu. Huzursuzdu. Zinovyev'le yaptıkları konuşma onun için şok olmuştu. Zinovyev'i önemli politik sorunlarda tamamen onun düşüncelerini paylaşan partili bir yoldaş olarak görmüştü hep. Zinovyev iyi bir eğitim almıştı, oldukça çalışkandı, mükemmel bir belleğe ve Marksist literatür hakkında kapsamlı bilgiye sahipti. Her duruma uygun bir alıntıyı tam tamına hatırlayabiliyordu. Bu, yazınsal çalışma için çok uygun, diye düşündü Lenin, ama hızlı ve bağımsız karar almanın gerekli olduğu politik mücadelede, eğer kişi şu ya da bu alıntının gün ışığına ilk çıktığı zaman ve koşulların değişebilirliğini kabul etme yeteneğinden yoksunsa, bundan daha hilekâr bir durum olamazdı. Örneğin, bir saldırı anında, örgütlü geri çekilmenin veya geri çekilme anında sonuna kadar ilerlemenin önemi üzerine ikna edici bir alıntı bulmaktan daha kolayı yoktu. Alıntılar! Dogmatik bir zihne sahip olduğunda insan ne kadar da zarar verici olabiliyor!

Konuşmalarını hatırlayınca, yoldaşındaki çekinceleri ve şüpheleri görmezden geldiği için, onu etkilemeye çalışmadığı için, ona yeterince güvenmediği için Lenin gitgide kendine kızıyor ve üzülüyordu. Ayrıca bu kadar uzun bir süre sessiz kaldığı için, samimiyetsiz davrandığı için, görünüşe göre böylesine sığ bir durum değerlendirmesi yaptığı için Zinovyev'e de kızıyordu.

Şu yirmi yıl boyunca ne acı kayıplar yaşamışlardı! Eski *Iskra*'daki yoldaşları –parlak zekâlı Plehanov, yetenekli Martov, işbilir Akselrod, nazik, iyi huylu Vera Zasuliç– şimdi hepsi düşmandı, amansız, acımasız birer düşman. Küçük burjuva sınıfının "ne yardan ne serden" ideolojisini yansıttıkları ölçüde düşman haline geldiklerini düşünerek insanın kendi kendini ikna etmesi mümkündü. Bu doğruydu da, ama hiç de teselli vermiyordu. Dostluklar, bağlar kopmuştu; insanları,

kendi kanının canının bir parçası gibi kesip atmaya zorlanmıştı. Ve ne kadar da sevinmişti: küçük burjuvazinin yavan ideolojisiyle ilgili tüm teorik değerlendirmelerine rağmen, Plehanov ve Martov'la uzlaşma yolu açılır gibi olduğunda ne kadar da mutlu olmuştu. Bugün devrim onları açıkça birbirlerinden sonsuza kadar uzaklaştırmıştı.

Lenin Zinovyev'in nefes alışverişlerini dinledi, sonra tarifsiz bir acı içinde düşündü: Ne demişler, gün doğmadan neler doğar!

Yağmur fırtınalı bir sağanağa dönüşmüştü. Şimşekler acımasızca çakıyor, uçsuz bucaksız göğün kavisli semalarına sülük gibi asılı kalıyordu. Lenin'e, göğün hummalı kanıyla beslendikçe alevleniyorlar, geri çekiliyorlar ve, iyice doyunca, birkaç saniye sonra başka bir yerde etini emmek üzere gözle görünmez fırtınalı uzaklarda kayboluyorlar gibi geliyordu. Sallanan ağaçlarla fundalar bir an ışıyor, sonra hemen koyu karanlıkta görünmez oluyordu. Yağmur sağanak halinde, korkunç bir hızla, kurşun gibi iniyor, toprağı dövüyor, her şimşek çakışında ortaya çıkan milyonlarca minik su damlacıkları oluşturuyor, rüzgârın ağır ağır uzaklara taşıdığı sis gibi görünüyordu.

Lenin saman yığınının karşısına ilişmişti. Buz gibi yağmur serpintisi ona kadar ulaşıyor, ama o bunu pek hissetmiyordu. Hâlâ partinin çektiği kayıpları düşünüyordu. Şimdi de ölen yoldaşlar aklına düşmüştü. Nikolay Yevgrafoviç Fedoseyev'i anımsadı, gençliğinde Lenin'in kendi öğretmeni saydığı ve Rus devriminin umudu olarak gördüğü üstün yetenekli genç bir adamdı. Fedoseyev bir umutsuzluk anında, Verkolensk'te sürgündeyken kendini vurmuştu; henüz yirmi yedisindeydi. İvan Babuşkin'i anımsadı, dikkat çekici bir zekâya sahip Petersburglu bir terzi, kendini adamış bir devrimciydi. 1905'de

öldürülmüştü. Alışılmadık derecede keskin bir zekâya sahip iyiliksever İosif Dubrovinski, son olarak sürgüne gönderildiği Turuhansk bölgesinde kendini öldürmüştü; büyüleyici Nikolay Bauman, Kara Yüzler tarafından öldürülen gerçek bir devrimci önderdi; Virgili Shanster bir karakol hücresinde delirerek ölmüştü; ve bir de yetenekli Suren Spandaryan, uzun süredir acı çektiği dürüst yaşamı, Krasnoyarsk hapishanesinin revirinde son bulmuştu; Yekaterinoslavlı işçi Vilonov yurtdışında tüberkülozdan ölmüştü; Bolşevik işçi Yakutov, Ufa Hapishanesi'nde öldürülmüştü. Ve onlar gibi daha niceleri vardı.

Bu insanları düşündükçe Lenin şimdi, şu karar anında hayatta olmadıkları için üzüntü duydu ve bu kederle birlikte kısa bir an, bu insanların hayatta kalanlardan daha güçlü ve zeki olduklarını düşündü. Bu kıskanç ve tutkulu tatminsizliğiyle şu anki yoldaşlarının zaaflarını düşündü: Birinin iktidar tutkusu, diğerinin hemen parlayan öfkesi, bir üçüncüsünün kararsızlığı, dördüncüsünün dönekliği -hele iktidarı aldıktan sonra bu özelliklerin çirkin boyutlara ulaşabileceği geldi aklına. En zor, en korkunç şey, diye düşündü, düşmanlarınla değil de en yakınındaki, düşüncelerini paylaşan insanlarla acımasızca savaşmak. Ama onlarla mücadele etmek şarttı. Yine de bir yoldaşı hataları konusunda ikna etmek ve onu doğru yola getirmekten daha hoş bir şey olmadığını da unutmamak gerekirdi. Yo, yo, iktidar, onu niye ele geçirdiğini unutmayan, büyük ve güzel amaçları olmadığı sürece, o hareketin kendi içinde hiçbir değeri olmadığını bilen birini çürütmemeliydi, çürütemezdi. Yo, yo, Bolşeviklerin şahsında, büyük fedakârlıklar yapabilen, kendi kişiliğini işçi sınıfının arzu ve isteklerinin içinde eritebilen, Herzen'in deyimiyle "yeni bir insan topluluğu" ortaya çıkmıştı. Ve küçük, bencil olan her şeyle, herkesin yardımıyla mücadele edilmesi gerekiyordu, herkes kendi içinde de bunlarla mücadele etmeliydi.

Tam o anda Lenin, kulübenin girişinde, çakan bir şimşekle aydınlanan Kolya'nın yüzünü fark etti. Tam uyanamamış olan oğlan gözlerini ovuşturdu; kendisini uyandıranın ne olduğunu ve etrafta neler olup bittiğini tam anlayamamıştı, herhalde rüyada olduğunu düşünüyordu. Uyanık olduğunu fark edince, açık ağzı ve kırpıştırdığı gözleriyle komik bir biçimde korkmuş göründü. Gecenin dehşetinden ve çekiciliğinden sıyrılması biraz zaman aldı, ve çakan şimşeklerin göz kamaştıran aydınlığında Lenin bir an oğlanın korkulu, büyülenmiş yüzünü gördü. Oğlanın görüntüsü nedense Lenin'i sakinleştirmişti, komik ve korkulu yüzünden dolayı ona minnettardı, kendisini tüm dertleri ve uğraşlarıyla sevgili yeryüzüne geri döndürmüştü.

Yağmur azalmıştı. Lenin gözlerini kapattı, bir iki dakika hiç kımıldamadan durdu, derin bir nefes aldı, elleriyle nemli yüzünü sildi. Sanki böyle yapmakla karamsar ruh halini de silip atmıştı, neredeyse neşeyle fısıldadı:

"Kolya."

Oğlan kımıldamadı.

"Kim var orada?"

"Tref."

"Kim var?"

"Köpek Tref."

Kolya neşeyle güldü ve karanlıkta gözlerini zorlayarak başını yağmura uzattı. Sonra kulübeden dışarı fırladı.

"Nereye gidiyorsun? Sırılsıklam olacaksın."

El ele tutuşup bir an sessiz kaldılar. Kolya, Lenin'in neden fırtınada dışarıda dikilmek için inat ettiğini anlayamamıştı. Devrimin liderine şimşeklerin ortasında tek başına dikilmenin yakıştığı gibi, orada dışarıda öfkeli bir gecede kendini sıradan insanlarla daha huzurlu hissedeceği gibi oldukça garip ve bu-

lanık bir düşünceye kapıldı. Ama sanki Kolya'nın varsayımlarını kasten boşa çıkarır gibi Lenin,

"Oh, ne kadar soğuk, çenem atıyor. Kulübeye gidip battaniyelerimizin altına girelim!" dedi.

18

Zinovyev sağanağın gürültüsünü, gök gürlemelerini ve Lenin'in Kolya'yla konuşmasını duymuştu. Önemli politik konularda kendisiyle aynı fikirde olmayanlarla Lenin'in nasıl kararlıca ilgisini kestiğini bilirdi. Rahatsız edici bir yalnızlık duygusu içini kapladı.

Lenin yanında yatıyor, üzerinden yağmur ve ıslak çimen kokusu yükseliyordu. Zinovyev onunla konuşmak istiyor, ama cesaretini toplayamıyordu. Haklı olduğuna iyice ikna olmuştu ve Lenin'in bunu görmesini sağlayamadığı için hayal kırıklığı içindeydi. Lenin'in düzenli nefes alışverişi, içinde kin benzeri bir duygu uyandırıyordu. "Haklı olduğumu anlayacak," dedi Zinovyev kendi kendine, dudaklarını ısırarak, "ama çok geç olacak."

Çok geçmeden Zinovyev derin bir uykuya daldı. Uyandığında epey geç olmuştu. Önce, akşam olanları anımsayınca taş kesildi, kimsesiz dünyasına bakmaya çekinircesine gözlerini kapadı. Sonunda gözkapaklarını araladı. Lenin kulübenin içinde başı girişe doğru uzanmış, yazıyordu. Kulübenin girişinde üçgen şeklinde bir aralıktan yağmur görünüyordu; artık sağanak halinde değil, sanki hiç durmayacakmış gibi ince ince yağıyordu. Kulübenin içi yağmur ve nane kokuyordu.

Kolya ortalıkta yoktu, muhtemelen Petrograd yolunda gölü geçmiş ilerliyordu.

Lenin her zamanki gibi yaptığı işe ara vermeden sordu:

"Uyandın mı? Bir tufanın ortasında kaldık."

Daha fazla bir şey söylemeden, gittikçe artan bir şevkle kalemiyle kâğıda çiziktirmeyi sürdürdü. Zinovyev için bu sesin kendisi yeterince dokunaklıydı. Yeniden sessizlik oldu.

Yemelyanov gelince Lenin fırlayıp aceleyle ona yöneldi. Yemelyanov sakin ve mutlu görünüyordu. Yayvan yayvan gülümsüyor, ağaçların altındaki sel basmış açıklıkta, saman yığınına, nemli ve karanlık, kasvetli göğe, sanki hepsi ona aitmiş gibi bakıyordu. Lenin'le birlikte olmayı özlemiş, bu kötü havalardan ve aniden düşen ısıdan dolayı nasıl olduğunu merak etmişti.

"Tavan akıyor mu?" oldu ilk sorusu.

Ve başka söz etmeden baltasını alıp kulübenin çatısına bir sıra daha tahta döşemek için odun kesmeye koyuldu. Onun sakin sakin işe koyulması Lenin'i mutlu etmişti.

"Buradan taşınmamız gerekecek. Kötü havanın insanlara bir zararı olmuyor, ama kâğıtlara... Tüm defterlerim nemlendi," derken sesinde pişmanlık vardı.

Yemelyanov elinde baltayla kalakaldı, besbelli üzülmüştü.

"Evet," dedi, "doğru..."

O akşam Seryoza kulübeye Shotman'ı getirdi. Rutubetten titreyerek ve zaman zaman kıskaç gözlüğünü silerek,

"Yeter. Daha fazla burada kalamazsınız," dedi Shotman.

Önceki hafta Yemelyanov, çalıştığı fabrikadan birkaç kimlik kartı elde etmişti. Lenin, Konstantin İvanov isimli işçinin kimliğini seçti. Şimdi geriye sadece Lenin'in fotoğrafını çekmek, gerçek Ivanov'unkiyle onunkini değiştirmek ve lastik mührün geri kalanını tamamlamak kalıyordu. Tüm bunları halletmek Shotman'ın işiydi.

"Seni Finlandiya'ya göndermek için bir planımız var," de-

di. "Yoldaş Zinovyev isterse seninle gelebilir, isterse de Lesnoy'da uygun gizli bir daire var, orada kalabilir."

Zinovyev kulübeden çıktı ve,

"Lesnoy'a gideceğim. Sanırım Petrograd'ın yakınında daha faydalı olurum. Ayrıca Geçici Hükümet benden çok Vladimir İlyiç ile ilgileniyor. O zaman bu iş halloldu." Lenin'in bir şeyler demesini bekledi ama Lenin yoldaşlarına bir görev listesi yazmaktaydı; insan onun artık orada olmadığını, çoktan Finlandiya'ya, yeni bir gizlenme yerine vardığını sanırdı.

Zinovyev devam etti. "Belki de bugün ayrılsam iyi olur, ne dersin Aleksander Vasilyeviç?" Shotman'la konuşuyordu ama gözü Lenin'deydi.

Lenin konuşmadan yazmayı sürdürdü:

"... ekmek
Helsingfors haritası
zamk: küçük bir tüp
iğne ve siyah iplik
zarf
'S.-D.' dergisi No. 47
çakı
silinmez kurşun kalem
dolmakalem
politik durumla ilgili tezlerim (Kongre için olan)
İsveççe ve Fince sözlük..."

Zinovyev'in eşyalarını toplamaya başladılar. Lenin'in keyfi yerindeydi, şakalar yapıyordu:

"Bütün giysileri karıştırdık." dedi. "Hangisi senin, hangisi benim, bilmiyorum. Zlata İonovna ile başın derde girecek..."

"Seninki de Nadejda Konstantinovna ile."

"Hiç de değil. Çok iyi bilirsin ki böyle şeylerle ilgilenmez. Neyse, senin giysilerin benimkilerden daha iyi, ha? Değil mi?

Başkalarının eşyaları her zaman daha iyi görünür..."

Zinovyev kaşlarını çattı. Lenin'in ciddi bir konuşmadan kaçındığını fark etmişti.

Yemelyanov ve Seryoza bavulu kayığa taşıdı. Akşam çöktüğünde Zinovyev, Shotman'ın eşliğinde ayrılmaya hazırdı. Lenin, Zinovyev'in elini sıktı ve

"Kendine iyi bak, Grigori... Kim bilir bir daha ne zaman karşılaşacağız. Umarım pek yakında gerçekleşir, ve o zaman tam olarak anlaşıyor oluruz," dedi.

Zinovyev titrek bir sesle ve aceleyle,

"Neden olmasın, tabii, tabii..." dedi.

Lenin gözlerini kaldırıp ona neşeli bir bakış attı. Ama Zinovyev yatıştırıcı ses tonundan çoktan pişman olmuştu bile ve kederle düşündü: Onun karşısında bir kez daha mı geri çekiliyorum? Partiye zararı dokunabilecek bir aşırı uççulukla azimle savaşmak yerine bir kez daha Lenin'in iradesine ve çekiciliğine yenik düşüyorum. Yo, haklı değilim.

Kuru bir ses tonuyla ekledi:

"Öyle olsun umalım."

Lenin bir şey demedi, ama yüzü asıldı. Yine de yolculara kıyıya kadar eşlik etti ve kayık uzaklaşırken ikide birde başını sallayarak uzun uzun onu izledi. Hava kötüydü, kuvvetli bir rüzgâr vardı. Kayık şimdi köpüren dalgaların üzerinde bir yükseliyor, bir alçalıyordu. Az sonra da karanlıkta kayboldu.

"Ya, ya..." dedi Lenin kıyıda yanında duran Yemelyanov'a dönerek. "Kayıklar kaybolur gider, hayat yoluna devam eder." Sonra ekledi: "Gidip ateş yakalım mı?"

"Gidelim," dedi Yemelyanov yumuşakbaşlılıkla, Lenin'in kampla ilgili gizli düşüncelerini ortalıkta konuşmasını fark etmemiş gibi yaptı. Kendisini yüksek sesle ifade etmeyen, içine kapanık bir insandı, ama son günlerde Lenin ile Zinovyev

arasında gelişen karmaşık ilişkiyle ilgili bir şeyler sezinlemişti ve kendi sessizliği içinde Lenin'in ölkesini ve hayal kırıklığını paylaşıyordu.

Ertesi akşam geç saatlerde Dmitri İlyiç Leşenko bir fotoğraf makinesiyle çıkageldi. Zamanında *Zvezda* ve *Pravda*'da çalışmış yaşlı bir partiliydi. Şu anda Krupskaya'yla birlikte Viborg bölge konseyinde kültür ve eğitim komisyonunda çalışıyordu.

O gece şafak sökene kadar Petrograd'daki durumdan, Krupskaya'dan ve bir süredir kaldığı Leşenko'nun dairesinde yakalanıp tutuklanan Lunaçarski'den konuştular.

Kısa bir uykudan sonra, güneş doğarken Lenin, Leşenko'yu uyandırdı ve sabırsızlıkla,

"Haydi, fotoğrafımı çek." dedi.

Başına bir peruk ve bir şapka geçirmişti bile. Leşenko sisli göğe baktı ve başını salladı: Çok karanlıktı. Yine de fotoğraf çekmeye başladı. Ama tripotu olmadığı için makineyi elinde tutarak Lenin'in başına ve omuzlarına odaklaması pek olanaklı değildi.

"Belki otursam daha iyi olur." dedi Lenin.

"Harika bir fikir."

Lenin başka bir şey söylemeden yere oturdu ve sabırla Leşenko'nun fotoğrafını çekmesini bekledi. Sonra Leşenko'ya kayığa kadar eşlik etti ve giderken ona biraz utangaçça,

"Lütfen Nadejda Konstantinovna'ya tüm bunlardan söz etme -şey, ee... *ortam*... Rutubet, ıslak otlar, vs.. Anlaştık mı? Ona her şeyin iyi, rahat ve kuru olduğunu söyle. Unutma bak."

İki gün sonra kimlik kartı hazırdı. Lenin iyice inceledikten sonra karttan memnun kaldı: en ufak bir şüphe uyandırmayacağından emindi.

Sonunda ayrılık günü geldi. Lenin ve Yemelyanov nedense geç kalan Shotman'ı bekliyordu. Aniden ormandan bir uyarı ıslığı duydular. Islığı. Kolya'nın yerini alan Seryoza çalmıştı. Lenin, Shotman'ın geldiğine karar vererek onu karşılamak üzere yürüdü. Ama Shotman'ın yerine, ormanın kıyısında bir yabancı; küçük bir oğlanın hemen ardında işçi kıyafetli bir adam belirdi. Lenin durdu, sonra dönüp yavaş yavaş kulübeye yürümeye başladı. Yemelyanov'un rengi atmıştı, ama sonra birden rahatladı ve derin bir nefes aldı. Rassolov ve oğlu Vitya'yı tanımıştı.

"Günaydın, Nikolay Aleksandroviç," dedi Rassolov, saman yığınına ve kulübenin yanında dizlerinin üzerine çömelmiş Lenin'e çabucak bir bakış atarak. "Yığının iyi. Herhalde ot biçmeyi bitirdin."

"Oh, hemen hemen," dedi Yemelyanov belli belirsiz.

"Belki senin şu Finli gelip benim için de çalışır? Yalnızca bir gün ya da yarım günlüğüne. Tek başıma halledemiyorum. Pek iyi değilim, Vitya da yeterince güçlü değil."

Yemelyanov gülmemek için kendini güç tuttu.

"Gelmez," diye yanıtladı.

"Belki gelir."

"Gelmez, sana söylüyorum."

"Dilimizi biliyor mu?"

Yemelyanov Lenin'e gizlice bir bakış attı. Lenin, yüzünde taş gibi bir ifadeyle oturuyordu. Gözleri neredeyse kaybolmuştu, donuk, ifadesiz incecik birer yarığa dönüşmüştü.

"Hayır," dedi Yemelyanov. "Yalnızca kendi dilini konuşabiliyor. Ben biraz Fince biliyorum da öyle anlaşıyoruz." Şimdi kendini toparlamıştı, hiç durmadan devam etti: "Gelmez, denemenin anlamı yok. Ben kendim ondan kıyıda ot biçmesini istedim, onu bile kabul etmedi. Hemen evine dönmek isti-

yor. Burada hoşuna gitmeyen bir şeyler varmış."

Rassolov içini çekti, homurdandı ve Vitya ile birlikte yürüyüp gitti.

Ayak sesleri duyulmaz olana kadar, hatta ondan sonra birkaç dakika daha Lenin kımıldamadı. Sonra hızla ayağa fırladı ve gözleri alev alev gülmeye başladı.

"Beni kiralamadığın için teşekkürler, Nikolay Aleksandroviç," dedi.

"Hiç kârlı değildi ki," diye yanıtladı Yemelyanov gülerek.

Bu olay üzerine uzun uzun güldüler. Ancak Shotman'ın gelişi onları daha ciddi bir havaya sokabildi. Kendisine verilen sorumluluktan dolayı gergin olan Shotman, Lenin'in bu kadar tehlikeli bir yolculuk öncesi nasıl olup da böyle gülebildiğini anlayamıyordu.

Shotman yalnız değildi. Yanında kısa boylu güçlü kuvvetli bir Finli vardı. Lenin kendisini ona İvanov diye tanıttı.

"Rahja," dedi Finli de gözlerini bile kırpmadan.

Yemelyanov ve Seryoza, Lenin'in bavullarını kayığa taşıdı. Sonra Yemelyanov tek başına döndü. Seryoza bavulları kürek çekerek gölden karşıya geçirdi.

Yemelyanov ve Shotman, Finlandiya demiryoluna giden yolla ilgili son düzenlemeleri bitirmeden önce hava oldukça kararmıştı.

"Evet, nasıl derler, iyi şanslar," dedi Yemelyanov. Sesinde vakur bir hava vardı.

"Yola koyulmalıyız, Vladimir İlyiç."

O önden, Rahja arkadan yola koyuldular. Lenin ve Shotman da onları izliyordu.

Kolya, Kondrati'yle birlikte Petrograd'dan henüz dönmüştü. Döndüğünde evde küçük oğlanlardan başka kimseyi bulamayınca –annesi bir iş için bir yere gitmişti– Kolya bir an dü-

şünmüş ve kayığa atladığı gibi gölün karşı kıyısına geçmişti. Seryoza'yla birbirlerini özlemişlerdi.

Karşı kıyıya varınca kalbi küt küt atarak koşa koşa kulübeye varmıştı. Yabancısı olmadığı çayırlık sessiz ve kimsesizdi. Etraf'ta tam bir terk edilmişlik havası hüküm sürüyordu. Çaydanlığı asmaya yarayan çapraz demir, kamp ateşinin soğuk külleri arasında tek başına yatıyordu. Kulübede ne yastık, ne battaniye, hiçbir şey kalmamıştı. Kolya önce dehşetten donakaldı, Lenin'in izini bulup onu tutukladıklarını sanmıştı. Sonra samanların içinde bildik bir yerde bir gazete yığını buldu. Ayrıca saman yığınlarına ve kulübeye el sürülmemişti. Yalnızca, Lenin'in ayrılmış olduğunu anladı.

Sanki yaşadıkları günler bir rüyaymış; kısa ve harikulade bir rüyaymış gibi her şey terk edilmişti. Sanki hiçbir şey yaşanmamıştı -Lenin yokmuş, ateşin başında geçirilen mutlu geceler yokmuş, kuş gibi ıslık öttürmeleri hiç olmamış, ormanı hiç kolaçan etmeye çıkmamış, Kolya'ya derslerinde yardım sözü hiç vermemiş, hiç, hiç, hiçbir şey olmamış gibiydi. Gitmişti. Veda bile etmemişti, onu kandırmıştı. Kolya kitaplarına baktı ve boğazında bir şeyler düğümlendi. Sonra güceniklığı kayboldu, ama geriye, onun küçük kalbi için çok büyük bir keder duygusu kaldı. Sönmüş ateşin başında uzunca bir süre oturdu, sonra kalktı ve ağır ağır göle, artık ona hiç ilginç gelmeyen eski yaşamına yürüdü.

O sırada Lenin ve yanındakiler çoktan uzaklardaydılar. Bir at arabasının izini takip edip bir süre sonra onu bırakmışlar ve bir patikadan yollarına devam etmişlerdi. Yollarını küçük bir nehir kesmişti. Yemelyanov dolanarak geçmeyi önermiş, ama Lenin hiç tereddüt etmeden soyunup nehre dalmış, diğerleri de onu izlemişti. Bir süre sonra geniş bir bataklığa varmışlar, onun da kenarından geçip gidince istemeden ken-

dilerini yer kömürü ateşinin içinde bulmuşlardı. Etraflarındaki çalılar için için yanıyordu. Sonunda Yemelyanov bir yol buldu. Bir yarım saat daha karanlıkta dolandıktan sonra, uzaktan, bir demiryolu aracının düdüğünü duydular.

"Geldik anlaşılan," dedi Yemelyanov bin pişman.

"Ne kadar da şanssızız, şu işe bak," dedi Lenin üçünü de azarlayarak. "Haritanız nerede, neden yolu önceden öğrenmediniz? İşte bir savaş böyle kaybedilir."

"Öğreniriz, Yoldaş İvanov," dedi Rahja alçak sesle karanlığın içinden. Yola çıktıklarından beri ilk kez konuşuyordu.

"Çabuk öğrenin. Zaman değerli," dedi Lenin ciddiyetle.

Yemelyanov ve Rahja istasyonu kontrol etmeye gittiler, Lenin ve Shotman bir ağacın altına oturdu.

Karanlık, mehtapsız bir geceydi. Zaman geçiyordu. Lenin ceketinin cebinde duran mavi defterin taslağını yokladı.

Mavi defterim, işte burada, diye düşündü gülümseyerek. Broşürümü yakında bitirmek istiyorum. Ama başarabilecek miyim? Göreceğiz bakalım, istasyonda ve hedefimize giden yoldaki diğer duraklarda beni neler bekliyor. Daha kim bilir ne kadar var, ne kadar daha.

Yemelyanov ve Rahja dönüp de en yakın istasyonun, sandıkları gibi Levaşovo değil, Dibuni olduğunu söylediklerinde Shotman korkudan ürperdi: Dibuni, Fin sınırına sadece yedi kilometre uzaklıktaydı. Orada rahatlıkla bir devriyeye rastlayabilirlerdi. Ama yapacak bir şey yoktu. İstasyona doğru yürüdüler. Uzakta istasyonun ışıkları parlıyordu. Lenin gözlerini kısıp bu sisli parıltıya bir süre baktı. Sonra beklenmedik bir biçimde hızını artırdı, Yemelyanov'a yetişti ve omzuna dokundu.

"Evet, Nikolay Aleksandroviç," dedi. "İstasyonda her şey olabilir. Bu yüzden, dinle... Nadejda Kondratyevna'ya en iç-

ten saygılarımı ve oğullarına, özellikle de Kolya'ya selamlarımı götür."

"Tabii. Teşekkürler."

"Sana ve karına her şey için minnettarım. Size epey zorluk çektirdim. Beni iyi hatırlarsınız umarım."

"Oh, lafını bile etme, lütfen Vladimir İlyiç. Tüm kalbimizle..."

"Evet, bu harika... Oh, sırası gelmişken, çok az para var üzerimde. Karım, Nadejda Konstantinovna biliyor... İlk fırsatta harcamalarınızı karşılayacak."

"Bunu duymak bile istemiyorum, Vladimir İlyiç. Beni kırıyorsun, gerçekten kırıyorsun."

"Yeter! Seni kırıyorum, öyle mi? Kaçak devrimcileri besleyebilecek kadar zengin değilsiniz. Ah, unutmadan. Şu Aleksey, hatırlarsın, hani kuryelik yapacaktı... Ona karşı kin besleme. Hataları yüzünden bir insana karşı acımasız olmaya hiç gerek yok. Olaylar, devrimci deneyim... bunlar anlamasına yardımcı olacaktır. Bu yüzden onu karşına alma."

"Pekâlâ, Vladimir İlyiç."

"Görüyorsun, yoldaşlarımızı tanırım. Onu gereksiz yere azarlayıp duracaklardır. Bu yüzden lütfen unutma."

"Pekâlâ Vladimir İlyiç, unutmayacağım."

"Tamam o zaman, hepsi bu kadar. Ve sana da teşekkür ederim."

Bu konuşma Yemelyanov'u derinden etkilemiş ve onu mutlu etmişti, neden, bilmiyordu. Ancak sonra anladı ki olay sadece Lenin'in diğer insanlara karşı duyarlılığı değildi, hatta Lenin'in duyarlılığını sergilediği koşullardan da kaynaklanmıyordu; Lenin olayların, Aleksey'in hatalarını anlayacağı, anlamamazlık edemeyeceği bir yola gireceğine sonuna kadar inanıyordu. Belki de ancak o zaman Yemelyanov işçilerin

devriminin gerçekten çok yakın zamanda gerçekleşeceğine tamamen inandı, belki de ancak o zaman Razliv'de sakladığı adamın nasıl biri olduğunu tam olarak anladı.

Bu arada istasyonun ışıkları da yaklaşmıştı. Lenin durup Shotman'ı bekledi. Sonra eski düzende yürümeye devam ettiler: Yemelyanov ve Rahja önde, Shotman ve Lenin arkada.

1961

Mavi Defter, Lenin'in yaşamını kısa ama son derece hareketli bir kesitini anlatan belgesel bir romandır.

Rusya'nın ve devrimci partinin, Bolşevik Partisi'nin önderinin, yeraltına çekilmek zorunda kaldığı Temmuz günlerindeki yaşamı.

Kazakeviç, belgesel romanın başarılı bir örneğini oluşturan bu kitapta, 1917 Şubat Devrimi'nden sonra her şeyin hızla değiştiği o sırrılı dönemde Lenin'in tutumlarını, uzaksanmışlığını, çalışma tarzını, en zor anda gösterdiği soğukkanlılık ve cesareti, yoldaşlarıyla ve sıradan emekçilerle ilişkilerini canlı bir şekilde anlatmaktadır.

3-4 Temmuz gösterilerinin ardından gerici bir saldırı dönemi başlamıştır. Bütün Pravda olmak üzere Bolşevik gazeteler kapatılmış, Bolşevik birlikler çeşitli yerlerde saldırıya uğramış, birçok Bolşevik lider tutuklanmış, Lenin hakkında ise "Alman ajanlığı" suçlamasıyla tutuklama kararı çıkarılmıştır. Devrim yenilmiş görünmektedir. Fakat bu sırada Lenin, saklandığı kulübeden bir yandan ülkedeki izlediği gelişmeler hakkında yoldaşlarına görüşlerini bildirmekte, bir yandan da "mavi bir defter"e tuttuğu notlarını şekillendirmekte, yaklaştığına inandığı devrimin teorik sorunları üzerine bir kitap (Devlet ve Devrim) yazmaktadır.

ISBN 975-333-014-5

